

FØROYAR OG ES

- móguleikar og avbjóðingar í framtíðar samstarvi

Tórshavn 2010

Føroyar og ES

- móguleikar og avbjóðingar í framtíðar samstarvi

Frágreiðing frá kanningarnevndini, ið
varð sett til at kanna fyrirteytirnar fyri
gagnligastu viðurskiftum
Føroya og ES millum.
Latin uttanríkisráðharranum í mai 2010.

Tórshavn 2010

Føroyar og ES - móguleikar og avbjóðingar í framtíðar samstarvi

Frágreiðing frá kanningarnevndini, ið varð sett til at kanna fyrirteytirnar fyri gagnligastu viðurskiftum Føroya og ES millum.

Latin uttanríkisráðharranum í mai 2010.

Í nevdini sótu: Hákun Jógvanson Djurhuus, formaður, Dr Achim Emde, Georgios Kritikos, Per Fabricius Andersen, Marita Rasmussen, Atli Suni Leo, Sonja J. Jógvansdóttir, Dr Hanna í Horni, Durita Lamhauge Jóansdóttir og Páll Holm Johannesen.

Útgáva: Føroya landsstýri 2010

Umseting: Sprotin

Prent: Prenta

Fororð	5
Niðurstøða	9
Samandráttur	13
Heiti og styttingar	15
1. Inngangur	21
2. Søguligu viðurskiftini Føroya og ES millum	23
Føroyskt tjóðarsmíð	23
Formliga sambandið við ES	24
Uttanríkispolitisku heimildir Føroya	26
Mál í umbúna	29
3. Víðkan av verandi samstarvi	31
Løgfrøðilig atlit	31
Politisk atlit	34
Fyrisitingarlig atlit	36
Fíggjarlig atlit	37
4. Føroyar sum partur av danska ES limaskapinum	41
Løgfrøðilig atlit	41
Politisk atlit	43
Umsitingarlig atlit	44
Fíggjarlig atlit	45
5. Sjálvstøðugur føroyskur ES limaskapur	47
Løgfrøðilig atlit	47
Politisk atlit	48
Umsitingarlig atlit	49
Fíggjarlig sjónarmið	51
6. Føroyskur EBS limaskapur	53
Løgfrøðilig atlit	53
Politisk atlit	54
Umsitingarlig atlit	55
Fíggjarlig atlit	56
Fylgiskjal 1: Frágreiðing um blandaðar avtalur	59
Fylgiskjal 2: Vinnunar tørvur á tættari tilknýti til ES	63
Fylgiskjal 3: Sjónarmiðini hjá feløgnum undir Samtaki	71
Fylgiskjal 4: Smátjóðir og ES	75
Fylgiskjal 5: Sjálvstýrandi øki og ES	81
Fylgiskjal 6: Undanfarin nevndarálit	87
Bókmentalisti	90

Fororð

Í september 2008 varð nýtt landsstýri skipað við Sambandsflokkinum, Fólkaflokkinum og Javnaðarflokkinum.

Í samgonguskjalinum sigur landsstýrið, at eitt av politisku endamálunum er at endurskoða viðurskiftini millum Føroya og ES. Aðalmálið er at fáa tættari samstarv við ES.

Fyri at kanna møguleikarnar fyri tættari sambandi millum Føroya og ES, gjørdi landsstýrið av at seta kanningarnevnd at greina ymsu møguleikarnar og forðingarnar hesum viðvíkjandi.

Frágreiðingin verður tann fjórða, sum kannar viðurskiftini millum Føroya og ES. Niðurstøðan í teimum trimum undanfarnu frágreiðingunum sæst í fylgiskjali 6.

Setningurin hjá kanningarnevndini (hereftur rópt “nevndin,”) er at:

(...) kanna fortreytirnar fyri, hvussu Føroyar fáa gagnligasta tilknyti til ES, ið millum annað fevnir um tey fyra frælsini, vørur, tenastur, kapital og persónar, umframt gransking, útbúgving, mentan o.s.fr.

Kanningarnevndin skal í hesum sambandi kanna fyrimunir og vansar fyri, at Føroyar standa uttanfyri ES, eins og kanningarnevndin skal kanna fyrimunir og vansar við at Føroyar fara upp í ES. Harumframt skal kanningarnevndin lýsa munin millum at danski ES limaskapurin verður víðkaður til at fevna um Føroyar og ein sjálvstøðugan føroyskan ES limaskap, og greina fortreytirnar fyri báðum.

Nevndin hevur hugt at fyra møguleikum, sum hava verið frammi í politiska kjakinum seinastu árin:

- 1) At víðka verandi samstarv
- 2) At Føroyar verða partur av danska ES limaskapinum
- 3) Sjálvstøðugur føroyskur ES limaskapur
- 4) EBS limaskapur.

Tá ið ymsu móguleikarnir vóru kannaðir, varð hædd tikin fyri trimum tættum, ið hava grundleggjandi týdning fyri ES kjakið í Føroyum: Ríkisrættarliga støða Føroya, felags fiskivinnupolitikkurin hjá ES og Føroyar sum smátjóð.

Á fyrsta fundinum, sum var 20. apríl í 2009, varð setningurin umrøddur, og ein arbeiðsætlan gjørd. Nevndin hevur havt seks fundir, allar í Føroyum.

Til tess betri at fata tørvin, sum føroyska samfelagið hevur á tættari sambandi við ES, hava limir í nevdini eisini havt fundir um málið við umboð fyri ymsar partar í føroysku vinnuni og við arbeiðsmarknaðin. Tá ið vitjað varð í Andorra, Likinstein og San Marino í 2009 sóknaðist føroyski uttanríkisráðharrin eisini eftir, hvørja støðu hesir smástatir hava í mun til ES. Upplýsingar frá hesum fundum eru eisini nýttar sum kelda til greiningina í hesi frágreiðing.

Í frágreiðingini hevur nevdin viðgjørt móguleikarnar og avbjóðingarnar í einum tættari framtíðar samstarvi við ES. Tá álitid er handa, er tað upp til politisku skipanina í Føroyum, at gera av, hvussu farast skal víðari í hesum máli.

Formaður í nevdini var Hákun Jógvanson Djurhuus, deildarstjóri á deildini fyri heimshandil í føroyska uttanríkisráðnum. Hinir limirnir í nevdini vóru Dr Achim Emde úr týska fígjarmálaráðnum og fyrrverandi starvsmaður í ES Nevndini, Georgios Kritikos fyrisitari í ES Ráðnum, Per Fabricius Andersen, ráðgevi í danska uttanríkisráðnum og fyrrverandi ráðgevi á føstu dansku umboðsstovuni til ES, Marita Rasmussen, stjóri í Vinnuhúsinum, Atli Suni Leo, ráðgevi í fígjarmálaráðnum, og Sonja J. Jógvansdóttir, sum umboðaði Samtak. Í ritstjórnini vóru Dr Hanna í Horni, Durita Lamhauge Jóansdóttir og Páll Holm Johannesen, øll fulltrúar í føroyska uttanríkisráðnum.

Nevndarlimurin úr danska uttanríkisráðnum vísti á, at stjórnarligu og lögfrøðiligu viðurskiftini Danmarkar og Føroya millum eru undir málsræði hjá danska løgmálaráðnum og danska forsætismálaráðnum í Keypmannahavn.

Ein og hvør tilvísing í hesi frágreiðing, sum tulkar lögfrøðiligu ella politisku móguleikarnar viðvíkjandi stjórnarligu viðurskiftunum millum Danmarkar og Føroya, og ein og hvør meting um týdning og politiskar móguleikar hesum viðvíkjandi í framtíðini er tí avrátt, uttan at nevdarlimurin frá danska uttan-

ríkisráðnum var við. Slíkar tilvísingar vika tí ikki verandi rættindi ella krøv til lógarásettu støðuna, ið almennir danskir myndugleikar hava í málinum.

Bygnaðurin í frágreiðingini er hesin:

Frágreiðingin byrjar við greiningarniðurstøðuni av teim ymsu móguleikunum, sum nevndin fór undir at kanna. Í 2. parti verður sambandið millum Føroya og ES lýst í søguligum baksýni. Politisku málini í Føroyum í lötuni viðvíkjandi nærri tilknýti til ES eru eisini lýst. Í pørtunum 3 til 6¹ verða lýstir teir fyra ymisku móguleikarnir, sum nevndin hevur lagt dent á. Fylgiskjølini 1 til 6 umrøða, hvussu danska stjórnin metir um lögfrøðiligu móguleikarnar, Føroyar hava at vera við í sáttmálum, har ES og limalondini hava blandaðan førleika, áhugamálini hjá vinnu og arbeiðsmarknað, støðuna hjá evropeiskum smástatum og sjálvstýrandi økjum mótvegis ES og undanfarnar nevndarfrágreiðingar um ES.

Nevndin handar hervið føroyska uttanríkisráðharranum frágreiðingina².

Tórshavn, mai 2010

Hákun Jógvanson Djurhuus Georgios Kritikos Achim Emde
(formaður)

Per F. Andersen Marita Rasmussen Sonja J. Jógvansdóttir Atli Suni Leo

Hanna í Horni Páll Holm Johannesen Durita Lamhauge Jóansdóttir

1) Innihaldið í fylgiskjølunum umboðar einans sjónarmið rithøvundans og endurspeglar ikki á nakran hátt almennu støðu nevndarinnar.

2) Upprunaútgávan av frágreiðingini er tann enska

Niðurstøða

Setningurin hjá nevndini var at kanna fyrirteytirnar fyri gagnligastu viðurskiftunum millum Føroya og ES. Hetta merkir í stuttum eitt endurnýggjað samstarv, sum fevnir um tey fyra frælsini, vørur, tænastr, kapital og persónar, umframt gransking, útbúgving og mentan. Harafturat skuldi nevndin kanna fyrimumir og vansar av at vera uttan fyri ES ella at gerast partur av ES.

Nevndin hevur tulkað “gagnligast” sum ein leist, har hædd verður tikin fyri lögfrøðiligum, politiskum, fyrisitingarligum, og fíggjarligum avbjóðingum. Atlit verður í sama viðfangi tikið at fjóltáttáða tørvinum hjá føroyska samfelagnum móttvegis ES.

Tá ið Danmark varð innlimað í EF í 1973, valdu Føroyar at standa uttanfyri. Hóast Føroyar eru partur av ES limalandi, bólkar ES Føroyar sum triðjaland. Hetta ger viðurskifti Føroya við ES serstøk sammett við onnur sjálvstýrandi øki, ið hoyra til eitt ES limaland, eitt nú Grønland, ið er flokkað sum OCT³ land.

At føroyski búskapurin er so tætt tengdur at fiskivinnuni, og at Føroyar eru sjálvstýrandi tjóð í danska kongsríkinum, ger viðurskifti Føroya við ES torgreidd. Hetta kemst eisini av, at politisku flokkarnir eru ósamdir um, hvussu framtíðar viðurskiftini Føroyar og Danmark millum skulu skipast. Í arbeiði nevndarinnar hevur tað útskil verið umráðandi fyri nevndina at virða ymisku politisku máluni og raðfestingarnar á hesum øki.

Úr einum búskaparligum sjónarhorni eru allir flokkar ivasamir um avleiðingar, um Føroyar gjørdust partur av felags fiskivinnupolitikkinum hjá ES. Hetta hevði havt við sær, at Føroyar lótu frá sær ræðið á fiskivinnuni, sum er týðningarmesta inntøkukelda landsins. Vinnuhúsið og Samtak ivast eisini, tá ið um ræður felags fiskivinnupolitikkin hjá ES⁴. Saman við Vinnuhúsinum og Samtaki eru Reiðarafelagið, og Bóndafelagið av teirri áskoðan, at teirra áhugamál í høvuðsheitum verða nøktað í verandi samstarvi við ES.

Nevndin ásannar, at tað hevur stóran týðning fyri Føroyar at fáa eitt tættari samstarv við ES. Samstundis er neyðugt at taka hædd fyri lögfrøðiligu og politisku fortreytunum, Føroyum sum smátjóð, ætlanum landsstýrisins, tørvinum

3) Overseas Country and Territories Association Decision stýtt OCT. À donskum er stýttingin OLT, sum merkir Oversøiske Lande og Territorier.

4) Vinnuhúsið umboðar føroyskar arbeiðsgevarar. Samtak umboðar arbeiðara- og fiskimannafeløgin, eini 8000 fólk

hjá arbeiðsgevarum, arbeiðsmarknaði og samfelagi sum heild. Við hesum í huga, er nevndin komin til hesa niðurstøðu:

Politisku fortreytirnar fyri, at Føroyar fara upp í ES sum partur av danska ES limaskapinum, eru ikki til staðar. Kortini hevði hetta, úr einum lögfrøðiligum sjónarhorni, verið tann minst fløkta tilgongdin. Limaskapur saman við Danmark hevði havt við sær, at danski ES limaskapurin varð víðkaður til eisini at fevna um Føroyar. Føroyar høvdu verið innlimaðar í ES við øllum teimum móguleikum (t.d. fulla marknaðaratgongd) og treytum, ið fylgja við. Tilgongdin hevði kravt fullan politiskan stuðul úr Danmark og semju Føroya og Danmark millum um ein sáttmála um støðuna hjá Føroyum í einum donskum ES limaskapi. Í einum slíkum sáttmála hevði verið neyðugt at tikið atlit at móguligum føroyskum gjaldi til ES figgjarætlanina, útreiðslum av fyrisiting og arbeiðsbyrðu av at seta í gildi alla ES lóggávu í Føroyum. Eisini skuldu Føroyar og Danmark komið ásamt um móguliga føroyska ávirkan á mál, sum snúgva seg um Føroyar í ES høpi. Víðari er sannlíkt, at móguleikarnir at drepa grind, veiða fugl og hava siðbundið seyðahald og slátur høvdu verið skerdir, um Føroyar gjørdust partur av donskum ES limaskapi. Skulu Føroyar verða partur av danska ES limaskapinum, krevur tað politiska undirtøku frá øllum ES limalondunum. Danmark hevði einsamalt havt ábyrgdina av limaskapinum móttvegis ES. Henda tilgongd hevði kravt, at politisku raðfestingarar í Føroyum vórðu endurskoðaðar, tí støða skuldi verið tikin til tveir av grundleggjandi spurningunum í viðurskiftunum Føroya og ES millum: nevnliga ríkisrættarlaga støðuna og felags fiskivinnupolitikkin hjá ES.

Hvørki politisku ella lögfrøðiligu fortreytirnar fyri sjálvstøðugum føroyskum ES limaskapi eru til staðar í lötuni. Høvdu Føroyar verið sjálvstøðug tjóð, sum ynskti limaskap í ES, hevði tað kravt fullan politiskan stuðul frá øllum ES limalondunum. Um ES er sinnað at innlima evropeiskar smástatir undir somu treytum er tó óvist. Við ES limaskapi høvdu Føroyar verið innlimaðar í ES við øllum teimum móguleikum (t.d. fulla marknaðaratgongd) og treytum, ið fylgja við. Tað merkir, at politiska skipanin í Føroyum hevði verið noydd at broyta hugburð til felags fiskivinnupolitikkin hjá ES. Harafturat hevði verið neyðugt at tikið hædd fyri Føroyum sum smátjóð í ES, umframt avmarkaðu fyrisitingarligu og figgjarligu orkuni, landið hevur. Eisini er sannlíkt, at móguleikarnir at drepa grind, veiða fugl og hava siðbundið seyðahald og slátur verða skerdir. Sammett við at verið partur av danska ES limaskapinum, høvdu Føroyar við sjálvstøðug-

um ES limaskapi verið sjónligari og fingið størri beinleiðis ávirkan í ES. Lögfrøðiligu fortreytirnar fyri EBS limaskapi eru heldur ikki til staðar. Føroyar eru hvørki limur í EFTA ella ES, sum er fortreytin fyri EBS limaskapi. Eisini er Danmark partur í EBS sáttmálanum. Sambært uttanríkispolitisku heimildarlógini er limaskapur í EBS tískil ikki gjørligur. EBS limaskapur hevði tó givið Føroyum atgongd til innmarknaðin hjá ES og til samstarv um útbúgving, gransking og mentan. Føroyar høvdu onga ávirkan havt á tær beinleiðis avgerðir, sum ES tekur. Fyrisitingarligi og fíggarligi kostnaðurin av einum EBS limaskapi hevði eisini verið høgur.

Lögfrøðiligu fortreytirnar fyri tollsamgongu við ES eru í grundregluni til staðar. Ein tollsamgonga hevði givið føroyskum vørum frælsa atgongd til evropeiska marknaðin. Harafturat hevði verið sloppið undan anti dumping gjøldum. Spurningurin er, um tað hevði verið ynskiligt hjá ES at gjørt tollsamgongu við Føroyar, sum fevnir um handil við fiskavørum, tá ES metir fiskivinnuna í ES sum viðbrekið øki. Eitt nú lögfrøðiliga grundarlagið í sáttmálanum hevði verið avgerandi fyri, um Føroyar høvdu kunnað verið við í einum sáttmála um tollsamgongu.

Politisku og lögfrøðiligu fortreytirnar eru til staðar at víðka verandi samstarv. Hetta kann antin gerast við at halda fram at víðka galdandi samstarvskarm eftir tørvi ella við at gera nýggjan tvíliðaðan sáttmála. Sama, hvør av hesum møguleikum verður brúktur, er stuðul frá Danmark umráðandi. Óvist er kortini, um ES er sinnað at ganga føroysku ynskjunum á mæti, men enn er hesin møguleiki ikki vístur aftur. Nevndin heldur, at henda tilgongd tekur hædd fyri, at politisku málini og raðfestingarnar hjá landsstýri og lögtingi kunnu verða ymisk. Eisini gongur henda tilgongd flestu krøvum hjá vinnulívi og arbeiðsmarknaði á mæti.

Óvist er tó enn, hvussu henda tilgongd í royndum kundi fevnt um útbúgving, mentan og frælsi at flyta persónar, tá hesi øki koma undir blandaðan førleika í ES. Eftir uttanríkispolitisku heimildarlógini kunnu landsstýrið og ES sum grundreglu einans gera sáttmálar á málsøkjum, sum Føroyar hava yvirtikið frá Danmark, og har ES hevur reinan førleika. Við Lissabon sáttmálanum fellir handil við tænastráðum undir reina førleika Samveldisins. Frá lögfrøðiligum sjónarmiði kundu partarnir annaðhvørt víðkað verandi samstarvskarm til at fevna um handil við tænastráðum og onnur øki, har ES hevur reinan førleika, ella

gera nýggjan sáttmála, har handil við tænastrum kundi verið partur. Tað fer at vísa seg, hvussu Lissabon sáttmálin í roynd og veru fer at ávirka sáttmálar á handilsøkinum, har blandaður førleiki er galdandi.

Politiskar raðfestingar mugu gerast viðvíkjandi tí figgjarligu og fyrisitingarligu orkuni, um talan er um at víðka verandi samstarv við ES. Við at nýta sama arbeiðshátt, sum higartil hevur verið brúktur í viðurskiftunum Føroya og ES millum, ber til so líðandi at tillaga kostnaðin, og áhugaøki kunnu koma við stig fyri stig, alt eftir, hvat Føroyar halda seg megna. Føroyar fara at hava útreiðslur av at yvirtaka málsøkir frá donskum myndugleikum og beinleiðis kostnað av at vera við í ymsum verkætlanum í ES. Óbeinleiðis útreiðslur standast av einari størri og harvið dýrari føroyskari fyrisiting, og øðrum útreiðslum, ið standast av at fyrisita og vera við í ymsum verkætlanum. Hesar útreiðslur eru ymiskar, alt eftir, hvørji mál og mið Føroyar seta sær.

Samandráttur

Sum niðurstøðan vísir á, eru ongar lættar loysnir, tá talan er um at víðka samstarvið við ES. Avgerandi spurningar sum lögfrøðilig atlit, politiskar raðfestingar, fíggjarligar, fyrisingarligar og fíggjarligar avbjóðingar og spurningar sum ríkisrættarlaga støða Føroya og felags fiskivinnupolitikkurin hjá ES, mugu viðgerast og semjur finnast. Í verandi støðu tykjast summir av teimum fyra móguleikunum meira sannlíkir enn aðrir.

Í talvuni niðanfyri er samandráttur av teimum fyra móguleikunum. Endamálið við samandráttinum er at geva lesaranum eitt stutt yvirlit yvir fyrimunir og vansar við hvørjari einstakari tilgongd.

Talvan er ein einføld útgáva við greiningum, kanningum og grundgevingum í allari frágreiðingini. Tað merkir, at lesarin eigur at hava alla frágreiðingina í huga, tá hann lesur samandráttin niðanfyri. Nevndin leggur eina við, at innihaldið í talvuni er ikki ætlað at standa einsamalt sum fullfíggjaðar grundgevingar.

Atgongd	Víðkan av verandi samstarvi	Føroyar partur av danska ES limskapinum	Føroyar sjálvstøðugan ES limskap	EBS limskapur
Fyrimunir	<p>Krevur ongar stýrisskipanarligar broytingar</p> <p>Krevur ikki broyting viðv. felags fiskivinnupolitikki ES</p> <p>Betri marknaðaratgongd kundí fingist, treytað av sáttmálaoki</p> <p>Atgongd til arbeiðsskráir og grunnar umvegis sínámillum sáttmálar (t.d. FP7)</p> <p>Samanborið við fullan limskap er hesin leiturin ikki so kostnaðarmikil, hvørki beinleiðis ella fyrisitingarliga</p>	<p>Fullkomin samansjóðing við Evropu gjørlig eftir lutfalsliga stuttari tíð</p> <p>Marknaðaratgongd og fulla luttøku í innmarknaðinum og teimum fyra frælsunum</p> <p>Óskerd atgongd til arbeiðsskráir og grunnar</p> <p>Sleppast kann undan anti dumping og verjutiltøkum</p> <p>Føroyingar hava møguliga luttøku í orðingini av donskum ES politikki</p>	<p>Fullkomin samansjóðing við Evropu gjørlig eftir lutfalsliga stuttari tíð</p> <p>Marknaðaratgongd og full luttøka í innmarknaðinum og teimum fyra frælsunum</p> <p>Óskerd atgongd til arbeiðsskráir og grunnar</p> <p>Sleppast kann undan anti dumping og verjutiltøkum</p> <p>Beinleiðis ávirkan á avgerðargongdina í ES, id hvussu so er í grundregluni</p>	<p>Økta evropeiska samansjóðing</p> <p>Marknaðaratgongd og fullaluttøka í innmarknaðinum og teimum fyra frælsunum</p> <p>Atgongd til arbeiðsskráir og grunnar</p> <p>Er ikki fevnt av felags fiskivinnupolitikkinum hjá ES</p>
Vansar	<p>Sambært uttanríkispolitisku heimildarlógini kunnu Føroyar ikki gera sáttmálar við ES á málsøkjum við blandaðum førleika (t.d. útbúgving). Praktisk loysn er funnin viðv. ECAA</p> <p>Sleppast kann ikki undan anti dumping ákærum</p> <p>Gongdin viðbrekin fyri innanhýsispolitiskum viðurskiftum í Føroyum og í ES</p>	<p>Ríkisrættarlaga støðan – lögtingið hevur eftir heimastýrslógini ikki heimild at flyta lögvald til aðrar stovnar enn Føroya lögting</p> <p>Avmarkað politisk undirtøka/ongin semja</p> <p>Felags fiskivinnupolitikkurin hjá ES</p> <p>Fyrisitingarligar og fíggjarligar avbjóðingar</p> <p>Avmarkaður møguleiki fyri føroyskari ávirkan á ES politikk</p> <p>ES limskapur kann skerja siðbundna veiðu í Føroyum (hval og fugl) og siðbundið seyðahald og slátur</p>	<p>Stjórnarbroytingar gera Føroyar til ein stat.</p> <p>Avmarkað politisk undirtøka/ongi</p> <p>Felags fiskivinnupolitikkurin hjá ES</p> <p>Fyrisitingarligar og fíggjarligar avbjóðingar.</p> <p>Óvist, um ES er sinnad at bjóða smástatum fullan limskap</p> <p>ES limskapur kann skerja siðbundna veiðu í Føroyum (hval og fugl) og siðbundið seyðahald og slátur</p>	<p>Einans gjørligt at fáa óbeinleiðis ávirkan á avgerðartilgongdina</p> <p>EBS sáttmálin er bert fyri statir</p> <p>Fyrisitingarligar og fíggjarligar avbjóðingar</p> <p>Förðingar í donsku grundlógini</p> <p>Framtíðin hjá EBS er óviss</p>

Heiti og styttingar

Anti dumping: Felagsheiti fyri tiltøk, sum verða sett í verk fyri at byrgja fyri negativari ávirkan av dumping.

Bláa álitid: Nevndarálit frá 1995, sum kannaði, hvussu Føroyar á besta hátt kundu fáa atgongd til ES felagsmarknaðin.

Blandaður førleiki: Øki, har førleikin liggur bæði hjá ES og limalondunum.

Blandaður sáttmáli: Sáttmáli, ið fevnir um øki við blandaðum førleika.

BTI: Bruttotjóðarinntøka.

BTÚ: Bruttutjóðarúrtøka.

CIP: (Competitiveness and Innovation Framework Programme) Rammuatlan fyri kapping og nýhugsan.

Dumping: Er vanliga ein avleiðing av, at ein útflytari heldur seg til útflutningsprísir, sum liggja undir prísunum á heimamarknaðinum. Hetta kann m.a. broyta millumtjóða handilsmynstur.

EBS: Evropeiska Búskaparlíga Samstarvið.

ECAA: Felags Evropeiska Flogferðsluøki.

EF: Evropeiski Felagsskapurin.

EEZ: (Exclusive Economic Zone): 200 fjórðingar serbúskaparøki.

EFTA: Evropeiski fríhandilsfelagsskapurin.

ECJ: (European Court of Justice:) Evropeiski dómstólurin.

ES: Evropasamveldið.

ES lógarverkið: Acquis Communautaire: Lond, sum gerast limir í t.d. ES, mugu góðtaka acquis communautaire, t.v.s. galdandi meginreglur og ásetingar, sum verandi limalond eru komin ásamt um.

ES Nevndin: Ovasti fyrisingarligi (úttinnandi) stovnur í ES. Fyrisingin hjá ES Nevndini er sett saman av aðalstýrum (Directorate General) við hvør sínum málsøki, t.d. handil (DG Trade), gransking (DG Research), lógmal (DG Justice), sjó- og fiskivinnu (DG Mare), landbúnaðarmál (DG Agri), útbúgving (DG Education) o.s.v.

ES Ráðið: er lóggevandi valdið í ES og er stovnur við umboðum fyri stjórnirnar í limalöndunum.

FAO: ST felagsskapurin fyri matvørur og landbúnað.

Felags fiskivinnupolitikkurin hjá ES: Common Fisheries Policy (CFP).

Felagsnevndin Føroyar-ES: Nevnd, við umboðum fyri báðar partar, ið umsitur sáttmálan, og hittist árliga at umrøða áleikandi mál í mun til sáttmálan.

Fiskiveiðisáttmáli: Síðan 1977 hava Føroyar og ES havt tvíliðaðan fiskiveiðisáttmála.

Fjølíðaður sáttmáli: sáttmáli millum fleiri partar.

Fríhandilsøki: Øki við tollfríum handli millum luttakandi statir/øki, sum kunnu áseta felags tollmark móttvegis triðjalöndum.

FP7: Sjeýnda rammuskrá ES 2007-2013 um gransking og tøkniliga menning.

GATT: General Agreement on Tariffs and Trade: Sáttmáli undirskrivaður í 1947. Endamálið er at menna millumtjóða handil við at minka um handilsforðingar millum löndini, sum eru partar í sáttmálanum.

Harmonized System (HS): altjóða harmoniseraða tollskráin yvir vørunøvn og nummur.

Heilsufrøðiligi sáttmálin: kom í gildi í 2001. Við heilsufrøðiliga sáttmálanum fylgja Føroyar somu heilsufrøðiligu reglum í samband við handil við djóra- og fiskaframleiðslum, sum eru galdandi fyri ES limalond. Við hesum sáttmála verða Føroyar eisini roknaðar sum partur av ytra marki hjá ES á heilsufrøðiliga økinum mótvegis triðjalondum.

Heimastýrislógin: Lóg frá 1948, sum lýsti viðurskiftini millum Føroyar og Danmark og býtti fysisitingarligu og lögfrøðiligu økini í tveir partar. Felagsmál undir donskum ríkiseftirliti og sermál undir føroyskari heimastýrisfysisiting og lóggávu.

ICES: International Council for the Exploration of the Sea: millumtjóða havrannsóknarráð við tí endamáli, at birta undir og samskipa havgranskingina og vera ráðgevi hjá limalondum í fiskiveiðisurningum

Innmarknaðurin hjá ES: hetta merkir, at ES er ein fríur marknaður fyri vørur og tænastr, arbeiðsmegi, kapital og vinnurekandi, t.v.s. at ongar forðingar eru við landamørk.

IMO: (International Maritime Organisation): ST stovnur, ið m.a. hevur ábyrgd av at virka fyri trygd á sjónum og at minka um dálking frá skipum.

IWC: (International Whaling Commission): altjóða hvalaveiðinevndin

Keypmannahavnarkrøvini: ásetingar frá 1993 um politiskar treytir og búskaparligar treytir, ið komandi limalond skulu lúka, umfram at limalandið krevur at vera ført fyri at seta samveldislóggávuna (acquis communautaire) í verk.

Lissabon sáttmálin: ES sáttmálin, ið kom í gildi 1. desember 2009

Ljósareyða álitid: EF arbeiðsbólkurin: “Føroyar og EF. Útlit fyri samvinnu.” Frágreiðing latin Føroya landsstýri í 1991.”

NAFO:(Northwest Atlantic Fisheries Organization): Fiskiveiðifelagsskapurin í útnorðri

NAMMCO:(North Atlantic Marine Mammal Commission): Norðuratlantsnevndin fyri havsúgdjór

NASCO: North Atlantic Salmon Conservation Organisation: Felagsskapur stovnaður sambært millumtjóða sáttmála í 1982. Endamálið er at útvega vísindaligt tilfar, sum hevur týðning fyri laksastovnarnar í Norðuratlantshavinum umframt at tryggja skynsama røkt av stovnunum við millumtjóða samstarvi.

NATO:(North Atlantic Treaty Organization):Norðuratlantiska verjusamgongan

NEAFC:(North East Atlantic Fisheries Commission):Stovnað í 1980 við tí endamáli at ráðføra og ráðgeva um støðuna hjá fiskastovnum í landnyrðingspartinum av Atlantshavinum og um stýringstiltøk, sum tryggja vernd og skynsama troytan av hesum stovnum.

Negativlisti:Listi yvir tær vørur, ið sáttmálin ikki fevnir um

NPRFMO:(North Pacific Regional Fisheries Management Organisation) ein millumtjóða felagsskapur, ið skal býta fiskirikidømi í Norðurstillahavi.

OCT: (Overseas Countries and Territories): Avgerð um at knýta lond og øki handan hav at ES

Pan-Euro-Med skipanin um kumulering: Diagonal kumuleringssøki millum 42 lond: ES (27) Marokko, Algeria, Tunesia, Egyptaland, Ísrael, Palestina, Jordan, Libanon, Sýria, EFTA (4), Turkaland og Føroyar.

Positivlisti: : listi yvir tær vørur, sáttmálin fevnir um.

Reinur ES førleiki: øki, har ES hevur yvirtikið ræðisrættin frá limalondunum

Reyða álitid: frágreiðing frá nevndin, ið var sett at gera upplegg um nýggja avtalu millum ES og Føroyar. Latin landsstýrinum í 1998.

Schengen/Dublin samstarv: Schengen sáttmálin er um strangt eftirlit við út-

mørkum og at fólk frítt kunnu flyta seg innan fyrri innara markið í ES. Dublin samstarvið viðvíkur flóttafólkapolitikki.

SPRFMO:(South Pacific Regional Fisheries Management Organisation): Millumtjóða økisfelagsskapur fyrri fiskiskap í altjóða sjógvi í Suðurstíllahavinum. Endamálið er at umsita fiskiskap eftir botnfiski og uppsjóvarfiski.

Tollsamgonga: samgonga millum tvey ella fleiri lond, sum taka av allan innanhýsis toll og samstundis seta felags toll móttvegis øllum londum uttan fyrri tollsamgonguna.

Tvíliðaður sáttmáli: Sáttmáli millum tveir partar.

Triðja-land: land, ið ikki er sáttmálapartur.

UNESCO:(United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization): ST felagsskapur fyrri undirvísing, gransking og mentan

Uttanríkispolitiska heimildarlógin: lógin sum ásetir virkisfæri Føroya í mun til at gera altjóða sáttmálar og gerast partur í altjóða felagsskapum.

VAT:(Value Added Tax): Meirvirðisgjald.

WTO:(World Trade Organisation): Heimshandilsfelagsskapurin, sum avloysti GATT í 1994, fevnir ikki bert um handil við vørum, men eisini um handil við tænaðum, ílögur og ídnaðarhugverksrætt

1. Inngangur

Føroyar eru evropeisk tjóð grundað á evropeiskan arv og evropeisk virði. Á leið 90% av øllum uttanlandshandli er við Evropu, og av hesum fer 65% av útflutningsvirðinum til ES marknaðin. Hóast tætt tengdar at ES á nógvum økjum, hava Føroyar valt at standa uttan fyri ES.

Sammett við onnur lond, sum eru farin upp í ES, hava hvørki innan- ella uttanhýsis viðurskifti trúst Føroyar móti ES limaskapi. Fleiri eysturevropesk lond søktu um ES limaskap, eftir at kommunisman fall, fyri at fáa búskaparligt og politiskt støðufesti. Tað elvdi til, at ES hevði eina søguliga stóra viðkan í 2004. Í kjalarvørrinum av heimsbúskaparkreppuni í 2008 tók stórir áhugi seg upp í Íslandi at kanna móguleikan fyri ES limaskapi. Hjá Føroyum kann tað hinvegin sigast at verða ein ”uttanhýsis skelkur” sum fekk føroyingar at halda fast um ikki at fara inn í táverandi EF eftir, at Danmark var farið uppí í 1973. Hetta hendi, tá ið fiskimørkini vóru flutt út á 200 fjórðingar.

Í dag er 95% av øllum útflutningsvirðinum fiskavørur, har alivinnan er vorðin ein týðandi og alsamt vaksandi partur av samlaðu føroysku fiskaframleiðsluni. Fóru Føroyar upp í ES, hevði hetta havt avgerandi týðning fyri, hvussu grundleggjandi búskaparliga tilfeingið hevði verið stýrt, av tí at felags fiskivinnupolitikkurin í ES verður stýrdur sentralt úr Brússel.

Eisini má havast í huga, at politiski spurningurin um loysing ella samband og lögfrøðiligu viðurskiftini við Danmark sum heild er tætt tengt at málinum um at fáa í lag tættari samstarv við ES.

Føroyar eru sostatt í eini serligari støðu, tá ið umræður viðurskiftini við ES. Týðningarmikið er tó at arbeiða fram móti loysnum, sum tryggja, at Føroyar verða við í áhaldandi evropeisku samansjóðingini. Vónandi fer henda frágreiðing at geva landsstýrinum og føroyingum sum heild eina greiða mynd av teim móguleikum og avbjóðingum, sum eru fyri tættari samstarvi Føroya og ES millum.

2. Søguligu viðurskiftini Føroyar og ES millum

Liðin eru 36 ár, síðani Føroya løgting samtykti, at Føroyar ikki skuldu gerast partur av EF saman við Danmark. Føroya landsstýri legði 22. januar 1974 fram á løgting uppskot til samtyktar um at boða donsku stjórnini frá, at Føroyar vildu ikki verða partur av EF. Uppskotið varð einmælt samtykt.

Tvey mál vigaðu serliga tungt í føroyska EF kjakinum tíðliga í 1970-árunum. Í fyrsta lagi var stórur ótti fyri felags fiskivinnupolitikkinum hjá EF. Gjerdust Føroyar partur av felags fiskivinnupolitikkinum, óttaðust føroyingar fyri, at stórir evropeiskir fiskiflotar fóru at trároyna fiskigrunnarnar undir Føroyum. Tá ið føroyska fiskimarkið í 1977 varð flutt út á 200 fjórðingar, og felags fiskivinnupolitikkurin hjá EF var upp aftur meira miðsavnaður, øktist føroyska mótstøðan ímóti EF limaskapi⁵. Hetta komst av, at føroyski fiskiflotin gjordist meiri bundin av tilfeinginum í føroyskum sjógvi, nú ið hann varð úti-hýstur úr triðjalandssjógvi. Tað hevði við sær, at føroyingar upp aftur treyðugari vildu lata stóru fiskiskipini úr Evroпу fáa burtur av hesum tilfeingi.

Í øðrum lagi varð, afturat møguligu búskaparligu fylgjunum av EF limaskapi hugsað um tær politisku avleiðingarnar, sum kundu standast av limaskapi í EF. Eftir at hava stríðst fyri øktum frælsi frá Danmark, høvdu føroyskir politikarar ongan hug til at lata EF sleppa at ráða í Føroyum. Sjálvstýrisrørslan savnaði seg um, hvussu týðningarmikið tað var fyri Føroyar at tryggja tjóðar-eyðkenni, mentanararv og samleika, nú ið ávirkan uttan eftir fór at gera um seg. Eisini varð róð fram undir fyrisitingarligu tvørleikarnar av møguligum EF limaskapi. Mett varð, at tað fór ikki at vera lætt hjá føroysku fyrisitingini at handheva alla EF lóggávuna, sum átti at verða sett í gildi í Føroyum saman við føroyskum EF limaskapi.

Føroyskt tjóðarsmíð

Seint í 19. öld savnaði føroyska tjóðskaparrørslan Føroya fólk um mentanar-samleikan, sum varð borin fram í máli, bókmentum og mentan. Men í rørslu-ni var ikki semja um, hvussu víðgongt politiska stevnumiðið skuldi vera viðvíkjandi sambandinum við Danmark. Tjóðskaparrørslan metti Føroyar vera tjóð, og fólkid helt seg ikki vera danir. Politiskar sundurbýtingar tóku seg upp um langtíðarfylgjurnar av hesi tjóðarviðurkenning⁶. Endin varð, at rørslan býtti seg sundur í tveir politiskar flokkar við hvør sínari stevnu. Ein

5) Baldacchino & Milne, Godfrey & David. Lessons from the Political Economy of Small islands, MacMillan Press Ltd, 2000, s. 127-128

6) Debes H.J. "Omkring formationen af en nation", Fróðskaparrit, 41. bólk, Føroya Fróðskaparfelag, Tórshavn, 1993, s.35.

hóvligur vøngur ella afturhaldsvøngur, Sambandsflokkurin, varð skipaður í 1906, og ein víðgongdur vøngur, Sjálvstýrisflokkurin, varð formliga skipaður í 1909. Hesir báðir flokkar myndaðu skurðlinjuna millum teir politisku flokkar, ið aftaná komu. Frá fyrst og fremst at hava verið ein mentanarrørsla, ið á mangan hátt savnaði fólk ið um tjóðskaparligan mentanarsamleika, hevði hetta politiska sundurbýtið við sær, at rørslan tók at savna seg um, hvussu tætt Føroyar skuldu vera tengdar at Danmark⁷.

Í seinna heimsbardaga vóru Føroyar hersettar av Bretum og avbyrgdar frá Danmark, sum Týskland hersetti. Stríðsárinu stýrdu Føroyar at kalla sjálvar. Tá ið kríggið var av, bar flokkunum illa til at fara aftur til amtsstøðuna, sum var fyri kríggið. Føroyar samráddust við Danmark um eina nýggja skipan, men føroysku flokkarnir megnaðu ikki at semjast um nakað felags uppskot. Í 1946 kom hetta í hæddina við fólkaatkvøðu í Føroyum, sum endaði við einum lítlum meiriluta fyri at loysa frá Danmark.

Ógreiða tók seg upp um úrslitið av fólkaatkvøðuni. Tískil sendi danakongur lögtingið til hús og kravdi nýval. Valúrslitið var, at teir flokkarnir, sum høvdu verið ímóti loysing, Sambandsflokkurin og Javnaðarflokkurin, fingtu meiriluta á tingi. Aftur varð samráðst við dansku stjórnina, og nú var úrslitið heima-stýrisslógin frá 1948⁸.

Tað, at tjóðskaparrørslan gjørdist politisk og fór sundur í tveir politiskar bólkar, ið stóðu hvør móti øðrum, hevur elvt til dagsins politiska flokkabýti. Umráðandi er at skilja, at hetta søguliga býtið eisini ávirkar støðuna hjá politisku flokkunum í spurninginum um Føroya viðurskifti við ES.

Formliga sambandið við ES

Formliga sambandið Føroyar og ES millum er grundað á tveir tvíliðaðar sáttmálar; ein handilssáttmála⁹ og ein fiskiveiðisáttmála¹⁰.

Fyrsti handilssáttmálin millum Føroya og EF varð undirskrivaður 2. desember 1991. Undan fyrsta formliga handilssáttmálanum varð handil millum Føroyar og EF skipaður eftir einari fyribils skipan frá 1974. Skipanin, sum varð grundað á eina ráðsreglugerð um, hvussu føroysk vøra, sum kom inn í EF, skuldi tollviðgerast, var eitt framhald av tí siðvenju, sum loyvdi føroyskari vøru inn í Danmark uttan at verða tollað treytað av, at vøran ikki varð send víðari til onnur EF lond.

7) Sølvará, H.A. Løgtingið. Bind I, Tórshavn, 2002, s. 151

8) Sølvará, 2002, s.271. Mørkøre J. "The Faroese Home Rule Model – Theory and Reality" in Lyck ed.: Constitutional and Economic Space of the Small Nordic Jurisdiction, 1997, s.170

9) OJ L 053, 22.02.1997, s.0002-0135

10) OJ L 371, 31.12.1991, s.0002-0120

Somuleiðis varðveittu nakrar føroyskar fiskavørur, sum fyri 1973 høvdu verið útfluttar tollfrítt, støðu sína í Stórabretlandi. Sambært fyrribils skipanini frá 1974 fekk eitt lítið úrval av fiskavørum toll-forrættindi. Í flestu av hesum førum varð tollgjaldið minkað niður í 20% av vanligu tollinum. Á ídnaðarvørum var tollurin umsíður settur á null. Tá ið nøkur fiskasløg av minni týðningi ikki verða tikin við, var fullur tollur á øllum sløgum av feskum, frystum ella royktum og saltaðum fiski, sum ikki var toskur.

Við handilssáttmálanum frá 1991 fingu føroyskar vørur, sum komu inn í Danmark, ikki servíðferð longur. Tollfrí handilin við ídnaðarvørum (HS¹¹ 25-99) helt fram. Karmarnir um tær fiskavørur, sum sluppu inn í EF við ongum tolli, vórðu víðkaðir. Í stuttum sluppu allar fiskavørur, sum higartil høvdu verið útfluttar til EF, Danmark íroknað, inn á EF marknaðin tollfríar. Hesar vørur vórðu settar í ein positivlista¹². Harafturat varð tollfría atgongdin á nógvum økjum avmarkað við tollkvotum (har ið vanligi tollurin aftur varð nýttur, tá ið kvotan var uppbrúkt) og tolllofti (har ið vanligi tollurin aftur varð nýttur, tá ið komið var til loftið). Aðrar fiskavørur kundu framvegis koma undir ”hagfrøðiligt eftirlit”.

Eingi av tollloftunum høvdu kortini nakrantíð við sær, at tollur aftur varð nýttur. Í árunum eftir 1992 vórðu nakrar av tollkvotunum uppbrúktar. Positivlistin hevði við sær, at søgulig handilsmynstur vórðu varðveitt. Ætlanin var, at liðilgleikin í sambandi við nýggjar framleiðslur skuldi tryggjast við fleiri menningarásetingum. Men í verki hevur gingið striltið at leggja nýggjar vørur aftur at positivlistanum ella at økja um verandi tollkvotur, svarandi til broytingar í útboði. Føroyar hava skotið upp at broyta positivlistan til ein negativlista¹³.

Ein felagsnevnd hevur eftirlit við, hvussu handilssáttmálin virkar. Henda nevnd hittist eina ferð um árið at skifta orð um, hvussu sáttmálin virkar, og um onnur mál, sum hava samband við hann. Síðani fyrsti formligi handilssáttmálin Føroyar og EF millum varð undirskrivaður, er handil við fiskavørum øktur partanna millum, bæði av tí at tollfría atgongdin er økt, og tí lutfalsligur stígur er komin í eftirspurningin eftir føroyskum fiskavørum á øðrum marknaðum.

Handilssáttmálin, ið er galdandi í lötuni, varð undirskrivaður 6. desember 1996 í Brússel og kom í gildi 1. januar 1997. Hesin handilssáttmáli varð seinast

11) HS (Harmonized System) er altjóða harmoniseraða tollskráin yvir vørunøvn og vørunummur

12) Positivur listi: vørur, har ið týðiliga verður gjørt vart við, at tær hava framhjárættindi

13) Ein listi yvir teir lutir, tær eindir, ídnaðarvørur o.s.fr., sum avtalan ikki er galdandi fyri, soleiðis at bindingin er at lata avtalu vera galdandi fyri alt annað

broyttur 5. november 2008. Sáttmálin frá 1996 verður sum heild settur at hava bøtt um treytirnar fyri føroyskum handli við ES. Eftir at samráðst hevði verið við ES í 1998, vóru fleiri broytingar gjørdar í handilsviðurskiftum Føroyar og ES millum, sum høvdu við sær, at í dag er at kalla frítt hjá føroyingum at handla við næstan øllum vørum, sum handilssáttmálin fevnir um. Sostatt kunnu føroyskir fiskaútflytarar útflyta vørur¹⁴, sum sáttmálin fevnir um, at kalla tollfrítt inn á ES marknaðin. Men sáttmálin er meiri avmarkandi fyri virkaðar og lidnar fiskavørur. (HS kapittul 16).

Semja fekst um ein heilsufrøðiligan sáttmála¹⁵ í 2000. Við heilsufrøðiliga sáttmálanum fylgja Føroyar somu heilsufrøðiligu reglum í samband við handil við djóra- og fiskaframleiðslum, sum eru galdandi fyri ES limalond. Heilsufrøðiligi sáttmálin lættir um, tá ið Føroyar innflyta djóraúrdráttir úr ES og útflyta fisk og fiskavørur til ES. Við hesum sáttmála verða Føroyar eisini roknaðar sum ytra mark hjá ES á heilsufrøðiliga økinum móttvegis triðjalondum.

Í desember 2005 gjørdust Føroyar partur av Pan-Euro-Med skipanini¹⁶ fyri kumulering av uppruna. Í stuttum merkir hetta, at Føroyar kunna kumulera vørur við øll londini í ES, EFTA londini Ísland, Noreg og Sveis umframt onnur lond, sum Føroyar hava handilssáttmála við í skipanini.

Fiskiveiðisáttmálin við ES varð undirskrivaður í 1977. Sáttmálin kom í gildi í 1981. Fiskiveiðisáttmálin er ein rammusáttmáli fyri, hvussu ytru karmarnir fyri fiskiveiðisamráðingum millum Føroyar og ES verða skipaðir. Aðaltátturin í sáttmálanum er, at virðið á fiskiskapinum hjá ES og Føroyum skal javnviga. Myndugleikar úr ES og Føroyum hittast eina ferð um árið at umrøða fiskiveiðibýtið partanna millum.

Uttanríkispolitisku heimildir Føroya

Føroyar eru partur av danska kongsríkinum. Sambært donsku grundlógini er hon galdandi í øllum pørtum av danska kongsríkinum, eisini í Føroyum. Sostatt skipar grundlógin rættarkarmin um føroysku uttanríkispolitisku heimildirnar. Kortini hava Føroyar av serligu tjóðskaparligu, mentanarligu og landafrøðiligu støðu síni síðani 1948 havt víðfevnt sjálvstýri. Heima-stýrisskipanin flytur politiska málsræðið og politisku ábyrgdina frá donskum myndugleikum til føroyskar myndugleikar. Heimastýrismyndugleikarnir

14) Vørur sambært kapittul III, t.e. fiskur (livandi, feskur, frystur, flaktur, saltaður, royktur) og rækjur.

15) OJ L 46, 16.2.2001 s.24

16) OJ L 110, 24.4.2006, s. 1–106

umsita málsøkini, sum eru yvirtikin frá Danmark, samtykkja lógir á hesum økjum og hava fíggarligu ábyrgdina, sum er tengd at teimum.

Føroysk luttøka í altjóða samfelagnum hvílir lögfrøðiliga á tveimum lógum: heimastýrislógini frá 1948¹⁷ og uttanríkispolitisku heimildarlógini frá 2005¹⁸. Viðurskiftini Føroya og Danmark millum eru ásett í heimastýrislógini, sum býtir umsitingarligu- og lóggávuøkini sundur í tveir bólkar: Felagsmál undir donskum ríkisvaldi og serføroysk mál undir føroyskari heimastýrisfyrising- og lóggávu. Sambært heimastýrislógini hevur danska ríkið ábyrgdina av føroysku uttanríkisviðurskiftunum. Grein 8 í heimastýrislógini veitir heimastýrismyndugleikunum ávísa trygd fyri at verða tiknir við upp á ráð, tá ið danskir myndugleikar tingast um altjóða viðurskifti, sum eru týðningarmikil fyri Føroyar.

Uttanríkispolitiska heimildarlógin frá 2005 veitir sostatt Føroyum meiri rúmd til at gera seg galdandi á altjóða pallinum. Grein 1 og grein 4 í uttanríkispolitisku heimildarlógini áseta virkisføri hjá Føroyum á yvirtiknum. Sambært uttanríkispolitisku heimildarlógini kunnu Føroyar í navni danska kongsríkisins m.a. gera sáttmála við onnur lond og feløg, sum burtur av viðvíkja málum, ið hoyra undir rættardømið hjá føroysku myndugleikunum.

Grein 1 í uttanríkispolitisku heimildarlógini ljóðar:

”Føroya landsstýri kann samráðast við fremmand ríki og millumtjóðafelagsskapir og gera altjóðarættarlígar sáttmálar við tey, heruppi fyrisitingarlígar sáttmálar, ið til fulnar viðvíkja yvirtiknum málsøkjum.”

Føroyar kunnu kortini ikki gera altjóða sáttmálar um verju- og trygdarpolitikk. Heldur ikki loyvir uttanríkispolitiska heimildarlógin Føroyum at gera altjóða sáttmálar, sum galda fyri Danmark, ella at samráðast um limskap í altjóða feløgum, har danska kongsríkið longu er limur.

Sum nevnt omanfyri loyvir uttanríkispolitiska heimildarlógin Føroyum at samráðast um limskap í millumtjóða felagsskapum, sum loyva øðrum eindum enn statum at gerast limir. Grein 4 í lógini ljóðar:

”Eftir áheitan frá Føroya landsstýri kann Danmarkar stjórn samtykkja at lata inn umsókn um limskap Føroya, ella stuðla slíkari, í millumtjóðafelagsskapum, ið loyva øðrum eindum enn ríkjum og felagsskapum av ríkjum limskap í egn-

17) Grein 11 frá 31. mars 1948 í Heimastýrislógini

18) Grein 80 frá 14. mai 2005 í Uttanríkispolitisku heimildarlógini

um navni, tá ið tað er sambæriligt við stjórnarskipanarligu støðu Føroya.” Síðani 1948 hava Føroyar tikið alsamt virknari lut í altjóða samfelagnum. Saman við donsku stjórnini hevur landsstýrið gjørt handilssáttmálar við ES, Sveis, Noreg, Finland, Ísland, Pólland og Estland. Harafturat eru tvíliðaðir fiskiveiðisáttmálar og árligar avtalur um sínámillum fiskirættindi gjørdar við ES, Russland, Noreg, Ísland og Grønland. Føroyar luttaka sum sjálvstøðugur partur í strandalandasamráðingum um umsiting av felags fiskastovnum í landnyrðingspartinum av Atlantshavi so sum norðhavssild, makreli, svartkjafti og kongafiski. Hesar strandalandaavtalur eru grundarlagið undir regulering av fiskiskapi í altjóða sjógvi í millumlanda felagsskapinum fyri samstarv um fiskiskap í landnyrðingspartinum av Atlantshavinum NEAFC, har Føroyar luttaka saman við Grønlandi undir heitinum “Kongsríki Danmarkar Føroyum og Grønlandi viðvíkjandi”. Slíkur felags limaskapur við Grønland kemur eisini fyri í útnyrðingspartinum av Atlantshavi innan NAFO og í laksafelagsskapinum NASCO, meðan fiskivinnuáhugamálini hjá Danmark eru vard av ES limaskapinum í hesum somu felagsskapum.

Sum “Kongsríki Danmarkar Føroyum viðvíkjandi” fara Føroyar eisini at gerast sáttmálapartur í nýggja felagsskapinum fyri samstarv um umsiting av fiskiveiði í Suðurkyrrahavinum, SPRFMO, og við somu heimildum ætla Føroyar at gerast sáttmálapartur í einum samsvarandi felagsskapi fyri fiskiskapi í Norðurkyrrahavinum, NPRFMO. Harafturat eru Føroyar sjálvstøðugur limur í norðuratlantsnevndini fyri havsúgdjór, NAMMCO, har Danmark luttekur sum eygleiðari.

Farnu árinu eru Føroyar eisini vordnar atlimur í ST stovnum fyri sjóvinnu, IMO, matvøru- og landbúnað, FAO, og undirvísing, gransking og mentan, UNESCO. Fyrr vóru Føroyar partur av donsku sendinevndini á fundi hjá hesum stovnum við lítlari ella ongari skipaðari luttøku. Atlimaskapurin hevur havt við sær, at Føroyar hava sjálvstøðuga umboðan og talurætt, sum gera Føroyar sjónligari og geva størri ávirkan í hesum stovnum og ymisku sernevndum teirra. Atlimaskapur setir samstundis størri krøv til Føroyar at kanna og lýsa egin viðurskifti á høgum fakligum stigi, og fer tí eisini at styrkja og menna fyrisiting, gransking og samskipan av hesum málsøkjum í Føroyum.

Sum partur av danska limaskapinum í Arktiska ráðnum og í altjóða hvalaveiðinevndini IWC eru Føroyar virkin luttakari. Føroyar eru fevndar av danska

limaskapinum í norðuratlantisku verjusamgonguni NATO. Sum sjálvstýrandi øki, og hava Føroyar saman við Grønlandi og Álandi ikki fullan limaskap í norðurlenska ráðharraráðnum.

Mál í umbúna

Sum samansjóðingin í ES er farin fram, hava Føroyar seinastu árin arbeitt miðvíst fyri at víðka samstarvið við ES at fevna um fleiri øki. Aftrat víðkan av handilssáttmálanum hevur eisini verið arbeitt við at víðka heilsufrøðiliga sáttmálan, at tryggja Føroyum luttøku í evropeiska felags flogferðsluøkinum (ECAA) og fáa atlimaskap í 7. rammuskrá hjá ES um gransking (FP7).

Við atlimaskapi í 7. rammuskránni fáa Føroyar atgongd til ES granskingarsamstørv á jøvnum føti við ES limalondini og onnur atlimalond. Somuleiðis fáa føroysk umboð høvi at luttaka í sernevndum, ið eitt nú áseta raðfestingar innan granskingarøkini.

Gerast Føroyar partur av evropeiska felags flogferðsluøkinum, fer tað at standa føroyskum feløgum frítt í boði at flúgva á evropeiska meginlandinum og hjá evropeiskum flogfeløgum at flúgva á føroyaleiðini. Yvirskipaða endamálið við limaskapi í ECAA er at fáa til vege fyrirtreytir fyri framhaldandi at menna føroyska flogvinnu.

Sáttmálin hevur til endamáls at loyva flogfeløgum hjá sáttmálapørtunum at luttaka í evropeiska felags flogferðsluøkinum, ið fevnir um frælsa marknaðaratgongd, eins kappingartreytir, felags reglur fyri eitt nú flogtrygd, trygdarverju av flogferðslu og arbeiðsmarknaðarviðurskifti. ECAA fer at fevna um 36 lond. Talan er um øll ES limalondini, EFTA limalondini Ísland og Noreg og londini á Balkan.

3. Viðkan av verandi samstarvi

Løgfrøðilig atlit

Síðani galdandi handilssáttmáli millum Føroyar og ES kom í gildi í 1996, er hann víðkaður fleiri ferðir. Løgfrøðiliga grundarlagið fyri broytingunum hava verið grein 34 og 35 í handilssáttmálanum. Við heimild í grein 34 hava broytingar verið gjørdar í tollskránni og í reglunum um uppruna. Við heimild í grein 35 hava broytingar verið gjørdar viðvíkjandi vørusamhandli og økjum, sum eru knýtt at hesum. Grein 35 ásetir, at samstarvið millum partarnar kann víðkast eftir áheitan, um annar sáttmálaparturin metir tað vera til fyrimunar fyri samstarvið.

“Heldur annar sáttmálaparturin, at tað hevði havt felags ábuga beggja sáttmálaparta, atsamstarvið, sum sáttmálin fevnir um, var økt til eisini at fevna um øki, sum sáttmálin ikki fevnir um, skal hann koma við eini grundgívmari ábeitantil hin sáttmálapartin. Sáttmálapartarnir kunnu biðja felagsnevndina kanna áheitan og í gívnnum føri koma við tilmáli, serliga fyri at fáa nýggjar samráðingar í lag”.

Ein sáttmála, ið er úrslit av slíkum samráðingum, sum víst er til í grein 1, skulu sáttmálapartarnir staðfesta ella samtykkja í samsvari við tær mannagongdir, sum teir hvør í sínum lagi hava. Sáttmálapartarnir kunnu áleggja felagsnevndini at kanna eina slíka áheitan og, um neyðugt, koma við tilmælum, serliga um at taka upp samráðingar. Í felagsnevndini sita umboð fyri báðar sáttmálapartar, og nevndin umsitir handilssáttmálan millum Føroyar og ES. Nevndin kemur saman til fundar eina ferð um árið og viðger á hesum fundi, hvussu sáttmálin roynist, men tekur eisini onnur viðurskifti upp í sambandi við sáttmálan.

Sáttmálapartarnir kunnu tískil víðka tað samstarvsøkið, sum tilskilað er í handilssáttmálanum, til onnur handilsøki enn tey, sum verandi sáttmáli fevnir um. Hetta kann týðast soleiðis, at onnur handilsøki eru málsøki, ið eru undir reinum førleika hjá ES, eitt nú handil við tænastrum. Føroyar hava sett fram ynski um at víðka handilssáttmálan soleiðis, at hann eisini fevnir um handil við tænastrum. Men hóast tað sum so ikki er ógjørligt, hevur svarið frá ES verið, at slíkt hevði verið torført at fingið í lag bæði tøkniliga og lögfrøðiliga, tá handilssáttmálin bert fevnir um vøruhandil. ES Nevndin hevur tískil ikki viljað tikið undir við føroyska sjónarmiðinum um, at verandi handilssáttmáli kann víðkast til onnur handilsøki við heimild í grein 35.

Kortini verður virkað fyri, at samstarvsøkið millum Føroyar og ES verður víðkað til málsøki, sum ikki hava við vøruhandil at gera. Føroyar verða partur av FP7, og áðrenn langt umlíður verða Føroyar partur av ECAA sáttmálanum. Hesi mál hava tó verið viðgjørd sum sermál og ikki við tilvísing til lógar-karmin um handilssáttmálan.

Um útlit skulu vera til at víðka verandi karmar til onnur málsøki, er umráðandi at skilja, hvussu málsræðið sum heild er býtt millum ES og limalondini í Samveldinum. Í ES verður skilt ímillum trýggjar ymiskar førleikar:

- Blandaður førleiki (ið er mest vanligur, har ES og limalondini í Samveldinum hava felagsræði): eitt nú innmarknaðurin, umhvørvi, flutningur og orka.
- Reinur førleiki hjá ES (har limalondini endaliga hava latið alt ræði frá sær til ES); eitt nú tollfelagsskapurin, felags fiskivinnupolitikkurin og felags handilspolitikkur.
- Limalandaførleiki, har stuðulstiltøk kunnu verða sett í verk (leikluturin hjá ES er burtur av at samskipa og stuðla upp undir tiltøk hjá limalondum): eitt nú innan ídnað, ferðavinnu, mentan, útbúgving, yrkisuppenjing, ungdom og ítrótt.

Felags fyri galdandi sínámillum sáttmálar Føroya og ES millum, t.e. handils-sáttmálan og fiskiveiðisáttmálan, umframt luttøkuna í FP7, er, at viðkomandi málsøki øll eru málsøki, har ES ræður einsamalt, tvs. hevur reinan førleika. Hetta eru málsøki, sum ES limalondini hava latið upp í hendurnar á ES burtur av at umsita¹⁹. Undir donsku grundlógini hava Føroyar heimild til at gera sáttmálar við ES á málsøkjum, har ES hevur reinan førleika, men hetta er ikki galdandi, um viðkomandi málsøki er eitt øki, har talan er um blandaðan førleika, við øðrum orðum har ES og limalondini í Samveldinum hava felagsræði.

Eftir donsku grundlógini kunnu Føroyar, eisini staðfest í uttanríkispolitisku heimildarlógini, ikki gera sáttmálar við ES á málsøkjum við blandaðum førleika. Eitt av hesum málsøkjum við blandaðum førleika, har Føroyar hava sett fram ynski um víðkað samstarv við ES, er útbúgving. Føroyska luttøkan í ECAA, kemur eisini undir blandaðan førleika, men her hava Danmark og

19) Sí fylgiskjal 1

Føroyar tó funnið eina praktiska loysn, har Danmark einmælt fráboðar, at ECAA sáttmálin verður víðkaður til eisini at fevna um Føroyar.

Sambært grein 1 (4) í uttanríkislóginu, kunnu Føroyar hvørki vera partur í einum samstarvi/felagsskapi, sum Kongsríki Danmark longu er partur av, ella gerast sáttmálapartur í sáttmálum, ið verða gjørdur í slíkum felagsskapum. Kongsríki Danmark er ein eind í altjóða lóg, og Føroyar og Danmark kunnu ikki vera partar í sama sáttmála. Sostatt heimilur grundlógin hjá danska kongsríkinu t.d. ikki, at Danmark er umboðað bæði sum “ES limalandið Danmark” og “Kongsríki Danmark Føroyum viðvíkjandi” í sama sáttmála. Føroyar kunnu bert vera partur av einum blandaðum sáttmála gjøgnum Danmark. Sostatt er tað danska grundlógin, sum setir mark fyri, hvørjar uttanríkispolitiskar heimildir Føroyar hava - og ikki altjóða lóg.

Áðrenn Lissabon sáttmálin²⁰ kom í gildi 1. desember 2009, vóru ávísar tænastrur flokkaðar undir blandaðum førleika. Í Lissabon sáttmálanum er greitt tilskilað, at Samveldið ræður nú øllum handilspolitikkini, harundir handil við tænastrum. Sum meginregla átti hetta at merkt, at Føroyar og ES nú annaðhvørt kunnu víðka handilssáttmálan til eisini at fevna um handil við tænastrum og onnur málsøki, sum eru undir reinum førleika. Eisini ber til hjá þortunum at gera ein nýggjan sáttmála, sum fevnir um handil við tænastrum undir reinum førleika. Í hvønn mun Lissabon sáttmálin fer at ávirka nýtsluna av blandaðum førleika á handilsøkinum í framtíðini, er ilt at siga.

Skulu Føroyar og ES gera ein nýggjan sáttmála eru nøkur viðurskifti enn ógreið. Eitt nú er óvist, hvussu farast skal fram á økjum við blandaðum førleika. Millum hesi øki teljast eitt nú útbúgving, flutningur av persónum og mentan.

Eitt mál, sum hevur verið frammi í føroyska orðaskiftinum, men ongantíð hevur verið viðgjørt politiskt, er møguleikin at gera ein tollsamgongu við ES. Hesin møguleikin hevur eisini verið tikið upp í øðrum nevndaráli. Handil er sum nevnt eitt málsøki, sum burtur av er undir reinum ES førleika. Sostatt átti í grundregluni eingin lögfrøðilig forðing at verið fyri, at ES og Føroyar gjørdur ein sínámillum sáttmála um tollsamgongu. Bæði handil og tollur eru málsøki, sum Føroyar hava yvirtikið frá donsku myndugleikunum. Um Føroyar kunnu vera partur í einum sáttmála um tollsamgongu við ES er inter alia treytað

20) OJ C 115, 9.5.2008, s. 47-388

av mannagongdunum, ið ES hevði nýtt í hesum sambandi. Hóast tollur og handil eru reinur førleiki, eru fleiri sáttmálar um tollsamgongur gjørdir, har limalond eru sáttmálapartur. Orsøkin til hetta er partvíst, at viðkomandi sáttmálar vanligu eisini fevna um málsøki, ið ikki serstakliga eru knýtt at tollviðurskiftum, og partvíst tann, at ES av politiskum ávum kann gera av ikki at brúka sítt ræði.

Sum er, er eingin lögfrøðilig mannagongd í Føroyum fyri, hvussu Føroyar kunnu lata øðrum statum ella altjóða felagsskapum ræðismyndugleika. Skal ein tollsamgonga fáast í lag við ES, krevur tað, at Føroyar lata ræðismyndugleika frá sær til ES, og tað krevur aftur eina broyting í galdandi stýrisskipanarlóg. Slík heimild til at lata ræðisrætt frá sær má eisini verða mett í mun til donsku grundlógina.

Politisk atlit

Í samgonguskjali sínum hevur Føroya landsstýri sett sær fyri at víðka samstarvið við ES, so at tað fevnir um tænastr, kapital, frælsan flutning av persónum, heilsufrøðilig viðurskifti, gransking, flogferðslu, útbúgving og mentan.

Stundum verður havt á lofti í politiska kjakinum, at Føroyar eiga at fara upp í ES við tí endamáli at fáa betri marknaðaratgongd fyri bæði vørur og tænastr. Sambært kanning, sum Vinnuhúsið hevur gjørt, og sum er eitt av fylgiskjølunum í hesi frágreiðing, heldur meirilutin av føroyska vinnulívinum, ið Vinnuhúsið umboðar, at verandi handilssáttmáli er nøktandi, bæði hvat viðvíkur vøruhandli og handli við tænastrum. Hendan støðan verður stuðlað av Reiðarafelagnum og Bóndafelagnum. Langtíðarætlanin hjá bankum og tryggingum er tó at fáa betri marknaðaratgongd fyri tænastr. Alivinnan er tann vinnan, ið ivast mest í verandi støðu, ikki orsakað av tollforðingum, men tí hon stúrir fyri at verjutiltøk kunna verða sett í verk móti føroyskum laksaútflutningi.

Við politisku málunum og sjónarmiðunum hjá vinnuni í huga eru tey málsøkini, sum núverandi viðurskifti Føroya við ES ikki fevna um, samanumtikið hesi: tænastr, kapitalur, frælsur flutningur av persónum, útbúgving og mentan.

Politiskt hevur tað verið mett at vera skilagott at víðka samstarvið við ES mál

fyrí mál. Grundgevingarnar fyrí hesum hava í høvudsheitum verið, at ein slík mannagongd kann vísa seg at vera fulldygg og eisini bera í sær, at tað slepst undan at taka viðbrekin mál upp, eitt nú ríkisrættarligu støðu Føroya og felags fiskivinnupolitikkin, og harumframt slepst undan teimum fyrisitingarligu byrðunum, Føroyar høvdu noyðst at tikið á seg, um aðrar leiðir vórðu royndar, eitt nú limaskapur í ES ella EBS. Henda loysnin hevur sostatt verið hildin at vera bæði lagaligari og bíligari enn aðrar loysnir. Hartil kemur, at á henda hátt kunnu málsøki av serligum týðningi fyrí Føroyar leggjast afturat, og Føroyar fáa høvi at laga seg til hvørt einstakt málsøki so líðandi.

Av tí, at handil við fiskavørur yvirhøvur er ein viðbrekin spurningur í ES, er torført at ímynda sær, at eitt uppskot úr Føroyum um tollsamgongu við ES hevði fingið neyðuga politiska undirtøku í ES. Útflutningsvirðið til ES marknaðin er í lötuni eini 65% av samlaða útflutninginum úr Føroyum.

Ein tollsamgonga Føroya og ES millum, sum fevnir um fiskavørur, hevur ikki áður verið tikin formliga upp millum partarnar, og torført er at ætla um, hvussu eitt slíkt uppskot hevði verið upptikið politiskt í Føroyum og í ES.

Danmark staðfesti í Ráðharraráðnum hjá ES í 2006, at Danmark stuðlar ætlanini hjá Føroyum at víðka samstarvið Føroya og ES millum.

“Yvirhýsing frá stjórn Danmarkar

Føroya landsstýri hevur boðað donsku stjórnini frá ætlanum sínum at fáa samstarvið millum Føroyar og Evropa víðkað til at fevna um frælsan flutning av tænastrum, kapitali og persónum og somuleiðis til onnur samstarvsøki, eitt nú granskning, útbúgving og mentan annaðhvørt við fleirlíðaðum skipanum ella við serstakari tvíliðaðari skipan við Samveldið.

Stjórn Danmarkar stuðlar ætlanunum hjá Føroya Landsstýri at fáa samstarvið millum Føroyar og Evropa víðkað til at fevna um frælsan flutning av tænastrum, kapitali og persónum og somuleiðis til onnur samstarvsøki, eitt nú granskning, útbúgving og mentan.”

Sum nevnt er enn óvist, í hvønn mun nýggju heimildirnar hjá ES í sambandi við handilspolitikkin fara at ávirka nýtisluna av sáttmálum undir blandaðum førleika.

Spurningurin, um samstarvið Føroya og ES millum skal rúmkast við at víðka

um verandi karmar ella við einum nýggjum sáttmála, hefur verið reistur á fundum í felagsnevndini. Politiskt hefur ES ikki havnað hesum sum ein møguleika. Hinvegin hefur ES lagt dent á, at lögfrøðiligir og praktiskir trupulleikar, ið kunnu taka seg upp Føroya og Danmark millum í sambandi við hesa loysnina, mugu verða loystir, áðrenn farið verður undir samráðingar. Trupulleikarnir, ið sipað verður til, eru trupulleikar í av málsøkjum undir blandaðum førleika í ES. Viðvíkjandi samstarvi á málsøkjum undir reinum ES førleika, hefur ES higartil havt eina jaliga støðu.

Uttan mun til hvør tilgongd, ið verður roynd, krevur ríkisrættarlaga støða Føroya áhaldandi politiskan stuðul úr Danmark. Neyðugt verður eisini at kunna um hetta í ES. Hinvegin mugu Føroyar eisini fremja síni egnu áhugamál mótvegis ES, eitt nú viðvíkjandi samstarvi og samskipan við ES á málsøkjum, ið hava felags áhuga.

Fyrisitingarlig atlit

Við víðkan av verandi sáttmála við ES til onnur málsøki kann, alt eftir hvørji málsøki talan er um, gerast neyðugt við øktum fyrisitingarligum førleika og orku til tess at laga almennu fyrisitingina og lóggávuna í Føroyum til ES viðurskifti og krøv. Í mun til føroyskan ES limaskap (annaðhvørt sjálvstøðugan ella sum partur av Danmark) ella EBS/EFTA limaskap, merkir víðkan í stigum av verandi samstarvi hinvegin, at Føroyar mál fyri mál kunnu meta um ta fyrisitingarligu orku, ið hvørt áhugaøki sær krevur.

Luttøka Føroya sum atlimur í FP7 fer at leggja eyka byrðar á føroysku fyrisitingina. Neyðugt verður hjá føroyskum embætisfólki at fylgja við tí, sum fyriferst í Brússel innan málsøkið og at møta á teim mongu nevndarfundunum til tess at fáa sum mest burtur úr atlimaskapinum. Somuleiðis fer luttøkan at hava við sær økta arbeiðsbyrðu fyri viðkomandi aðalráð í Føroyum, sum skulu fyrisita tær skyldur, ið FP7 atlimaskapur hefur við sær.

Limalandaluttøka á nevndarfundum hjá FP7 er alt eftir, hvørja fyrisitingarliga orku viðkomandi land hefur. Ísland hefur í lötuni eitt fólk í fulltíðarstarvi í Brússel at taka sær av FP7. Afturat hefur viðkomandi íslenskar serfrøðingar við sær á umráðandi fundir. Íslendingar hava ásannað, at við bert einum fulltíðarstarvsfólki í Brússel ber ikki til at vera við á øllum fundum. Teir hava tískil gjørt av at savna orkuna um tey málsøki, sum eru mest umráðandi fyri íslenska gransking.

Føroyska luttøkan verður helst lík teirri íslensku av tí, at Føroyar í ikki minni mun enn Ísland krevja at raðfesta teir fundirnar fremst, sum hava størstan týdning.

Gerast Føroyar partur av ECAA verður neyðugt at seta í verk alla viðkomandi ES lóggávu á øllum yvirtiknum málsøkjum, t.e. arbeiðsmarknaðarlóggávu, kappingarreglum, trygd og øðrum málsøkjum, ið hava við flogferðslu og flogfelagsrakstur at gera. Tá ECAA er ein sáttmáli á einum málsøki við blandaðum førleika og av tí, at flogferðsla ikki er eitt yvirtikið málsøki heldur, stendur tað til Danmark at gera av, hvørjar partar av lóggávuni føroyska lógarverkið skal seta í verk. Føroya landsstýri arbeiðir í lötuni við at yvirtaka málsøkið flogferðsla. Yvirtøkan fer helst at leggja størri arbeiðsbyrðar á føroysku fyrisitingina og harumframt hava eykakostnað við sær. Talið av fyriskipanum og reglugerðum, sum Føroyar mugu seta í verk í sambandi við ECAA, er um 70.

Figgjarlig atlit

Kostnaður og ágóði av hvørjum áhugaøki sær, íroknað inntøkuútlitini av at taka upp tættari samstarv á einum tilskilaðum áhugaøki, kunnu verða útgreinað, tá ið støða skal takast til, um viðkomandi áhugaøki skal takast við í samstarvið ella ikki. Henda leiðin letur upp fyri eini líðandi tilgongd, har tað ber til at taka nýggj áhugaøki við, so hvørt, sum Føroyar hava figgjarliga orku til tess.

Beinleiðis kostnaður verður partvíst útreiðslur av at yvirtaka málsøki frá Danmark og partvíst beinleiðis útreiðslur av luttøku. Óbeinleiðis kostnaður stavandi frá øktum fyrisitingarútreiðslum í Føroyum og fyrisitingar- og umboðanarútreiðslum í sambandi við luttøku í verkætlanum, verður broytiligur, alt eftir hvussu høgt Føroyar miða.

Ikki verður roknað við, at kostnaður stendst av tænastuøkjunum. Hetta er eisini galdandi fyri føroysku luttøkuna í ECAA. Føroysk luttøka í verkætlanum sum eitt nú FP7 og Lívslong Læra (Life Long Learning, LLL) fara hinvegin at hava útreiðslur við sær til árligt luttøkugjald.

Talvan niðanfyrir vísir samlaða inngjaldið hjá FP7 og LLL tíðarskeiðið frá 2009 til 2013.

Gjald fyri rammuverkætlanir 2009-2013 í milliardum evrum

	2009	2010	2011	2012	2013
FP7	6.119	6.933	7.968	8.926	9.766
LLL	962	1.005	1.037	1.093	1.126
Verkætlanir til samans	7.081	7.938	9.005	10.019	10.892

Kostnaður fyri luttøku í FP7, sum Føroyar longu hava gjørt sáttmála um, kann bítast sundur í beinleiðis kostnað, ið eru luttøkugjald fyri 2010, umleið 930.000 evrur, og óbeinleiðis kostnað, einar 2-300.000 evrur í umsitingarútreiðslum í sambandi við lóggávu, sum skal verða sett í verk, og til umsitingar- og umboðanarútreiðslur í sambandi við at fígga luttøku í verkætlanini í Føroyum og í Brússel.

Føroyar rinda sín part av heildarkostnaðinum í sambandi við FP7 rammuverkætlanina eftir hesum frymlinum:

$$\text{*Heildarkostnaður av FP7} = \frac{\text{BTÚ hjá Føroyum (Bruttotjódarúrtøkan)}}{\text{BTÚ hjá ES27 + BTÚ hjá Føroyum}}$$

Sama fíggingarskipan er galdandi í sambandi við LLL og onnur samstarvsøki.

Skulu Føroyar verða við í verkætlanini Lívslong Læra (LLL) innan útbúgving verður árligi luttøkukostnaðurin í 2010 umleið 135.000 evrur og óbeinleiðis kostnaður, einar 1-200.000 evrur í umsitingarútreiðslum í sambandi við lóggávu, sum skal verða sett í verk, og til umsitingar- og umboðanarútreiðslur í sambandi við luttøku í verkætlanini í Føroyum og í Brússel.

Gera Føroyar tollsamgongu við ES verða 75 % av inntøkunum frá tolli lagdur á innflutning, ið ikki er tollfríur, einar 34 milliónir evrur (2010), fluttar til ES fíggarætlanina²¹.

Ágóðin a betri marknaðaratgongd hevði í fyrra lagi fingist av inntøkumøguleikunum, sum tóku seg upp í handilsgeiranum orsakað av øktum handli við vørum og tenastum, og í øðrum lagi av teimum inntøkum, sum tað almenna hevði fingið í skattum og avgjöldum. Útlitini fyri inntøku av FP7 valdast í hvønn mun føroyskir granskarar og granskingarstovnar evna at útvega sær

21) Fíggarlógin Fíggarlógin 2010 & <http://ec.europa.eu/budget/2010>

styrk frá granskingarverkætlanunum og inntökum, sum slíkir styrkir leiða av sær.

4. Føroyar sum partur av danska ES limaskapinum

Løgfrøðilig atlit

Gerast Føroyar limur av ES sum partur av Danmark, hevði talan verið um eina innliman av einum øki, ikki einum stati. Ein slík innliman hevði tískil ikki kravt nýggjar upptøkusamráðingar Danmarkar og ES millum. Ella øðrvísi sagt: Neyðugt hevði verið, at Danmark boðaði ES frá, at danski limaskapurin eisini fevndi um Føroyar. Sostatt hevði ein sáttmálabroyting verið neyðug.

Tá ið Danmark fór upp í EF í 1973, varð EF sáttmálin broyttur soleiðis, at í honum stóð, at sáttmálin ikki var galdandi fyri Føroyar. Í grein 227 stykki 5 stendur²²:

Hesin sáttmáli er ikki galdandi fyri Føroyar. Stjórnin í Kongsríkinum Danmark kann tó boða frá, í eini yvirhýsing, sum skal verða latin stjórnini í Italska lýðveldinum í seinasta lagi 31. desember 1975, og skal henda stjórn geva stjórnunum í hinum limalondunum eitt váttað avrit av yvirhýsingini, at hesin sáttmáli fevnir um tær oyggjarnar við. Í tí føri skal hesin sáttmáli galda fyri tær oyggjarnar frá fyrsta degi í øðrum mánaði eftir at yvirhýsingin var latin.

Í 1974 boðaði danska stjórnin EF frá, at Føroya løgting hevði gjørt av, at Føroyar ikki ætlaðu at fylgja Danmark og verða partur av danska EF limaskapinum. Harvið var endaliga ásett, at Føroyar vóru bólkaðar sum triðjaland í mun til ES. Tá ið Maastrichtsáttmálin varð staðfestur í 1992 varð grein 299 (fyrverandi 227) í EF sáttmálanum broytt og har stóð nú: ”Hesin sáttmáli er ikki galdandi fyri Føroyar.” Henda tilvísingin til Føroyar stendur óbroytt í Amsterdam (1997/1999) og Nice (2001/2003) sáttmálanum. Í Lissabon sáttmálanum (2009) var økistilsipingin til Føroyar flutt og sett í grein 355. Skulu Føroyar gerast limur í ES sum partur av danska limaskapinum, hevði tað kravt eina sáttmálabroyting, sum øll limalondini í Samveldinum tóku undir við. Broytingin krevur í minsta lagi, at grein 355 (5) (a) í sáttmálanum verður strikað, og ein grein sett inn í staðin, meinelík teirri, sum nú stendur í grein 355 (4), ið ásetur, at sáttmálin eisini fevnir um Áland.

Skulu Føroyar gerast partur av danska limaskapinum í ES, hevði tað kravt, at alt ES lógarverkið (acquis communautaire) verður sett í gildi í Føroyum. Hetta er eisini galdandi fyri føroyska lóggávu á málsøkjum, sum eru yvirtikin og heima-stýrið fyrisitur.

22) OJ L 2, 01.01.1973, bls. 1-37.

Eftir grein 2. (2) í yvirtøkulógini²³ kunnu hesi málsøki, ið nerta fullveldi danska ríkisins, ikki yvirtakast: ríkisborgaraskapur, hægstirættur, uttanríkis-, trygdar- og verjupolitikkur og penga- og gjaldoyrapolitikkur.

Eftir yvirtøkulógini eru nú 14 málsøki²⁴, sum feroyskir myndugleikar kunnu yvirtaka frá donskum myndugleikum, um feroyskir myndugleikar taka avgerð um tað. Høvdu Føroyar verið limur í ES gjøgnum Danmark, hevði lóggáva á hesum málsøkjum kravt at verið í samsvari við ES lógarverkið.

Tað hevði verið Kongsríki Danmark og ikki Føroyar, ið hevði verið ábyrgdari mótvegis ES, um Føroyar gjørdust ES limur gjøgnum Danmark. Um feroyskir myndugleikar ikki settu ásetta ES lógarverkið í verk, hevði tað sostatt verið Kongsríki Danmark, ið stóð til svars fyri Evropadómsstólinum (ECJ, European Court of Justice). Føroyar høvdu hinvegin staðið til svars fyri donsku stjórnini.

Sambært grein 1 (4) í uttanríkispolitisku heimildarlógini fevnir lógin ikki um sáttmálar “sum eru gjørdar í altjóða felagsskapum, ið Kongsríki Danmark er limur í.” Tær báðar lógirnar, sum áseta, hvørjar heimildir Føroyar hava í altjóða samfelagnum, heimastýrslógin og uttanríkispolitiska heimildarlógin frá 2005, fevna sostatt ikki um feroyskan limaskap í ES gjøgnum Danmark.

Sambært grein 20 í donsku grundlógini kann ríkisvaldið lata, í tann mun, ásetingar loyva, frá sær myndugleika, um fimm sættapartar av limunum í Fólkatínginum atkvøða fyri, at ein slík lóg fær gildi. Í 20. grein stendur²⁵ :

“Vald, sum myndugleikar kongsríkisins hava eftir hesi grundlóg, kann við lóg og í tilskilðan mun, latast altjóða myndugleikum, sum eru stovnaðir eftir sínámillum avtalu við onnur ríki til frama fyri altjóða lógarskipan og samstarv.”

Við grein 20 í grundlógini í huga, er hugsandi, at skal myndugleiki, sum Føroyar hava yvirtikið, flytast frá Kongsríki Danmarkar, krevur tað, at fimm sættapartar av limunum í Fólkatínginum atkvøða fyri tí, ella at fólkaatkvøða má verða hildin sambært grein 42 í grundlógini. Hetta krevur tó at verða betur útgreinað. Um danski ES limaskapurin varð víðkaður til eisini at galda fyri Føroyar, hevði hetta harumframt kravt broyting í stýrisskipanarlógini, tí stýrisskipanarlógin loyvir ikki, at lóggávuvald verður flutt til aðrar stovnar (eitt nú ES) enn Føroya løgting.

23) Lóg nr. 79 frá 12. mai 2005 um Yvirtøku av málsøkjum.

24) Lóg nr. 41 frá 10. mai 2006 um uttanríkispolitiskar heimildir.

25) Danska Grundlógin (Danmarks Riges Grundlov, Lov nr. 169 frá 05.06.1953)

Einki fordømi er um, at eitt øki er vorðið ES limur gjøgnum eitt limaland, eftir at viðkomandi land gjørdist ES limaland. Tað er tískil ivasamt, um Føroyar høvdu fingið sertreytir ella undantøk.

Politisk atlit

Við atlit at politiska landslagnum í Føroyum er tað torført at hugsa sær, at politisk undirtøka fæst fyrri, at Føroyar gerast partur av danska limaskapinum í ES. Politisku grundgevingarnar ímóti hesum møguleika hava í høvuðsheitum verið, at Føroyar missa sjálvræði, at tað ætlandi verður neyðugt at tingast við Brússel gjøgnum Danmark um viðurskifti, sum Føroyar hava fult ræði á sum er, og harumframt vantandi gjøgnumskygni, ónøktandi umboðan í ES stovnum, felags fiskivinnupolitikkurin og útjaðarastøða í Samveldinum.

Ein afturvendandi ótti hjá summum er, at gjørdust Føroyar partur av danska ES limaskapinum, hevði tað knýtt Føroyar so tætt at Danmark, at eingi útlit longur vóru fyrri einum Føroyskum stati. Einasti møguleiki fyrri limaskapi hjá flestu flokkum kundi verið ein sjálvstøðugur limaskapur, sum er treytaður av, at Føroyar verða sjálvstøðugar. Eingin flokkur nevnir ES limaskap í nøkrum líki í politisku stevnuskrá síni.

Ein aðaltáttur í hesum er eisini, at teir politisku flokkarnir ikki meta tað sannlíkt, at nøkur varandi undantøk kunnu fáast á fiskivinnuøkinum. Tað var ikki møguligt, tá ið Danmark fór upp í EF í 1973. Noreg fekk heldur eingi undantøk í sínum tingingum um limaskap, og sum heild hevur einki land fingið varandi undantøk²⁶. Harafturat kemur, at eins og í Íslandi verður í Føroyum stúrt fyrri, at gomul siðbundin (eitt nú grindadráp og fuglaveiða umframt siðbundið seyðahald og slátur) ikki fara at verða viðurkend í ES og limalondunum.

Gerast Føroyar partur av danska ES limaskapinum, loysir tað hinvegin møguligar trupulleikar við marknaðaratgongd, bæði víðvíkjandi vørum og tænastrum. Trupulleikin hjá alivinnuni av, at ES setir verju og anti dumping tiltøk í verk móti Føroyum, sum nevnt er í fylgiskjali 2, hevði eisini verið loystur.

Av tí, at henda mannagongdin er lögfrøðiliga tann minst fløkta, hevði hon óivað eisini verið tann minst tíðarkrevjandi at sett í verk.

26) <http://www.kringvarp.fo/index.asp?s=49&ID=66395>

Per Stig Møller, fyrrverandi danskur uttanríkisráðharri, hevur sagt, at tað stendur til føroyingar sjálvar at velja, og sama hvørja leið føroyingar velja, fara danir at stuðla, um teir kunna²⁷.

Ein limaskapur gjøgnum Danmark hevði sjálvandi kravt fullan stuðul frá Danmark og eina avtalu Føroya og Danmark millum um øll viðurskifti, harundir politisk, fíggarlig, fyrisitingarlig og tøknilig. Ein og hvør politisk avtala Føroya og Danmark millum, um at Føroyar gjørdust partur av danska ES limaskapinum, hevði kravt, at Føroyar treytaleyst máttu fylgja verandi skyldum Danmarkar í ES.

Tað er lítið sannlíkt, at ES hevði sett seg ímóti, at Føroyar gjørdust partur av danska ES limaskapinum. Tvørturímóti hevði tað spart ES tann politiska og fyrisitingarliga ómakin av tvíliðaðum sáttmálum um handil, fiskivinnu og stríðið við at finna serloysnir fyri Føroyar.

Fyrisitingarlig atlit

Sum nevnt omanfyri krevur tað, at gerast partur av danska ES limaskapinum, at alt lógarverkið hjá ES verður sett í verk í Føroyum. Tað merkir, at ein stórir partur av samveldislóggávuni hevði ávirkað tey málsøki, sum Føroyar hava yvirtikið frá Danmark. ES limaskapur gjøgnum Danmark hevði tí havt við sær økt trýst á føroysku fyrisitingina: Í fyrsta lagi orsakað av, at neyðugt verður at yvirtaka ES fyriskipanir á teimum økjum, sum eru undir føroyskum málsræði, í øðrum lagi av tí, at fyrisitingin skal seta reglur sambært samveldisreglugerðum, ið hoyra til málsøki undir føroyskum ræði, og í triðja lagi av tí, at fyrisitingin má tryggja, at lóggáva og onnur tiltøk, sum Føroya løgting og landsstýri samtykkja og útínna, eru í samsvari við samveldislóggávu. Viðkomandi ES tiltøk krevja harumframt, at limalondini taka virknan fyrisitingarligan lut í teimum, og tað merkir í sambandi við Danmark/Føroyar annaðhvørt dansk fyrisiting ella føroysk fyrisiting alt eftir, um viðkomandi málsøki er yvirtikið ella ikki.

Gerast Føroyar limur í ES gjøgnum danska limaskapin, verða landsstýrið og løgtingið helst ráðgevandi stovnar hjá donskum myndugleikum í føroyskum málum í ES høpi.

Í hvønn mun Føroyar fáa ávirkan á viðurskifti undir føroyskum málsræði ella

27) Folketingssamling 2006-07, § 20 spørgsmål, Om hvornår Færøerne forventes at opnå medlemskab af EFTA
Document reference: 2006-07- svar til § 20-spørgsmål (S 2379) 31.01.2007

á mál, sum á annan hátt eru umráðandi fyri Føroyar, valdast um tær avtalur, sum Danmark og Føroyar gera sínámillum.

ES lóggáva, dómar hjá Evropa dómstólinum og onnur almenn skjøl eru tøk á málum, sum eru almenn í ES, danskt íroknað. Eisini eru viðkomandi skjøl atkomulig á teimum málum, sum eru almenn mál í EFTA londunum t.v.s. Íslandi og Noregi (almenna málið í Liktinsteini er longu eitt ES mál). Hvørt ES hevði viljað átikið sær at fáa almenn skjøl umsett til føroyskt, heilt ella partvíst, valdast um føroyskt fær viðurkenning sum alment mál í ES.

Fíggarlig atlit

Kostnaðurin av hesi tilgongd hevði verið, at danska gjaldið til ES hækkaði tað, sum krevst til, at danski limaskapurin skal fevna um Føroyar. Um Danmark í sínum lagi hevði kravt eina upphædd frá Føroyum, ið samsvaraði hækkingini í gjaldinum, er ein samráðingarspurningur millum føroyskar og danskar myndugleikar.

Talvan niðanfyrir vísir, hvussu inntøkurnar hjá ES eru samansettar í figgjarætlanini fyri 2010.

ES inntøkur í 2010²⁸

	Milliardir €	%
BTI-grundaðar	92,7	76%
MVG-grundaðar	13,3	11%
Hevdbundnar	14,1	12%
Aðrar	1,4	1%
Í alt	41,5	100%

Heildarinntøkan, sum ES hevur av BTI-grundaðum inntøkum í øllum limalöndum í 2010, er mett at vera 1,04% av BTI (brutto tjóðarinntøku)²⁹. Um føroyskur limaskapur í ES gjøgnum Danmark varð veruleiki og føroyskir og danskir myndugleikar gjørdur semju sínámillum um danska heildargjaldið, hevði føroyski parturin sostatt verið 1,04% av føroysku BTI. Føroyska BTI var í 2008 umleið 1,67 milliardir evrur³⁰. Føroyska BTI-grundaða gjaldið fyri ES limaskap gjøgnum Danmark hevði, við støði í omanfyri nevndu metingum, verið um 17,4 millónir evrur.

28) <http://ec.europa.eu/budget>

29) Ibid

30) Tøluni vísa í royndum BTÚ í 2008, men í føroyska búskapinum er BTÚ at kalla tað sama sum BTI (brutto tjóðarinntøka)

75 % av inntøkunum frá tolli, sum verður lagdur á innflutning, ið ikki er tollfríur, einar 34 milliónir evrur (2010), høvdu verið fluttar á fíggarætlanina hjá ES³¹. Somuleiðis 0,3%-stig av MVG-inntøkunum, sum eru einar 153 milliónir evrur (2010), t.e. umleið 0.5 milliónir evrur³².

Annar beinleiðis kostnaður hevði verið at fingið ES lógarverkið týtt til føroyskt, men sum nevnt omanfyri er hetta ein samráðingarspurningur.

Óbeinleiðis kostnaður, eitt nú vegna vaksandi fyrisingarútreiðslur í Føroyum og virkna luttøku í ymsum verkætlanum, hevði verið skiftandi alt eftir, hvussu høgt Føroyar miðaðu.

Henda útgreiningin leggur kortini ikki upp fyri tí ágóða, sum føroyskt vinulív kann hava av betri marknaðaratgongd. Møguligir fyrimunir av føroyskari luttøku í ymsum verkætlanum og fígging úr bygnaðargrunnum eiga eisini at verða havdir í huga.

31) <http://ec.europa.eu/budget>

32) Løgtingsins fíggarlóg 2010 & <http://ec.europa.eu/budget>

5. Sjálvstøðugur føroyskur ES limaskapur

Løgfrøðilig atlit

Sum er kunnu Føroyar ikki gerast sjálvstøðugur limur í ES. Orsøkin er, at Føroyar ikki eru ein statur. Føroyskt fullveldi er sostatt ein fyrirtreyt fyri hesum møguleika.

Øll evropeisk lond, ið virða meginreglurnar fyri frælsi, fólkaræði, mannaættindum og rættartrygd kunnu søkja um at gerast limir í ES³³. Í grein 6 og 49 í sáttmálanum um Evropeiska Samveldið eru treytirnar lýstar. Umsókn um ES limaskap er fyrsta stig í eini drúgvvari tilgongd við samráðingum um upptøku, sum tilskilar, hvør sersáttmáli skal galda í eini skiftistíð og ásetur tíðarfreistir og harumframt ymisk figgarlig viðurskifti og møgulig fyrivarni. Fær ein slíkur upptøkusáttmáli undirtøku í Ráðharraráðnum, ES Nevndini og Evropatinginum, skriva umsøkjalandið og umboð fyri øll limalondini undir sáttmálan, ið síðani verður lagdur fyri limalondini og umsøkjalandið til staðfestingar í samsvari við tær stjórnarskipanarligu reglur, ið galda í viðkomandi londum³⁴.

Tá ið eitt land hevur sent Ráðharraráðnum umsókn um limaskap, leggur ES Nevndin fram eina formliga meting av umsøkjalandinum, og Ráðharraráðið ger síðani av, um umsóknin skal góðtakast ella ikki. Tá ið Ráðharraráðið hevur samtykt eina samráðingarheimild, kunnu formligar tingingar byrja millum umsøkjalandið og øll limalondini. Hetta er tó ikki ein sjálvvirkin tilgongd. Umsøkjalandið skal lúka ein hóp av treytum.

Treytirnar eiga eisini at vera mettar í mun til tey sonevndu Keypmanna-havnarkrøvini³⁵. Hesi krøv fevna um trý ymisk øki:

1. Politiskar treytir (*álítandi stovnar, ið tryggja fólkaræði, rættartrygd, mannaættindi og virðing og verju av minnilutum*).
2. Búskaparligar treytir (*ein virkandi marknaðarbúskapur, umframt evni at standa undir kappingarligum trýsti og marknaðarkreftum í Samveldinum*).
3. ES lógarverkið (*Acquis communautaire*) (*eitt limaland krevur at vera ført fyri at seta ES-reglur og mannagongdir í verk. Limaskapur krevur eisini, at umsøkjalandið skal hava skapt fortreytir fyri at kunna laga seg fyrisitingarliga til Samveldið. Er tað um-*

33) European Commission, Enlargement, Conditions for Enlargement, http://ec.europa.eu/enlargement/the-policy/conditions-for-enlargement/index_en.htm

34) Ibid

35) European Commission, Enlargement, Accession Criteria, http://ec.europa.eu/enlargement/enlargement_process/accesion_process/criteria/index_en.htm

ráðandi at ES lóggáva verður flutt inn í landslóggávuna, liggur enn tá meira á at lóggávan verður sett í verk og útint á munagóðan hátt gjøgnum viðkomandi fyrisitingarskipanir og rættarligu skipanir).

Skulu Føroyar gerast sjálvstøðugur limur í ES, krevur tað, at føroysk lóggáva verður tillagað. Av tí, at fult føroyskt sjálvræði er ein fyrirtreyt fyri sjálvstøðugum føroyskum limaskapi í ES, má alt lógarverkið hjá Samveldinum takast inn í innlenska føroyska lóggávu.

Sum er hava Føroyar onga innlenska lögfrøðiliga mannagongd til at flyta ræðisrætt úr Føroyum til annað land ella altjóða felagsskap. Sum limur í ES høvdu Føroyar verið noyddar at latið part av sínum ræði til ES. Neyðugt hevði verið at broytt galdandi stýrisskipanarlóg. Vóru Føroyar viðurkendar sum statur í altjóða samfelagnum, hevði ein slík mannagongd helst verið ásett í eini føroyskari grundlóg.

Politisk atlit

Tá hugsað verður um politiska landslagið í Føroyum, er sjálvstøðugur limaskapur við varandi undantøkum fyri fiskivinnuna helst einasti møguleiki fyri ES limaskapi.

Tað er ein politisk avbjóðing at fáa neyðugu undirtøkuna fyri fullum føroyskum sjálvræði. Men uttan so, at búskapurin verður fjølbroyttari og nýggjar inntøkur stínga seg upp, kann vera ivasamt, um politiska skipanin fær undirtøku fyri at taka eitt slíkt stig. Hartil kemur, at politiska skipanin í Føroyum er klovin í sjálvstýrisspurninginum.

Sjálvstøðugur limaskapur við teimum røttu treytunum hevði eftirlíkað ynskinum um at vera fulltikin partur av innmarknaðinum og eisini givið fulltikna atgongd til onnur samstarvsøki.

Ivasamt er, um siðbundin veiða (eitt nú grindadráp og fuglaveiða umframt siðbundið seyðahald og slátur) fara at verður viðurkend í ES og limalondunum.

Sjálvstøðugur føroyskur ES limaskapur hevði reist fleiri spurningar, sum sjálvdan verða havdir á máli í politiska orðaskiftinum í Føroyum. Eitt nú hevur

spurningurin, um ES yvirhøvur hevði viljað góðkent eina føroyska umsókn um limaskap, sjáldan verið frammi í føroyska ES kjakinum. Spurningurin er, um Føroyar høvdu verið førar fyri at taka á seg ta fyrisitingarligu byrðina og tann kostnað, sum stendst av at gerast sjálvstøðugur ES limur og at seta alt lógarverkið hjá Samveldinum í gildi.

Politiskt vil Danmark varðveita Føroyar sum ein part av ríkisfelagsskapinum, ið hvussu er so leingi, føroyingar ikki sjálvir velja annað. Sjálvstøðugur føroyskur ES limaskapur hevði kravt, at Føroyar loystu frá Danmark. Sum nevnt omanfyri hevur Danmark gjørt greitt, at hetta er eitt mál, sum føroyingar sjálvir eiga at taka støðu til.

Vert er at hava í huga, at eitt politiskt ynski úr Føroyum um sjálvstøðugan limaskap í ES eyðvitað hevði kravt, at bæði ES stovnar og limalondini til fulnar tóku undir við tí. Í Føroyum verður ásannað, at tað er ikki lætt at fáa undirtøku í ES fyri sjálvstøðugum limaskapi.

Støðan hjá smástatum í Evropu reisir spurningar og ivamál av sama slag. Viðkomandi smástatir eru ikki bundnir av somu ríkisrættarligu avmarkingum og hava heldur ikki tey fyrivarni um felags fiskivinnupolitikkin hjá ES sum Føroyar. Kortini eru ymisk felags vandamál í mun til ES, eitt nú tey stóru krøvini til fyrisitingina og kostnaðurin av møguligum limaskapi, ið smástatir treyðugt vilja taka á seg.

Sum er, hevur ES heldur ikki víst nakran politiskan vilja til at fáa evropeisku smástatirnar upp í Samveldið við somu treytum sum núverandi limalondini.

Fyrisitingarlig atlit

Sjálvstøðugur føroyskur ES limaskapur hevði óivað verið líkur limaskapinum hjá teimum smærru ES limalondunum av tí, at Føroyar, orsakað av avmarkaðari fyrisitingarligari orku, høvdu noyðst at raðfesta tey ymsu málsøkini, t.e. valt at lagt dent á tey málsøki, sum eru mest umráðandi fyri Føroyar.

Royndirnar hjá smærru ES limalondunum hava víst, at hóast fáment starvslíð, avmarkaðar royndir og avmarkaða orku til at fylgja við í øllum samráðingum, hava tey megnað at fingið góð úrslit á sínum kjarnumálsøkjum. Í eini kanning kom fram, at í mun til tey stóru limalondini hava størri framtøk verið í teimum

smærru londunum á teirra týðningarmestu málsökjum. Sambært kanningini kemst hetta av “at hesi lond brúka teir sereginleikar, ið fyrisitingar teirra hava, eitt nú at mannagongdir eru óformligar, at avgerðargongdin er liðilig, at embætisfólk fáa meiri rásarúm, at samráðingarumboð fáa vegleiðingar, men ikki fyriskipanir, og at sendifólk fáa størri leiklut í taktiskari ráðlegging heima til tess at lætta um arbeiðsbyrðuna³⁶.”

Hóast viðurskifti Føroya við ES í mongum førum kunnu líkjast teimum, sum smærri ES limalond hava, eins og lýst omanfyri, er føroyska fyrisitingin kortini nógv minni enn sjálvt í minstu ES limalondum. Føroyska fyrisitingin hevði hevði havt trupult við at sett í verk og fyrisitið alt lógarverkið hjá Samveldinum, sum krevst við sjálvstøðugum limaskapi, eisini hóast fyrisitingarliga byrðan var avmarkað, tí orkan varð lögð á serstøk málsøki. Stjórnin í Liktin Stein, eitt land sum er minni enn Føroyar, heldur hinvegin, at tað, at landið er lítið, “á ongan hátt kann vera grund fyri at sýta Liktin Stein limaskap í ES, hóast onkrir trupulleikar kunnu taka seg upp í mun til luttøku tess í ES stovnum³⁷.”

Í hesum viðfangi eigur kortini at verða havt í huga, at Liktin Stein sum EBS limur longu hevur sett um 80% av øllum lógarverkinum hjá Samveldinum í verk, og at almenna málið í landinum frammanundan er eitt av arbeiðsmálu- num í ES.

Treytað av, at føroyskt varð viðurkent sum eitt alment ES mál, hevði ES staðið fyri at týða alt lógarverkið hjá Samveldinum til føroyskt, um Føroyar gjørdust limaland. Tulkning til føroyskt á fundum, har tað ber til, hevði ikki verið púra kostnaðarleys fyri Føroyar. Hesin vansin kundi verið loystur við, at føroyingar tóku orðið á enskum ella donskum og lurtaðu eftir enskum ella donskum umsetingum.

Sjálvstøðugur føroyskur limaskapur hevði ikki bert kravt økta almenna fyrisiting bæði í Føroyum og í Brússel. Sjálvstøðugur limaskapur hevði eisini kravt, at føroyska vinnulívið og aðrir áhugabólkar mentu sína fyrisiting, so hon var útgjörd til at hava ávirkan á og fylgja við gongdini í Brússel.

Afturat ES umboðan síni í Brússel hava flestu ES limalond eisini sendifólk í øðrum limalondum. Slíkar sendistovur kunnu vera til góða nyttu í politiskari ráðlegging og fyrireikingum til fundir í ES stovnum. Sum er hava Føroyar

36) Thorhallsson, Baldur. “The role of Small States in the European Union” í *Small States in international relations*, ed Christine Ingebritsen, Iver Neumann, Sieglinde Gstöhl and Jessica Beyer, University of Washington Press, 2006, s. 218

37) Duursma, Jorri. “Micro-states: the Principality of Liechtenstein” í *Small States in international relations*, ed. Christine Ingebritsen, Iver Neumann, Sieglinde Gstöhl and Jessica Beyer, University of Washington Press, 2006, s. 117

umboðan í Brússel og sendistovur í Keypmannahavn og London. Ein máti, ið kundi hugsast at lætt um fyrisingarliga og fíggjarliga í sambandi við umboðan uttanlands, hevði verið at havt ‘samumboðan’ heldur enn bara at hava stakumboðan í hvørjum landi. Føroyar hava longu royndir av slíkari skipan, tí sendimaðurin í London er eisini sendimaður í Írlandi.

Felagsumboðan saman við øðrum landi er annar ein møguleiki. Hetta hava føroyingar eisini roynt. Eitt nú húsast føroyski sendimaðurin í London á donsku sendistovuni har. Somuleiðis helt føroyska umboðið í Brússel til seint í 2007 til í hølum á donsku sendistovuni í Brússel.

Upp aftur ein onnur loysn kundi verið at kasta saman við onnur Norðurlond um eina samnorðurlenska sendistovu. Eingin slík sendistova er til í lötuni, men hevur verið umrødd. Eitt stig á hesi leið varð tikið, tá ið Norðurlenska sendistovan í Berlin varð stovnað. Í Norðurlensku sendistovuni húsast sendistovurnar hjá Íslandi, Danmark, Noreg, Svøríki og Finnlandi undir sama taki.

Fíggjarlig sjónarmið

Í mun til aðrar møguleikar hevði sjálvstøðugur føroyskur limaskapur í ES verið tann kostnaðarmiklasta loysnin. Orsøkin er, at sum statur høvdu Føroyar noyðst at latið fult gjald fyri sína ES luttøku, og sum fyritleyt fyri sjálvstøðugum limaskapi høvdu Føroyar somuleiðis skulað tikið á seg kostnaðin av at loysa frá Danmark. Tað hevði havt við sær, at øll eftirverandi málsøki vórðu yvirtikin og heildarveitingin hvarv. Kostnaðurin av hesum verður settur at vera ávikavist 30 milliónir evrur³⁸ og 82 milliónir evrur (615,5 milliónir krónur í 2010)³⁹.

Heildarinntøkan, sum ES hevur av BTI-grundaðum inntøkum í øllum limalondum í 2010, er mett at vera 1,04% av BTI (Brutto tjóðarinntøku)⁴⁰. Um føroyskur limaskapur í ES gjøgnum Danmark varð veruleiki og føroyskir og danskir myndugleikar gjørdur semju sínámillum um danska heildargjaldið, hevði føroyski parturin sostatt verið 1,04% av føroysku BTI. Føroyska BTI var í 2008 umleið 1,67 milliardir evrur⁴¹. Føroyska BTI-grundaða gjaldið fyri ES limaskap gjøgnum Danmark hevði, við støði í omanfyri nevndu metingum, verið um 17,4 milliónir evrur.

38) Ársfrágreiðingin frá Ríkisumboðnum, 2008

39) Løgtingsins fíggjarlóg 2010.

40) <http://ec.europa.eu/budget/>

41) Hagstova Føroya

75 % av inntøkunum frá tolli, sum verður lagdur á innflutning, ið ikki er toll-fríur, einar 34 milliónir evrur (2010), høvdu verið fluttar á fíggarætlanina hjá ES. Somuleiðis 0,3%-stig av MVG-inntøkunum, sum eru einar 153 milliónir evrur (2010), t.e. umleið 0.5 milliónir evrur⁴².

Óbeinleiðis kostnaður, eitt nú vegna vaksandi fyrisingarútreiðslur í Føroyum, umboðan í ymsum ES limalondum og samveldisstovnum og harumframt vegna virkna luttøku í ymsum verkætlanum, hevði verið broytilig alt eftir, hvussu høgt Føroyar miðaðu. Kostnaðurin verður tó helst á einum hægri stigi enn, um danski limaskapurin í ES varð víðkaður til at fevna um Føroyar eisini.

Henda útgreiningin leggur kortini ikki upp fyri tí ágóða, sum føroyskt vinnulív kann hava av betri marknaðaratgongd. Møguligir fyrimunir av føroyskari luttøku í ymsum verkætlanum og fígging úr bygnaðargrunnum eiga eisini at verða havdir í huga.

42) Tølini vísa í royndum BTÚ í 2008, men í føroyska búskapinum er BTÚ at kalla tað sama sum BTI

6. Føroyskur EBS limaskapur

Løgfrøðilig atlit

EBS⁴³ sáttmálin er ein sáttmáli við 31 sáttmálapørtum – teimum 27 ES limalondunum, trimum EFTA londum og ES Nevndini. Fyri at gerast sáttmálapartur í EBS sáttmálanum skal eitt land annaðhvørt vera limur í EFTA ella í ES. Øll EFTA limalondini uttan Sveis eru sáttmálapartar í EBS. Í ES hava limalondini og Samveldið blandaðan førleika í mun til EBS sáttmálan. Eitt nú ræður ES í málum, sum viðvíkja handilspolitikkinum og felags fiskivinnupolitikkinum. Allir sáttmálapartar í EBS sáttmálanum skulu seta alla EBS lóg-gávu í verk. Tey trý EFTA londini Ísland, Noreg og Liktinsein kunnu bert óbeinleiðis ávirka politikkin í mun til EBS sáttmálan.

Í grein 128 í EBS sáttmálanum er mannagongd ásett fyri, hvussu limaskapur fæst í EBS. Greinin áleggur øllum evropeiskum statum, ið gerast limir í ES, at søkja um EBS limaskap. Harumframt kann hvør evropeiskur statur, sum gerst limur í EFTA, søkja um limaskap í EBS.

Sum nevnt omanfyri ber EBS sáttmálin í sær, at limaskap kunnu bert teir statir fáa, sum annaðhvørt eru EFTA limir ella ES limir. Í verandi ríkisrættarligu støðu kunnu Føroyar ikki gerast sjálvstøðugur sáttmálapartur í EBS sáttmálanum av tí, at Føroyar ikki eru ein statur. Harafturat kemur, at føroyskur EBS limaskapur er útilokaður, av tí at Danmark longu er limur í EBS gjøgnum sín ES limaskap.

Uttanríkispolitiska heimildarlógin frá 2005 letur upp fyri tí móguleika, at Føroyar gerast partur av EFTA sum ”Kongsríki Danmarkar Føroyum viðvíkjandi”. Hesin móguleikin veldst tó um, hvørt EFTA limirnir taka undir við honum politiskt. Formliga hevði tað verið danski staturin við atlit í Føroyum, sum var sáttmálapartur í EFTA. Avgerandi spurningurin er, um føroyskur limaskapur í EFTA greiðir gøtuna fyri Føroyum sum sáttmálaparti í EBS. Danska stjórnin hevur ta støðu, at av tí, at Danmark longu er limur í EBS, kunnu Føroyar ikki fáa egnan limaskap í EBS.

Sum nevnt omanfyri sigur grein 1 (4) í uttanríkispolitisku heimildarlógini, at føroyskur limaskapur sum sjálvstøðugur sáttmálapartur í altjóða sáttmálum, eins og EBS, ikki ber til, av tí at Danmark ikki kann vera umboðað á tvinnanda

43) The EEA Agreement, <http://www.efta.int/eea/legal%20texts/main-text-of-the-agreement.aspx>

hátt í EBS, t.e. bæði sum “ES limalandið Danmark” og sum “Kongsríki Danmarkar viðvíkjandi Føroyum”. Danska stjórnin hevur ta støðu, at “dupultur” limaskapur í EBS ikki samsvarar við ásetingarnar í grundlóg ríkisins.

Henda tulkningin varð seinast staðfest á vári 2009, tá ið danski uttanríkisráðharrin svaraði einum fyrispurningi í Fólkatunginnum um hesi viðurskipti. Tað var Høgni Hoydal, føroyskur fólkatingsmaður, ið reisti spurningin og høvið var, at professarin Ole Spiermann í einari frágreiðing ivaðist í, um lögfrøðiligt hald var í grundlógartulkningini hjá stjórnini⁴⁴. Danski uttanríkisráðharrin varð spurður um “*danska uttanríkisráðið var sinnad at stuðla einari møguligari føroyskari umsókn um limaskap í EFTA og EBS?*”. Per Stig Møller, táverandi danskur uttanríkisráðharri, svaraði: “*Stjórnin fer á virkenan hátt at stuðla Føroyum í at fáa limaskap í EFTA. Stjórnin heldur ikki, at viðurskiptini, sum tikin eru upp í lögfrøðiligu greinini, kunnu vera orsøk til at broyta støðu í spurninginum um føroyskan limaskap í EBS*”⁴⁵.

Aðrar og lögfrøðiliga greiðari leiðir eru tó til EBS limaskap. Ein er at gerast limur í ES sum partur av Danmark. Onnur at Føroyar gerast ein statur og annaðhvørt verða sjálvstøðugur limur í EFTA ella sjálvstøðugur limur í ES.

Politisk atlit

Í politiska orðaskiftinum í Føroyum verður javnan sagt, at við limaskapi í EBS høvdu føroyingar fingið tað, sum teimum nýtist bæði á útbúgvingar- og vinnulívs-økinum. Vandin hjá alivinnuni hevði ikki verið loystur kortini⁴⁶. Hildið verður eisini fram, at EBS loysnin er høgligari enn ES limaskapur, tá EBS ikki fevnir um felags fiskivinnupolitikkin.

Fíggarlig tillaging til EBS og fyrisitingarliga byrðan, sum EBS limaskapur hevur við sær, verður at kalla ikki tikin upp í politiska orðaskiftinum í Føroyum. Umframt lögfrøðiligu tvørleikarnar krevur føroyskur limaskapur í EFTA at EFTA tekur politiskt undir við hesum. Fyri góðum trimum árum síðan tóku Føroyar upp samskipti við EFTA londini um henda spurning, men hóast bæði Ísland og Noreg alment hava sagt, at tey stuðla føroyskum EFTA limaskapi, sýnist vegurin ikki so greiður kortini. EFTA sáttmálin⁴⁷ loyvir bert statum at gerast sáttmálapartur, og Sveis og Liktin Stein tykjast at taka síni fyrivarni í hesum viðfangi.

44) Responsum om muligheder for Færøernes tilknytning til EFTA samt for Færøernes og Grønlands tilknytning til EU, <http://www.dnag.dk/get.file?ID=2795>

45) Folketinget 2008-09 S 1560 Svar på Offentligt. Besvarelse af spørgsmål nr. S 1560 af 9. Marts 2009 til Udenrigsministeren stillet af Høgni Hoytal (TF)

46) Sí fylgiskjal 2

47) The EFTA Convention, <http://www.efta.int/legal-texts.aspx>

Gjördust Føroyar kortini sáttmálapartur í EBS er als ikki óhugsandi, at undan-tøk kunnu fáast á ávísimum økjum. Støðan hjá Liktinstein í EBS er eitt dømi um tað⁴⁸. Liktinstein hevur við eini fyriskipan avmarkað frælsan flutning av arbeiðsmegi til sítt umveldi, hóast frælsur flutningur av arbeiðsmegi er ein av meginreglunum, sum EBS sáttmálin tryggjar. Hesa einliðaðu avgerð hjá Liktinstein hevur ES góðtikið við teirri grundgeving, at avgerðin er rímlig við atlitum at “serstøku landafrøðiligu umstøðunum hjá Liktinstein⁴⁹.”

Ein møguligur íslendskur ES limaskapur setur framtíðina hjá EBS í annað ljós. Gerst Ísland limur í ES, eru bert Noreg og Liktinstein eftir av EFTA londunum í EBS sáttmálanum. Spurningurin er so, um ES leggur í at hava eina EBS sáttmála sum bert tvey EFTA lond eru sáttmálapartar í. Ein møguligur íslendskur ES limaskapur vekir eisini iva um framtíðina hjá EFTA. EFTA hevur sett eina nevnd innanhýsis, sum í løtuni viðger framtíðina hjá felagsskapinum, og eitt av kjarnumálunum í hesi viðgerð er møguligur íslendskur limaskapur í ES, og hvussu hann kann ávirka EFTA.

Fyrisitingarlig atlit

EBS limaskapur hevði, eins og sjálvstøðugur ES limaskapur, kravt stóra fyrisitingarliga orku bæði í lögtinginum og almennu fyrisitingini, tí við EBS limaskapi høvdu Føroyar skula tikið túsundtals lógir og reglugerðir inn í føroyska lóggávu og síðani sett í verk alla nýggja ES lóggávu, sum fór at koma. EBS fevnir um umleið 80% av øllum lógarverkinum hjá Samveldinum.

Við ES limaskapi hevði ES átikið sær at týða alt ES lógarverkið, men hetta er ikki galdandi í sambandi við luttøku í EBS. Ein máti at lætta um fyrisitingarligu byrðuna hevði verið at tikið allan ella úrvaldar partar av lógarverkinum inn á einum viðurkendum ES máli og við hesum avmarkað ella spart sær allan týðingarkostnaðin.

Hartil kemur, at fáa Føroyar limaskap í EBS gjøgnum ein sjálvstøðugan limaskap í EFTA, er neyðugt, at Føroyar hava sendifólk á EFTA skrivstovunum í Brússel og Geneve.

Vert er í hesum viðfangi at nevna, at tveir evropeiskir smástatir, Andorra og San Marino, hava valt møguligan EBS limaskap frá m.a. orsakað av, at tey meta seg ikki megna ta fyrisitingarligu byrðu, ið limaskapur hevði lagt á tey⁵⁰.

48) Grein 112 í EBS sáttmálanum loyvir sáttmálapørtunum at seta í verk trygdartiltøk í fall at búskaparligir, samfelagsligir ella umhvørvis trupulleikar stinga seg upp (og harvið víkja frá einari ella fleiri ásetingum í grein 112)

49) OJ No L 1, 3.1.1994, s. 3

50) Samrøður, ið Atli Suni Leo hevði við sendiumboð fyrri Andorra og San Marino í Brússel 29. juni 2009

Fígjarlig atlit

Beinleiðis kostnaður av EBS luttøku hevði verið gjald fyri EFTA limaskap, gjald til EBS stovnar og verkætlanir umframt gjald til útjavnargrunn. Lutfalsligi kostnaðurin hjá Føroyum er roknaður við støði í, at føroyska bruttotjóðarúrtøkan er 50% av bruttotjóðarúrtøkuni hjá Liktinstein⁵¹.

Hesar báðar talvurnar niðanfyri vísa útreiðslurnar hjá EFTA í 2010, og hvussu tær eru býttar millum limalondini. Lutfalsliga gjaldið, sum Føroyar høvdu goldið, vóru tær limir, er íroknað.

Yvirlit yvir útreiðslur hjá EFTA eftir endamáli í 2010⁵²

	Milliónir evrur
Handil	3,05
Fyrisiting av EBS avtaluni	6,46
Hagtalssamstarv millum EFTA og ES	0,59
Skrivstova/tænastur	1,45
ES-EFTA og EFTA samstarv	2,33
Innanhýsis virksemi í EFTA	2,91
<hr/>	
EFTA –skrivstovan til samans	16,79

Fígging av EFTA-útreiðslum í 2010

	Milliónir evrur
Ísland	0,81
Liktinstein	0,15
Noreg	9,45
Sveis	6,38
<hr/>	
Til samans	16,79
<hr/>	
Føroyar	0,07

51) <http://www.as.llv.li> Liktinstein BTÚ 5.339 milliónir Sveisarafrankar (2008) svarandi til áleið 3,58 milliardir evrur. Føroyar BTÚ 1,67 milliardir evrur (2008)

52) www.efta.int

Talvan niðanfyri vísir gjøld til EBS stovnar og verkætlanir.

EBS gjøld 2009-2013 í milliónum €⁵³

	2009	2010	2011	2012	2013
FP7	6.119	6.933	7.968	8.926	9.766
Lívlong læra	962	1.005	1.037	1.093	1.126
CIP íverkseting og nýskapan	293	305	333	336	350
CIP skilagóð orka	88	109	113	131	147
CIP ICT stuðuls politikkur	105	113	121	135	146
Ungdóms tiltøk	125	126	128	130	131
Aðrar samstarvsverkætlanir	652	653	673	694	649
Verkætlanir í alt	8.344	9.244	10.372	11.445	12.316
EFSA	73	74	76	78	79
Evropeiski tøklistovnurin	6	50	60	75	115
Stovnurin fyri trygd og heilsu á arbeiðsplássum	14	S	15	15	16
Evropeiski umhvørvisstovnurin	32	33	33	34	35
EMA Evropeiska heiluvágsstovnurin	39	40	40	41	42
Miðstöðin fyri fyrbygging og eftirliti við sjúkum	50	56	58	59	60
Aðrir stovnar	180	118	114	121	121
Virksemi hjá øðrum EBS-stovnum í alt	394	386	397	422	467
Útreiðslurnar hjá EBS í alt	8.737	9.630	10.768	11.867	12.784

Parturin hjá Íslandi, Liktinstein og Noregi í heildarkostnaðinum fyri granskingar rammuverkætlanina verður roknað út eftir hesum frymlinum:

FP7-kostnaður í alt *	BTÚ hjá Íslandi, Liktinstein og Noreg
	BTÚ hjá ES27 + BTÚ hjá Íslandi, Liktinstein og Noreg

Sama fíggar skipan verður brúkt í sambandi við LLL og onnur samstarvsøki.

EFTA-londini, sum eru limir í EBS, rinda 2,39% av heildarútreiðslunum, sum vistar eru í talvuni omanfyri. Útreiðslubýtið innanhýsis millum Ísland, Liktin-

53) www.efta.int & "Upprit um fíggarligar fylgjur, ið standast av luttøku í ES, EFTA og EBS", Jonhard Eliassen, Brüssel. 2008

stein og Noreg sæst av talvuni niðanfyri. Parturin, sum Føroyar høvdu goldið, vóru tær limur, er tikin við.

Býtið av útreiðslum vegna EBS millum EBS-EFTA-londini í milliόν-um evrum⁵⁴

	%	2009	2010	2011	2012	2013
Ísland	4,84	9,9	11,0	12,2	13,4	14,5
Likteinsteinn	0,97	2,0	2,2	2,4	2,7	3,0
Noreg	94,19	193,3	213,0	238,3	262,6	282,8
EBS-EFTA til samans	100,00	205,2	226,2	252,9	278,7	300,3
Føroyar	0,49	1,0	1,1	1,2	1,3	1,5

Í sambandi við útjavningargrunnurin hjá EBS lata tey trý gevaralondini 357,7 milliόνir evrur um árið til at javna samfelagsligan og búskaparligan mismun og fremja samstarv í ES í tíðarskeiðnum 2009-2014, og ber Noreg 97% av hesi upphædd⁵⁵.

Gjaldið, sum Likteinsteinn læt fyri EFTA limaskap sín í 2009, var umleið 150 tú-sund evrur; harumframt rindaði Likteinsteinn 2 milliόνir evrur til EBS-stovnar og verkætlanir og aðrar 2 milliόνir evrur til fíggarveitingarkervið. Í beinleiðis kostnaði kann tí væntast, at føroyski parturin hevði verið áleið 2,1 milliόνir evrur.

Óbeinleiðis kostnaður vegna øktar fyrisitingarútreiðslur í Føroyum, umboðan í ymsum ES limalondum og ES stovnum og luttøka í verkætlanum, hevði verið broytiligur alt eftir, hvussu høgt føroyingar miðaðu⁵⁶.

Henda tilgongd bjóðar góð líkindi til inntøkur, men hevur ymsar avmarkingar eftir í mun til marknaðaratgongd fyri fisk og fiskaúrdráttir. Ágóðin, sum Føroyar móguliga kundu havt av at verið við í ymsum verkætlanum, eigur eisini at vera havdur í huga.

54) Ibid

55) www.eeagrants.org

56) Ein meting, sum Løgmannsskrivstovan gjørdi í 2005 av kostnaðinum av at flyta myndugleika á viðkomandi málsøkjum vísti, at fyri flogferðslu fór (árligi) kostnaðurin at vera 3-5 milliόνir DKK og fyri fíggarstýring og -eftirlit 2,5-3 milliόνir DKK. Upprit frá Løgmannsskrivstovuni, Uttanríkisdeildini, skjal nr. 403-002/05, 13.06.2005.

Fylgiskjal 1: Frágreiðing um blandaðar sáttmálar

Danska uttanríkisráðið skrivaði⁵⁷

Føroya Landsstýri hevur heitt á danska uttanríkisráðið um at kanna, hvørjar lógligar møguleikar Føroya Landsstýri hevur at gera blandaðar sáttmálar við ES.

Eftir at hava ráðført seg við danska løgmláráðið og forsætismálaráðið metir uttanríkisráðið, at sambært donsku grundlógini kunnu Føroyar ikki av sínum eintingum gera blandaðar sáttmálar, sum Danmark er uppií.

Úrskurður uttanríkisráðsins er grundaður á hetta:

1. Uttanríkispolitiska heimildarlógin

Sambært grein 19 í donsku grundlógini virkar kongur (stjórnin) vegna ríkið í altjóða málum. Grein 19 sipar til, at einstakir partar av ríkinum kunnu ikki fáa sjálvstøðugt vald í altjóða málum. Tískil hevði sjálvstøðug føroysk umboðan í altjóða málum kravt, at danska grundlógini varð broytt.

Í lóg nr. 579 frá 24. juni í 2005 um uttanríkispolitisku heimildir Føroya ("Uttanríkispolitiska heimildarlógin") fingu Føroyar heimild at gera sáttmálar vegna ríkið. Ætlanin við uttanríkispolitisku heimildarlógini er at geva Føroya Landsstýri greiða heildarheimild at samráðast um og gera altjóða sáttmálar við onnur lond vegna ríkið. Henda heimild er kortini avmarkað soleiðis, at Føroyar bara hava heimild til at gera sáttmálar, sum viðvíkja málsøkjum, sum Føroyar hava myndugleika yvir, sí grein 1 og 2 í uttanríkispolitisku heimildarlógini. Av tí, at danska stjórnin sambært grein 19 í grundlógini hevur fulla ábyrgd av uttanríkispolitikki ríkisins, krevur uttanríkispolitiska heimildarlógin, at Føroya Landsstýri kunnar danska uttanríkisráðið um allar altjóða samráðingar tess við tí í huga at tryggja reglufasta fyrisiting av uttanríkispolitikki ríkisins.

Harafturat er ein høvuðstáttur í uttanríkispolitisku heimildarlógini, at Føroyar ikki kunnu gera altjóða sáttmálar, sum eru galdandi fyri Danmark, ella sum samráðst hevur verið um í einum altjóða felagsskapi, sum danska kongsríkið er limur í. Henda skerjing í føroyskum uttanríkispolitiskum heimildum kemst av, at grundlógini hevur sum fortreyt, at danska kongsríkið er ein statur (eitt

57) Gevið gætur, at hesin tekstur varð skrivaður, áðr enn Lissabon sáttmálin kom í gildi.

eindarríki). Tískil kann danska kongsríkið ikki sambært grundlógini vera umboðað í sama sáttmála við meiri enn einum stati.

Danska grundlógin staðfestir, at danska kongsríkið er ein eind í altjóða lóg (ríkiseindin). Hetta verður eisini orðað í uttanríkispolitisku heimildarlógini grein 1 (4), sum sigur, at Føroyum er ikki loyvt at samráðast ella semjast um sáttmálar undir altjóða lóg við fremmandar statir ”sum fara at galda fyri Danmark, ella sum tingast verður um í altjóða felagsskapi, sum danska kongsríkið er limur í.” Harumframt verður grundreglan fyri ríkiseindina eisini orðað í grein 1 (2), smb grein 2 (1) í lógini, sum sigur, at grønlendsk og føroysk eginumboðan ikki er loyvd, um bæði gera sama altjóða sáttmála.

Uttanríkispolitiska heimildarlógin skerjir ikki stjórnarrættarligu ábyrgdina hjá donsku stjórnini ella málsræði, sum hava samband við altjóða viðurskifti hennara.

2. Blandaðir sáttmálar

Tá ið kannað verður, hvørjar heimildir Føroyar hava undir altjóða lóg at gera sáttmálar við fremmandar statir, er týðningarmikli spurningurin, um Føroyar hava heimild at gera blandaðar sáttmálar. Tað, sum eyðkennir blandaðar sáttmálar, er, at teir eru sáttmálar, hvørs partar eisini bæði fevna um evropeiska felagsskapin (”EF”) og øll ella nøkur av limalondum hansara, og hvørs málsræði lutvíst kemur inn undir reinan EF førleika og lutvíst inn undir blandaðan førleika. Tí er Danmark, tá ið tað ger blandaðar sáttmálar, ikki bara umboðað í EF, men eisini í egnum navni og við egnum rættindum.

3. Úrskurður

Tá ið tað, sum m.a. eyðkennir blandaðar sáttmálar, er, at Danmark í roynd og veru er partur av tílkum sáttmálum í egnum navni og við egnum rættindum, skilst sambært grundlógarfatánini um ríkiseindina, at Danmark er eitt subjekt undir altjóða lóg, at Føroyar ikki kunnu taka lut í slíkum sáttmálum. Sí eisini uttanríkispolitisku heimildarlógina 1 (4).

Sostatt kunnu Føroyar bara verða partur av blandaðum sáttmálum ígjøgnum Danmark. Í roynd og veru gerst hetta bara við, at Danmark, tá ið sáttmáli

verður gjørdur ella seinni, einsamalt ger eina yvirlýsing, sum sigur, at landafrøðiliga er tað økið, sum tann blandaði sáttmálin er galdandi fyri, víðkað til at fevna um Føroyar.

Um tað ber til at víðka tað, sum blandaði sáttmálin er galdandi fyri, til Føroya, veldst millum annað um politiska viljan hjá hinum pørtunum í sáttmálanum (felagsskapurin, limalondini og triðjalondini), sum øll mugu samtykkja. Í tí sambandi er týðningarmikið, um víðkanin fer at krevja endurnýggjaða staðfesting ella elva til onnur tjóðarrættarlig krøv frá teimum londunum, ið taka lut.

Harumframt kann formliga skapið á hesum sáttmála vera soleiðis, at tað næstan ikki ber til at tamba hann so nógv, at hann eisini fer at verða galdandi fyri Føroyar.

Fylgiskjal 2: Vinnunar tørvur á tættari tilknýti til ES

Vinnuhúsið skrivaði⁵⁸

1. Tørvur vinnunar á tættari tilknýti til ES

Vinnuhúsið hevur sett seg í samband við øll arbeiðsgevara- og vinnufeløgini, sum húsið varðar av umframt Føroya Blaðútgevarafelag, Føroya Bóndafelag og Føroya Reiðarafelag.

Yvirhøvdur má ásannast, at vinnan ikki sær so øgiliga stóran tørv á tættari samstarvi við ES. Tó er fyri týðningarmiklar partar av føroysku vinnuni tørvur á at fáa loyst ávís mál um marknaðaratgongd.

Veiduliðið yvirhøvdur merkir ikki tørv á tættari samstarvi við ES, tá tað ræður um handilsviðurskifti. Reiðarafelagið metir ikki, at fiskivinnupolitikkinum hjá ES er nakað, Føroyar kunnu fáa ágóða av at gerast partur í.

Tað eru serliga tvey øki, sum í dag geva vinnuni trupulleikar. Hesi eru atgongd til arbeiðsmegi og marknaðaratgongd. Tó verða eisini onnur viðurskifti nevnd. Yvirskipað kunnu økini, sum vinnan leggur dent á, skipast undir hesi 6 punkt:

1. Atgongd til arbeiðsmegi galdandi fyri alla vinnu
2. Marknaðaratgongd
3. Niðurseturættur
4. Tænastur
5. Atgongd til ES grunnar
6. Annað

Viðv. 1. Atgongd til arbeiðsmegi

Flestu vinnugreinar vísa á, at føroysk vinna hevur brúk fyri arbeiðsmegi og at best hevði verið at havt tilknýti til ES, soleiðis at fríur flutningur av arbeiðsmegi var gjørligur. Føroyski arbeiðsmarknaðurin er sera opin, og føroyingar er sera flytifør arbeiðsmegi. Hetta er ein fyrimunur, men eisini ein avbjóðing.

Fyrimunurin er, at tá arbeiðsloysið er í Føroyum, fara føroyingar av landinum at fáa sær arbeiði. Veikleikin er, at hesi fólk koma kanska ikki aftur, og at tað

58) Gevið gætur, at hesin tekstur varð skrivaður, áðr enn Lissabon sáttmálin kom í gildi.

er sera torført hjá føroyskum fyrirtøkum at fáa fatur á útlendskari arbeiðsmegi, tá arbeiðsloysið er lítið. Arbeiðsmarknaðir í londunum kring okkum er opnir, og føroyingar kunnu fara hagar, men torført er hjá útlendskari arbeiðsmegi at sleppa inn á føroyska arbeiðsmarknaðin.

Sveiggini í føroyska búskapinum eru stór orsakað av eitt nú tilfeingisvinnuni og tí sera lítla, men opna búskapinum. Vit laga okkum skjótt til broyttar fyrirtreytir í øllum uttan atgongdini til arbeiðsmegi, og tí er neyðugt hjá okkum at hava liðiligar skipanir. Avleiðingarnar av, at vit ikki hava liðiligar skipanir, tá ferð er á búskapinum, er lønarglíðing og versnandi kappingarføri.

Viðv. 2. Marknaðaratgongd

Eitt tað týðningarmesta sjónarmiðið hjá feløgnum í samband við kjakið um tættari tilknýti til ES, er marknaðaratgongd. Hetta hevur víst seg at vera ein týðningarmikil spurningur, tá málið hevur verið kannað áður, m.a. Bláa og Reyða álitid, og vísir seg aftur nú.

Dumping: Dumpingákærurnar, sum føroyska alivinnan hevur stríðst við í samband við laks og síl, standa fremst í minninum hjá alivinnuni, tá hugsað verður um marknaðaratgongd. Ein tann størsta hóttanin fyri føroyska alivinnu undir núverandi viðurskiftum er vandin fyri, at hon verður ákærd fyri dumping. Ein slík ákæra er sera kostnaðarmikil og ikki minst tíðarkrevjandi fyri vinnuna. Tí mælir alivinnan til, at Føroyar fáa ES limskap.

Sera týðningarmikið er at fáa kannað, um ES vinnan kann hugsast at reisa ákæru móti føroyskum alifyrirtøkum fyri at dumpa laks á ES marknaðin. So leingi, ES hevur reglur, sum loyva slíkum ákærum, kann roknað við, at dumpingákæru kunnu koma fyri. Tað eru tó formlig krøv um, at ávísur partur av vinnuni í tí landinum, sum reisir ákæru, skal standa aftanfýri ákæruna, og ákærarin skal vísa, at t.d. norðmenn ella føroyingar skaða vinnuna í ES við lágum prisi.

Norðmenn økja sera nógy um laksaframleiðsluna. Næsta árið verður hon økt 150.000 tons og síðani 7% um árið. Henda sannroynd ger, at vandi er fyri, at ákæra um dumping kann koma aftur. Roknað verður við, at Føroyar sum laksaframleiðari av sær sjálvum verða tiknar við í ákæruna, tí soleiðis var seinast, tá ákæra varð reist bæði fyri laks og síl.

Laksaprísurin sveiggjar øgilt. Søgan sigur, at tíðarskeið eru, tá marknaðarprísurin á laksi liggur niðanfyri framleiðsluprís. Orsøkin er, at bremsilongdin fyri laksaframleiðslu er sera long, heilar 18 mánaðir, og tí ber alivinnuni illa til at minka ferðina, um prísurin fellur, tá fiskurin er komin á sjógv.

Skjalprógvan: Fiskivinnan vísir á, at skjalaviðgerð er ein avbjóðing fyri fiskavøruútflutning úr Føroyum – bæði verkliga og peningaliga, tí hon økir um útflutningskostnaðin. Talan er um heilsufrøðiligu skjøluni og tollskjølini, sum skulu fylgja við útflutningi til ES.

Almenna heilsumerkið (stemplið) hjá ES hevur eitt frámerki, sum vísir, at talan er um ES vøru. Slíkt frámerki hevur føroysk vøra sjálvsagt ikki. Tískil ber til hjá ES keyparum at skilja ímillum ES vøru og triðjalandsvøru. Torført er tó at meta um, um hetta ávirkar søluna og sostatt marknaðaratgongdina.

Kvotur: Hesar kvotur eru á vørum til ES í lötuni:

- Síll 700 tons
- Niðursjóðað rogn 400 tons
- Niðursjóðaður fiskur 1.200 tons
- Rækjur 6.000 tons
- Fiskafóður 20.000 tons
- Krabbar 750 tons
- Kúvingur 1.200 tons
- Turkaður og saltaður upsi 700 tons

Vinnan metir, at kvotur forða fyri at menna útflutningsvinnuna generelt. At útflutningurin ikki slær seg í kvotuloftið, er ein annar spurningur, men óivað hava kvoturnar ávirkan á, hvørjar framtíðarmøguleikar vinnufyrirøkur halda seg síggja. Kvoturnar virka á henda hátt avmarkandi.

Tá umræður sílaaling, kann væl hugsast, at tollurin, sum varð lagdur á sílini, tá Føroyar vóru dømðar fyri dumping, er orsøkin til, at sílaframleiðslan í Føroyum nærur er niðurløgd - uttan at beinleiðis samband er millum hesi viðurskifti. Roknað verður ikki við, at fleiri síll verða sett út í Føroyum næstu árin.

Tað er eisini ein forðing fyri at menna føroyska vinnu, at handilssáttmálin við ES hevur ein positivlista og ikki ein negativlista fyri vørur, sum kunnu innflytast tollfrítt ella undir kvotu til ES.

Rávøruatgongd: Fiskíðnaðurin vísir á, at ES limaskapur hevði bött um móguleikan hjá føroyskum fiskaframleiðarum at havt munandi javnari framleiðslu enn í dag. Hetta er grundað á, at ES virkir kunnu keypa triðjalandsfisk – gjalda toll t.d. 7% av rávøruni – virka fiskin í ES og selja hann á ES marknaðinum uttan meira toll. Alternativíð til limaskap, kundi verið ein tollsamgonga, heldur fiskíðnaðurin.

Landbúnaðurin: Føroya Bóndafelag vísir í skrivi til Føroya Arbeidsgevarafelag á, at tættari tilknýti til ES kann hava bæði jaliga og neiliga ávirkan á hesa vinnu í Føroyum, men støðan, sum nú er, forðar fyri menning.

Ávirkanin hevði verið jalig, um vinnan tók til sín ES lóggávu og harvið lyfti seg upp á hægri stig framleiðsluliga. Atgongd til landbúnaðarstuðulin hjá ES hevði eisini verið ein jalig ávirkan.

Neilig ávirkan kann vera vandin fyri, at føroyingar missa sín siðaarv á hesum økinum, um valt verður at arbeiða tættari saman við ES.

Samanumtikið heldur Føroya Bóndafelag, at um Føroyar velja tættari samstarv við ES, so er ES limaskapur frægasta loysnin, tí onnur avtala hevði ikki javnsett føroyskan landbúnað við ES landbúnað.

Viðv. 3 Niðurseturættur

Føroysk lóggáva loyvur útlenskum tryggingarfeløgum at seta seg niður í Føroyum, men til tess, at føroysk tryggingarfeløg skulu kunna seta seg niður uttanlands, skulu sínámillum tvíliðaðir sáttmálar eisini gerast. Tílikur sáttmáli er, sum er, bert við Ísland.

Sama er galdandi fyri peningastovnar. Tó kunna teir seta seg niður í Danmark, men ikki í hinum ES londunum.

Ætlar føroyskur peningastovnur ella tryggingarfelag at fara undir virksemi í

ES landi, má viðkomandi keypa eitt felag/dótturfelag í ES landinum. Sum føroysk fyrirtøka ber ikki til at stovna deild har. Vansin við hesum er, at um ein fyrirtøka verður keypt ella dótturfelag verður stovnað, eru fyrisitingarligu útreiðslurnar hægri og pappírsveldið størri, tí peningastovnurin skal geva seg undir fleiri tilsýn. Eisini verður útlenska undirfelagið longur burtur frá føroysku høvuðsfyrirtøkuni/móðurfelagnum.

Sum skilst loysir ein sáttmáli um tættari samstarv við ES ikki henda trupuleika av tí, at blandaður førleiki er á málsøkinum. Einasti mátin at sleppa undan millumlandasáttmálum er tí fullur ES limaskapur.

Viðv. 4. Tænastur

Tað kann í longri framtíð forða fyri at menna føroyska vinnu, at fríur flutningur av tænastum ikki er millum Føroyar og ES.

Føroyski farmaflotin fær eitt nú ikki átikið sær millumoyggja sigling í ES londum - t.d. í Grikkalandi og á týsku kanalunum. ECAA, sum er sáttmáli um flogferðslu í Evroпу, er enn ikki fingin formliga í lag. Bíðað verður eftir, at hetta kemur í lag, so føroysk feløg kunnu flúgva í ES og ES feløg kunnu stovnseta farleiðir upp á Føroyar.

Ráðgevaravinnan og handverksvinnan meta seg hava atgongd til ES marknaðin sum er, men tættari tilknýti til ES hevði óivað gjørt tað lættari at bjóða seg fram í ES. ES- ella EBS limaskapur hevði merkt, at øll útboð í Føroyum av ávísnum vavi skuldu verið boðin út í øllum ES.

Hetta hevði økt munandi um kappingina, men samstundis gjørt okkara marknað minni líðiligan, enn hann er í dag. Kortini eru hetta skipanir, sum vinnan kennir til og longu í dag arbeiðir undir.

Viðv. 5. Atgongd til grunnar

Fleiri vinnugreinafeløg settu spurningar um teir móguleikar, sum atgongd til ymiskar ES grunnar hevði givið føroyskari vinnu. FP7 var beinleiðis nevnt, men eisini atgongd til íløgugrunnar í ES skipanini, sum serstakliga eru fyri útjaðarasamfeløg.

Vinnufeløgini vísa í fleiri førum á, at Føroyar sum partur av ES fáa atgongd

til stuðulsskipanir, ið eitt nú eru gjørdar fyri útjaðarar. Tí er sera umráðandi til tess at tryggja, at hesi sjónarmið byggja á faktueli røtt viðurskifti, at fáa kannað, hvør veruliga atgongdin til hesar skipanir er.

Viðv. 6. Annað

Ein spurningur, sum eigur at verða umrøddur, er, hvussu verður við ymiskum føroyskum serskipanum. Til dømis áseting í oljulóggávuni um føroyskan keikant, áseting um, at útlenskar íløgur í fiskivinnuna eru avmarkaðar til 1/3 o.l. Fyri tann partin av vinnuni, sum ásetingin um keikantin hevur týðning, er ógvuliga umráðandi, at ásetingin verður varðveitt, tó undir øðrum “heiti”.

Í sambandi við umrøðuna av tættari tilknýti til ES, varð reistur spurningurin, um Føroyar ikki kunnu brúka støðuna uttanfyri ES til okkurt munagott vinnuliga. Vinnuni er ikki greitt, hvussu arbeiðsmarknaðarlóggávan í ES fer at ávirka føroyska arbeiðsmarknaðin.

Vinnan heldur, at vert er at kanna, hvussu tættari tilknýti til ES fer at ávirka umsitingina hjá arbeiðsgevarafeløgum og vinnugreinafeløgum. Hugsandi er, at arbeiðsgevarafeløg og vinnugreinafeløg, t.v.s arbeiðsgevarar, mugu seta munandi meira orku av til at fylgja við, hvat hendir í Brússel.

2. Langtíðar perspektivið

Í longdini heldur alivinnan ikki, at tað ber til at liva við, at hava vandan fyri ákæru um dumping hangandi yvir sær. Hetta elvir til ótryggleika um framtíðina. Fiskíðnaðurin metir, at viðurskiftini í vinnuni høvdu verið støðugari, um Føroyar høvdu tættari tilknýti til ES. Alivinna og fiskivinna eru primervinnugreinar hjá Føroyum og marginalvinnur í ES. Tað hevur alstóran týðning fyri hesar vinnugreinar, at tær hava somu kappingartreytir á marknaðinum sum kappingarneytarnir.

Shippingvinnan hevði havt betri atgongd til innmarknaðin í ES, høvdu Føroyar havt sáttmála við ES á tænastuøkinum. Tað hevði óivað verið ein stórur menningarmøguleiki hjá vinnugreinini í framtíðini.

Fyri føroyskar peningastovnar og tryggingarfeløg er ES marknaðurin sum komandi marknaður avmarkaður av, at millumtjóða sáttmálar mugu gerast við hvørt ES landið sær til tess, at føroyskar fyrirkomandi kunnu bjóða tænastur

har. Hetta stendst av, at førleikin á málssokinum er býttur millum ES kervið og tey einstøku limalondini. Verður førleikin seinni fluttur ES, verður tað týdningarmikið fyri peningastovnar og tryggingarfeløg at hava sáttmála við ES um hetta.

Fiskiídnaðurin visir á, at tað hevði verið lættari at havt evruna. Hinvegin mælir fíggarvinnan frá at Føroyar fáa sær annað gjaldoyra enn Danmark, tí tilknýtið til Danmark er so stórt. Tá Danmark tekur evruna, verða Føroyar partur av hesum, tí Føroyar hava sama gjaldoyra sum Danmark.

Sum eitt lítið samfelag í Evropu, ið fyri mesta partin útflytir sínar vørur til ES, eru Føroyar í stóran mun tengdar at ES marknaðinum og ES skipanini. Føroyar eru tí serstakliga útsettar, um ES í framtíðini fer at føra ein meira verjukendan politikk. Tað merkir, at føroyingar longu nú mugu gera sær greitt, um Føroyar kunnu loyva sær ikki at verða nærri knýttar at ES.

Føroyskt vinnulív hevur brúk fyri bæði í styttri og longri framtíð, at fáa frælsa atgongd til arbeiðsmegi. Hetta er avgerandi fortreyt fyri, at føroyskt vinnulív kann mennast.

3. Niðurstøða

Føroya Arbeiðsgevarafelag metir, tá hugt verður eftir tørvinum hjá vinnuni í longri framtíð, at tað hevur týdning fyri føroyska vinnu at nærkast ES. ES er okkara týdningarmesti marknaður, og tað verða eisini fyrítøkur úr ES, sum føroysku fyrítøkurnar skulu kappast við í framtíðini. Tí hevur tað týdning fyri menning og framtíðarmøguleikar hjá føroyskum fyrítøkum og føroysku vørum, at tær eru á sama palli, sum ES fyrítøkur og ES vørur.

Niðurstøðan skal einans síggjast í vinnuligum høpi. Føroya Arbeiðsgevarafelag tekur ikki í lötuni støðu til tann yvirskipaða spurningin, hvat tilknýtið til ES er rættast fyri Føroyar. Felagið heldur, at tað hevur týdning at kenna meira til veruligu viðurskiftini, áðrenn ein breiðari støða verður tikin. Bíðað verður tí eftir úrslitinum hjá kanningarbólkinum, sum í lötuni leggur síðstu hond á frágreiðing sína.

Føroyska vinnan hevur ógvuliga stóran tørv á at fáa sáttmála við ES um frælsan flutning av arbeiðsmegi. Føroya Arbeiðsgevarafelag mælir tí til, at ES

bólkurin í frágreiðingini vísir á, hvussu til ber hjá Føroyum at fáa slíkan sáttmála.

Út frá sjónarmiðunum hjá ymiskum vinnugreinunum kann ikki annað sigast enn, at føroyska vinnan bert í avmarkaðan mun hevur tørv á tættari samstarvi. Tó hevur tað serligan týdning hjá ávísimum vinnugreinum at sleppa undan hóttan um revsiátøk frá ES, tí ES fyrítøkur ikki ynskja føroyska vøru inn á marknaðin. Hesin spurningur eigur at verða lýstur í frágreiðingini frá kanningarbólkinum.

Viðvíkjandi fiskivinnuni so metir Føroya Arbeidsgevarafelag, at tað ikki er ráðiligt at gerast partur av fiskivinnupolitikkinum hjá ES. Hetta sjónarmið byggir á, at Føroyar verða einasta landið í felagsskapinum, sum at kalla bert livir av tí, sum havið kann geva. Tí eru vinnupolitisku avbjóðingarnar heilt øðrvísi fyri føroyska fiskivinnu enn fyri ES fiskivinnu.

Nøgdirnar av fiskavørum, sum Føroyar kunnu veita ES marknaðinum, er avmarkaðar og sostatt sera smáar í mun til marknaðin í ES. Føroya Arbeidsgevarafelag metir tí, at tað eigur at bera til at gera ein sáttmála við ES um frælsan handil fyri fiskavørum, ella í minsta lagi at fáa broytt handilssáttmálan soleiðis, at hon heldur hevur ein negativlista yvir vørum, sum ikki kunnu handlast frítt, í staðin fyri tann positivlista yvir vørum, sum kunnu handlast, ið er í lötuni.

Fylgiskjal 3: Sjónarmiðini hjá feløgnum undir Samtaki

Samtak skrivaði

Fakfeløgini í Samtaki halda avgjørt, at sambandið Føroyar og ES millum skal betrast munandi og á fleiri økjum, men feløgini halda ikki, at ráðiligt er at fara undir eina limatilgongd so leingi fiskivinnupolitikkur ES verður stýrdur úr Brússel, og so leingi skipanin er samansett sum hon er.

Evropapolitikkur landsstýrisins

Feløgini í Samtak taka undir við evropapolitikkinum hjá landsstýrinum, sum førður hevur verið seinastu árin, har málið hevur verið at skaffa Føroyum limaskap í EFTA og í EBS.

Feløgini í Samtak meta, at limaskapur í EFTA hevði hóskað betri til Føroyar enn limaskapur í ES.

Hetta er serliga grundað á, at EFTA samstarvið er ikki eins politiskt og ES samstarvið, og EFTA samstarvið fevnir ikki so víða. Fiskivinnupolitikkurin hevur eisini nógv at siga í hesum spurninginum. Uttan mun til ríkisrættarligu støðu Føroya, so hóskar (í mun til ES) avmarkaða samstarvið í EFTA nógv betri til vinnuligu, politisku, lögfrøðiligu og sosialu Føroyar.

At síggja til krevur ein EFTA limaskapur ikki eins nógv av Føroyum og ein ES limaskapur, og EFTA samstarvar um øll tey kjarnuøki, sum Føroyar høvdu havt gagn av at havt tættari samstarv við ES/EFTA um. EFTA limaskapur víðkar móguleikan fyri tí ES samstarvi, ið Føroyar tráa eftir – her verður hugsað um útbúgving, mentan, gransking og tey fyra frælsini.

Havast skulu eisini í huga teir nógvu handilssáttmálar, ið EFTA hevur, sum Føroyar fáa móguleika at gerast partur av, um sáttmálalondini vilja víðka sáttmálan við nýggjan EFTA lim. Hetta er sjálvsagt ikki nakað, sum hendir av sær sjálvum, men móguleikarnir fyri at víðka handilssamstarv Føroya við triðja lond er munandi betri við limaskapi í EFTA, enn um Føroyar eru uttanfyri.

Hinvegin skerst ikki burtur, at framtíðarstøða EFTA er óviss í lötuni vegna støðu Íslands í mun til ES limaskap. Gerst Ísland limur í ES, verður helst størri trýst á øðrum EFTA- londum at fara somu leið.

Í løtuni er ikki orsök at broyta yvirskipaða kós í politikkinum mótvegis ES/EFTA, men sjálvsagt skal fylgjast væl við, at Føroyar er fyrireikaðar, um støðan í EFTA/ES broytist munandi.

Betri marknaðaratgongd

Tað hevði verið frálíkt við betri marknaðaratgongd fyri fiskavørur og tær ídnaðarvørur, ið Føroyar framleiða. Handilssáttmálin millum Føroyar og ES er rættiliga avmarkandi fyri nýggjar vinnur av tí, at hvør einstøk nýggj fiskavøra í útgangsstøði ikki er fevnd av fríhandli.

Gott hevði verið, um til bar at fáa nærum eins góða atgongd til evropiska marknaðin og Føroyar geva vørum úr ES. Mælt verður tískil staðiliga til, at Føroyar halda fast um leistin við at krevja ein negativlista ístaðin fyri ein positivlista fyri fiskavørur, ið flytast kunnu tollfrítt til ES. Eisini hevði verið gott, um allar kvotuavmarkingarnar vóru tiknar burtur.

Viðvíkjandi samsavnan av uppruna

Nøkur ár eru síðani Føroyar gjørdust partur av alevropeiska upprunaøkinum. Hóast tað hava fakfeløgin varhugan av, at móguleikarnir í hesum sáttmála ikki verða nógv troysttir.

Landsstýrið átti at sett sær sum mál at fíngið fleiri fríhandilssáttmálar við partarnar í evropeiska upprunaøkinum, soleiðis at Føroyar virkið kundu nýtt sáttmálan mótvegis fleiri londum, og kundu innflutt vørur tollfrítt úr fleiri londum. Hetta kundi viðvirkað til gróðrabotn fyri einstøkum nýggjum vinnum og lívgað um ta framleiðslu, ið longu er her á landi.

Ynskjandi hevði verið, at meir var upplýst um henda sáttmála, og hvørjar móguleikar vinnan í Føroyum hevur, tá tað snýr seg um at samsavna vørur.

Fiskivinnupolitikkur ES

Fiskivinnupolitikkur ES hevur verið ein gøla, og tað sær ikki út til, at hann verður so nógv broyttur í 2013, at Føroyar treytaleyst kunna taka undir við honum. Hóast størri avgerðarrættur helst verður lagdur út á økini, royndir gjørdar at forða fyri útblaking og dentur lagdur á burðardyggleika, so er

ikki sannlíkt, at broytingarnar vera somikið víðfevndar og nóg góðar til, at Føroyar kunnu taka undir við fiskivinnupolitikki ES. Í mun til allar búskapurir í ES, so telur fiskivinnan omanfyri 90% av útflutninginum, og tískil er so sera grundleggjandi, at fiskivinnupolitikkurin hóskar til vinnubygnaðin í Føroyum.

Fer ES at sleppa kravinum um, at øll limalond treytaleyst skulu taka undir við fiskivinnupolitikki ES, so eru fortreytirnar fyri føroyskum limaskapi somikið broyttar, at spurningurin um limaskap má kannast munandi betri. Tað eru tó í lötuni ongi tekin um, at limalond kunna velja fiskivinnupolitikkin frá.

Fyrisitingarlíga byrðan

Hjá einum landi sum Føroyum, ið hevur 48.000 fólk og 25.000 løntakarar, er avmarkað, hvussu stórar fyrisitingarlígar uppgávur tað kann lyfta. Miðfyrisitingin kann ikki vaksa nógv meira, og tí er spurningurin, hvussu stórt og víðfevnt samstarv, Føroyar hava ráð at hava. Gerast Føroyar partur av ES, gerst landið partur av einum ógvulíga stórum og víðfevndum regluverki, ið krevur ómetalíga nógv av fyrisitingini. Stóri spurningurin er, um vit kunna og um vit fara at kunna lyfta hesa stóru byrðu?

Tey fyra frælsini

Spurningurin um tey fyra frælsini eigur at verða lýstur nærri bæði viðvíkjandi fyrimunum og vansom, og Føroyar mugu fyríreíka lógarverkið nakað, um vit treytaleyst skulu gerast partur av hesum.

Fáa Føroyar lut í innmarknaðinum, gerast Føroyar partur av fría flutninginum av vørum, tænastrum, fólkí og kapitalí. Tað setir rættilíga stór krøv til fyrisitingina og lógarverkið. Felógini í Samtak halda, at hædd eigur at takast fyri arbeiðsmarknaðarstöðuni í landinum, soleiðis at fríi innflutningurin av arbeiðsmegi verður nakað avmarkaður, um arbeiðsloysi í Føroyum er omanfyri t.d. 3,5%.

Av tí, at føroyski arbeiðsmarknaðurin er so lítil, er hann eisini sera viðbrekin. Tískil er ikki vist, at ein skípan, sum riggar til ein arbeiðsmarknað, sum er 100 ferðir størri enn tann føroyski, er gagnlí. Lógarverkið má hartil greiðari áseta, at lógir og sáttmálar skulu haldast. Eisini má dentur leggjast á at verja tær arbeiðsmarknaðarskípanir, sum eru.

Verður frítt hjá útlenskum fyrítøkum at seta seg niður í Føroyum, mugu eisini tillagingar gerast, so at kappingin ikki verður ójovn millum føroyskar og møguligar útlenskar tænastruvarar.

Yvirskipaðir spurningar

Spurningurin um limaskap í ES byrjar og endar mangan við spurninginum um fiskin. Tó er neyðugt at fáa eitt nógv breiðari kjak um grundleggjandi politisku, sosialu, mentanarligu og vinnuligi virðini.

Ynskja Føroyar at gerast partur av tí, sum rópt verður ”the worlds finest club” ! Gerast Føroyar limur í ES, verða Føroyar samstundis limur í einum felagsskapi, sum helst er eitt hitt best eydnaða økissamstarv í heiminum.

Ongin heimslutur hevur so víðfevnt og tætt økissamstarv sum ES, og tað tykist rigga. ES samstarvið er, síðani grundarsteinarnir vóru lagdir fyri kol- og stálsamveldinum tíðliga í fimti árunum, vorðin víðari og djúpari og limalondini fleiri og fleiri.

Hinvegin skerst ikki burtur, at ES er eitt gott dømi um eitt ógvusligt skrivstovuveldi, har gjøgnumskygni er so sum so. Spurnartekin verður mangan sett við fólkaræðsligu mannagongdirnar, og stovnurin, ið valdur verður av fólkinum, fær alt ov lítla undirtøku, og hevur avmarkað vald. Gongdin hevur verið og er, at fleiri og fleiri avgerðir verða tiknar í miðstöðini, og hóast roynt hevur verið at broyta hetta, so verða fleiri og fleiri avgerðir, ið fyrr vóru tiknar av londunum, tiknar í ES høpi fyri at halda standardir um Evropu.

Vinningurin av hesum er eftir øllum at døma, at grundleggjandi standardir á fleiri og fleiri økjum eru eins í øllum ES londunum. Vansin er, at lond og borgarar noyðast at liva við avgerðum, ið eru teimum sera fremmandar og sum tey lítið og onki fáa gjørt fyri at broyta í mun til, um avgerðarrætturin lá í egnum landi. Fyri eitt land sum Føroyar, har stutt er millum stovnarnar, har avgerðir vera tiknar og útintar, og borgaran, fer ein avleiðing helst at verða, at fólksliga politiska luttøkan verður avmarkað, tí møguleikar eru at kalla ongir at fáa ávirkan á eitt lógarverk, ið skal galda fyri fleiri 100 mió. fólk.

Fylgiskjal 4: Smástatir og ES

Føroyska uttanríkisráðið skrivaði

Hóast Føroyar ikki eru ein statur, líkjast tær vesturevropsku smástatunum, tá talan er um stódd, fólkatal, tótt søgulig bond við eitt grannaland og avgerðina um at vera uttan fyri ES. Núverandi ES bygnaður og áhaldandi samansjóðingin av Evropu tykjast ikki at hóva saman við áhugamálunum hjá evropsku smástatunum, tí Liktinstein, Andorra, San Marino og Monako hava øll valt at vera uttan fyri ES. Hetta fylgiskjal lýsir í stórum dráttum núverandi viðurskiftini, sum hesir smástatir hava við ES.

Liktinstein

Uttanríkispolitikkur Liktinsteins er grundaður á tætt samstarv við grannalondini, serliga Sveis, og strembað verður eftir tóttum samstarvi við ES. Liktinstein hevur verið partur av EBS sáttmálanum síðani 1995, og er harvið partur av innmarknaðinum, har ein stórur partur av ES lógarverkinum er galdandi. Tey øki eru fá, sum EBS sáttmálin ikki fevnir um. Liktinstein nýtir grein 112 í EBS sáttmálanum at avmarka frælsa flutningin av persónum inn á sítt landaøki; hetta fevnir eisini um skerdan uppihaldsrætt⁵⁹. Liktinstein hevur havt toll- og gjaldoyrasamgongu við Sveis síðani 1924 og er tætt knýtt at sveisiska búskapinum. Í Liktinstein gongur EBS lóggávan fram um sveisiska tollreglugerð í viðurskiftum við statir, ið eru partar av EBS sáttmálanum

Afturat EBS sáttmálanum hevur ES tvíliðaðar sáttmálar við Liktinstein á økjum sum rentuskatt. Liktinstein verður eisini partur av Schengen/Dublin samstarvinum. Meðan Schengen sáttmálin er um strangt eftirlit við mörkunum móttvegis øðrum londum og um frælsan flutning av persónum innan ES mörkini, so snýr Dublinsamstarvið seg um friðskjólpolitikk. Í næstu framtíð fer samstarvið hjá Liktinstein við ES væntandi eisini at fevna um umbýti av upplýsingum á skattaøkinum og at niðurberja svik. Liktinstein nýtir sveisiska frankin sum gjaldoyra og ikki evruna⁶⁰.

Andorra

Andorra er umgirt av ES, og tí er týðningarmikið fyri landið at hava tótt samstarvsbond við ES. Andorra savnar seg um nærleikapolitikk við ES, sum byrjaði í 1990, tá ið sáttmáli um handil varð undirskrivaður. Vilji er at styrkja

59) Dóza, Dániel. "EU Relations with European Micro-States. Happily Ever After?" *European Law Journal*, Vol. 14 (1), January 2008, Blackwell Publishing Ltd, UK, 2008, s. 100

60) European Commission, External Relations, Liechtenstein, http://ec.europa.eu/external_relations/liechtenstein/index_en.htm and Delegation der Europäischen Union für die Schweiz und Liechtenstein http://delche.ec.europa.eu/de/eu_liechtenstein/

sambandið upp aftur meira uttan at sökja um limaskap. Av tí, at landið er so lítið og av tí, at limaskapur hevði havt við sær stóra fyrisingarliga byrðu, verður ES limaskapur ikki mettur at vera nøkur loysn.

ES hevur altíð flokkað Andorra sum eitt triðjaland, sum í royndum merkir, at vanliga er ES lóggáva ikki galdandi fyri Andorra, undantikið á økjum, sum eru fevnd av tvíliðaðum sáttmálum við ES⁶¹. Sáttmálabundnu viðurskiftini við ES eru grundað á ein sáttmála millum EF og fúrstadømið Andorra, umvegis brævaskifti, ið varð undirskrivaður 28. juni 1990, og kom í gildi 1. juli 1991. Sáttmálin stovnstetir eina tollsamgongu/handilssamstarv galdandi fyri vørur, sum eru nevndar í þørtunum 25 til 97 í HS⁶². Sáttmálin fevnir ikki um landbúnaðarvørur, men aftrat þørtunum 25 til 197, fevnir hann um vørur, nevndar í þörtum 1-24 í HS (sum tollsamgongan ikki fevnir um). Sáttmálin varð fráboðaður WTO sambært grein XXIV í GATT 1994 í februar 1998. WTO nevndin fyri økishandilssáttmálar var liðug at gera formligu kanningina av hesum sáttmála í oktober 1999.

Andorra verður mettt sum ES limur, tá umræður handil við ídnaðarvörum, og verður ikki mettt sum ES limur, tá umræður landbúnaðarvørur. Ein sáttmáli um heilsufrøði varð undirskrivaður 16. apríl 1997. Harafturat varð samstarvssáttmáli gjørdur um eina víðfevnda røð av málum, sum umhvørvi, samferðslu, kunning, mentan, flutning, almannamál, økissamstarv og samstarv tvørtur um landamørk. Sáttmáli um rentuskatt varð undirskrivaður 15. november 2004 og kom í gildi 1. juli 2005.

Andorra er ikki partur av Schengensamstarvinum, tó kunnu fólk við Schengenvisummi sleppa inn í landið. Andorra er einasti smástatur, ið nýtir evruna uttan almennan sáttmála um tað. Fyri evruna vóru bæði franski frankurinn og spanski pesetin nýtt sum gjaldoyru⁶³.

San Marino

Hjá San Marino ræður um at hava tætt samband við ES, so at *”sleppast kann undan vandanum fyri at vera verandi avbyrgd í tíðarrangari støðu, og soleiðis at politisku og mentanarligu tættirnar, men eisini búskaparligu tættirnar og almannatættirnar, ið eyðkenna ein lítlan stat, verða varðveittar”*⁶⁴.

61) Dózsa, 2008, s. 96

62) HS (Harmonized System) er altjóða harmoniseraða tollskráin yvir vørunøvn og vørunummur

63) European Commission, External Relations, Andorra, http://ec.europa.eu/external_relations/andorra/index_en.htm and Government of Andorra, Ministry of Foreign Affairs and Institutional Relations, “Fonctions de la direction Générale et du département des relations institutionnelles et des affaires Européennes”, <http://www.mae.ad/angles/htmls/menu/funcionsdireccio.html>

64) Aide-Mémoire by Republica di San Marino, Segretaria di Stato per gli Affari Esteri: http://ec.europa.eu/external_relations/sanmarino/docs/aidememoire_en.pdf

Almenna sambandið millum San Marino og ES var fingið í lag í februar 1983. Núverandi ES politikkurinn hjá San Marino og karmurinn um samstarvið við ES er lýstur í einum "Aide Memoire"⁶⁵ (diplomatískt skjal).

San Marino hefur verið mettt sum partur av ES tolløkinum síðani 1968, og í 1991 samráddust Samveldið og San Marino um ein sáttmála um samstarv og tollsamgongu, sum kom í gildi í 2002. (Ímeðan hevði ein fyribilssáttmála við mestsum somu ásetingum verið galdandi). Samanborið við sáttmálan við Andorra, fevnir tollsamgongan millum EF og San Marino um landbúnaðar- og idnaðarvørur. Á sama hátt, sum við samstarvssáttmálanum millum EF og Andorra, kann karmurinn í sáttmálanum um tollsamgongu millum EF og San Marino víðkast til tess at kunna hava ein dynamiskan lógarkarm um framtíðar samstarvið. Tollsamgongan treytar, at ávís øki í ES lóggávu mugu setast í verk. Hetta fevnir m.a. um felags handilspolitikk, reglur viðvíkjandi landbúnaði og heilsufrøðiliga karmin hjá ES, plantuheilsu og dygdarviðtøkur. San Marino skal eisini virða, at øll skulu fáa somu viðferð viðvíkjandi arbeiði og almanna-trygd; tó fevnir hetta ikki um frælsan flutning av persónum⁶⁶.

Italia samráddist vegna EF um gjaldoyrasamstarv millum ES og San Marino, sum varð undirskrivað í 2000. Sáttmálin heimilar San Marino m.a. at nýta evruna sum alment gjaldoyra, at veita evrupengaseðlum og myntum rættartígn og at geva út avmarkaða nøgd av evrumyntum við eignum tjóðarmyndum á. Harumframt hefur San Marino gjørt sáttmála um rentuskatt, og landið hefur opið landamark við Samveldið; tó er hetta ikki Schengensáttmálin⁶⁷.

Monako

Monako hefur ongan sáttmála við EF um tollmál. Men umvegis serligu viðurskifti síni við Frakland tekur Monako beinleiðis lut í ávís sum ES samstarvi. Monako er samansjóðaður partur av ES tolløkinum (grein 3(2)(b) í toll-lógarsavninum) og setir í verk flestu tiltøk, ið fevna um meirvirðisgjald (MVG) og nýtslugjald, serliga tiltøk, ið bera við frælsan flutning av vörum inni í ES.

Samstarvið sum partur av ES tolløkinum er ikki galdandi fyri uttanríkis-handilsøkið hjá ES. Fríhandilssáttmálar, sum ES hefur gjørt, eru bert galdandi fyri vørur, sum hava sín uppruna í ES øki. Vørur, ið eru framleiddar

65) Ibid

66) Dózsa, 2008, s. 98

67) European Commission, External Relations, San Marino, http://ec.europa.eu/external_relations/sanmarino/index_en.htm

í Monako, kunnu ekki fáa ES uppruna og eru vanliga ekki partur av víðkaða frumskjalinum við handilspartnarnar hjá ES um vøruuppruna.

Tá ið evran kom, heimilaði ES Ráðharraráðið Fraklandi at tingast við Monako um nýggjan gjaldoyrasáttmála. Eitt nú loyvir sáttmálin Monako at nýta evruna sum sítt almenna gjaldoyrað, at veita peningaseðlum og myntum í evrum rættartign og at geva út avmarkaða nøgd av evrumyntum við egnum tjóðarmyndum. Sáttmálafylgisskjøluni vórðu dagförd í 2006.

Hin 1. mai 2004 kom ein sáttmáli í gildi um at nýta ES lóggávu til heilivág, friðkanarevni og læknatól. Monako hevur gjørt sáttmála um rentuskatt, sum kom í gildi 1. juli 2005. Umvegis Frakland er Monako eisini ein partur av Schengen⁶⁸.

Samandráttur

Teir fyra smástatirnir stremba eftir at fáa tættari samstarv við ES, og tað tykist sum tøttu søguligu sambondini við grannalond teirra í ávísan mun hava eyðkent tey ymisku samstarvsstigini við ES. Teir fyra smástatirnir hava grundfest tøtt bond við ES, tá ið tað snýr seg um tollsamstarv. Liktinsein nýtir lutvíst EBS tollskipanina og lutvíst sveisisku tollskipanina. San Marino og Andorra hava gjørt tollsamgongu við ES, og Monako er partur av ES tolløkinum vegna tollsamgonguna, sum tað hevur við Frakland, hóast Monako sjálvst ikki hevur nakran tvíliðaðan sáttmála við ES um tollmál.

Allir smástatirnir hava gjørt sáttmálar um rentuskatt. Monako og San Marino hava skrivað undir sáttmálar, sum loyva teimum at nýta evruna og at prýða sínar egnu myntir, meðan Andorra nýtir evruna uttan at hava gjørt almennan sáttmála um tað. Monako er sjóðað upp í Schengensamstarvið, Liktinsein verður væntandi partur av Schengen, og San Marino hevur opið landamark við ES.

At Liktinsein, Andorra, San Marino og Monako hava valt at verða verandi uttan fyri ES, bendir á, at politisku og búskaparligu áhugamál teirra eru betur vard, tá ið tey ikki eru limir í ES. Samband teirra við ES tykist hava til endamáls at nökta teirra ymisku tørvir. Eins og við Føroyum er eisini smástatunum greitt, at ES limaskapur hevði havt við sær øktan fyrisitingarligan kostnað.

68) European Commission, External Relations, Monaco: http://ec.europa.eu/external_relations/monaco/index_en.htm

Smástatirnir hóska eygsýniliga ekki inn í uttanríkispolitiska karmin hjá ES. ES tykist ekki hava nakra skipaða avtalu ella greiða politiska ætlan mótvegis smástatum.

Fylgiskjal 5: Sjálfstýrandi øki og ES

Uttanríkisráðið skrivaði

Hetta fylgiskjal lýsir stutt, hvussu sjálfstýrandi øki hoyrandi til eitt ES limaland, hava skipað síni viðurskifti við ES. Eins og er galdandi fyri smástatirnir, sýnast hesi øki eisini at hava ymiskt samstarv við ES alt eftir, hvat tørvin er, og hvussu viðurskiftini eru millum tey og limalandið, sum tey hoyra til. Flestu av umrøddu økjum eru ikki ES limir, tó undantikið Álandsoyggjarnar.

Man og Ermarsundsoyggjar

Man og Ermarsundsoyggjarnar og Mon (fevna um lögdomini Jersey og Guernsey. Til Guernsey hoyra eisini oyggjarnar Alderney og Sark) eru sjálfstýrandi øki undir bretsku krúnuni og eru ikki partur av Stórabretlandi. Oyggjarnar virka sum heild sum sjálfstýrandi lögdomi við víðfevndum sjálfstýrisheimildum við egnum lógar-, fyrisingar- og figgjarskipanum. Stórabretland hevur ábyrgdina av uttanríkismálum og verju.

Í grundini hava Man og Ermarsundsoyggjarnar og Mon eins viðurskifti við ES. Tær hava hvørki limskap í ES ella EBS. Viðurskiftini eru skipað sambært grein 355 (fyrr 299) í Sáttmálanum um virki Evropasamveldisins⁶⁹. Hetta merkir, at oyggjarnar ikki eru partur av ES við undantøkum fyri ávísam ásetingum, sum í høvuðsheitum eru nevndar í frumskjali 3 til Upptøkúsáttmálan hjá Stórabretlandi⁷⁰.

Flestu partar í Sáttmálanum um virki Evropasamveldisins eru ikki galdandi fyri oyggjarnar. Galdandi eru bara teir, ið viðvíkja handli við vørum. Frumskjal 3 ásetir, at oyggjarnar eru fevndar av tolløkinum hjá ES, har tær hava gagn av frælsum flutningi av landbúnaðar- og ídnaðarvørum. Sostatt eru tær partur av vanligu tollskipanini (Common Customs Tariff stytta CCT), sum loyvir teimum at útflyta til ES limalond uttan tollforðingar. Oyggjarnar eru ikki bundnar av at skula seta ES lógávu í verk um frælsan flutning av persónum, tænastum og kapitali, men tær hava skyldu at geva øllum likamligum og lögfrøðiligum persónum úr ES somu rættindi.

Man og Ermarsundsoyggjarnar hava ikki rætt til stuðul úr ES grunnnum. Ei heldur rinda tær pening til hesar grunnar⁷¹.

69) OJ C 115, 9.5.2008, s. 47-388

70) OJ L 73, 27.03.1972, s. 164

71) States of Jersey, Government and administration, International Affairs, Jersey's relationship with the UK and EU <http://www.gov.je/HomeAffairs/CusAndImm/Customs+and+Excise/Traders+Information/Jerseys+relationships+with+the+European+Union>, Isle of Man Government, External Relations, Relationship with European Union <http://www.gov.im/cso/externalrelations/eu.xml> and Isle of Man, External Relations, Our relations with the United Kingdom, <http://www.gov.im/isleofman/externalrelations.xml>

Álandsoyggjar

Í 1921 staðfesti Fólkasamgongan, at Álandsoyggjarnar vóru sjálvstýrandi partur av Finnlandi, men at álendingum varð tryggjað mentanarligt frælsi sum svenskur fólkaólkur. Í 1951 var álendiska sjálvstýrslógin frá 1920 skift út við aðra lóg, og seinasta dagfórda lóggávan kom í gildi 1. januar 1993⁷². Lóggávuvaldið er býtt millum álendiska lagtinget og finska ríkisdagin. Finnland tekur sær av einum parti av álendsku fyrisingini og hevur ábyrgdina av eitt nú uttanríkismálum, fíggjarmálum, verju og tollmálum. Áland er ikki sjálvstøðugt toll-og skattaøki. Við lóg er Áland politiskt óheft og vápnaleyst⁷³.

Álendiska stjórnin játtaði at fara upp í ES saman við Finnlandi í 1995 eftir, at fólkaatkvøða hevði verið um evnið, og eftir at tað gjørdist greitt, at viðurskiptini millum Áland og ES lögfrøðiliga skuldu skipast í einum frumskjali fyri seg. Frumskjal nr. 2 til upptøkusáttmálan hjá Finnlandi staðfestir undantøkini, sum galda fyri Áland⁷⁴. Grein 1 ásetir avmarkingar, sum galda fyri útlendingar (t.e. persónar, sum ikki hava hembygdsrátt í Álandi). Eitt nú hava persónar uttan hembygdsrátt avmarkingar frá at útvega sær og eiga fastar ognir, at seta búgv og at bjóða út tænastr og veitingar. Í grein 2 er ásett eitt undantak frá óbeinleiðis ES skatti, har Áland verður bólkað sum eitt triðjaland. Hetta undantak varð loyvt, tí at atlit vóru tikin at, at Áland í stóran mun var bundið at inntøkuni, sum fekst burtur úr ferjuflutninginum millum Álands, Svøríkis og Finnlands. ES setti kortini inn eitt fyrivarni í grein 2 stykki b, sum fyriskrivur, at endamálið við undantøkunum er at verja "lívføran staðbúskap í oyggjunum" og at hetta ikki má elva til nakað óheppið hjáárin fyri ES⁷⁵. Undantøkini eru kortini ikki varandi. Um undantakið fær óheppið hjáárin á ES, kann ES Nevndin leggja uppskot fyri Ráðið, sum skal virka í samsvari við galdandi sáttmálar fyri ES til tess at seta úr gildi viðkomandi undantak⁷⁶.

Sambært kapitl 9a, grein 59a í sjálvstýrslóg Álands⁷⁷ hevur Áland rætt til at taka lut í fyrireikingunum til støðutakan Finnlands, tá ið avgerðir skulu takast í ES, um málið kemur undir álendskt vald, ella um málið annars kann hava serligan týdning fyri Áland. Um ein ES avgerð lutvíst ella heilt hevur við sær, at felagspolitikkur hjá Samveldinum skal vera galdandi í Álandi, hevur álendiska stjórnin rætt til at *"orða støðu Finnlands so langt, sum málið annars hevði komið inn undir vald Álands... Eftir ábeitan skal álendsku stjórnini eisini verða veittur møguleiki at taka lut í arbeiðinum hjá finsku sendinevndini, tá ið mál, ið koma undir vald Álands sambært hesi lóg, verða fyrirleikað í Evropasamveldinum."*⁷⁸

72) Álands Lagting, Álands sjálvstýrelse, Sjálvstýrelselagen, <http://www.lagtinget.ax/text.con?iPage=59&m=228>

73) Act on the Autonomy of Åland (16 august 1991/1144): <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1991/en19911144.pdf>, Møguleikar fyri samvinnu við Evropeiska Samveldið, s. 63

74) Act concerning the conditions of accession of the Kingdom of Norway, the Republic of Austria, the Republic of Finland and the Kingdom of Sweden and the adjustments to the Treaties on which the European Union is founded, Protocol No 3 – on the Åland islands/Islands, OJ C 241, 29.08.1994, s. 352

75) Protocol No 2 on the Åland Islands, <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=en&ihmla ng=en&lng1=en,da&lng2=da,de,el,en,es,fi,fr,it,nl,pt,sv,&val=201434:cs&page>

76) Åland.ax, det offentliga Åland, <http://www.aland.ax>

77) <http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1991/en19911144.pdf>

Áland hefur fingið ein sess í ES landspartanevndinni (Committee of Regions)⁷⁹.

Grønland

Grønland er eins og Føroyar sjálvstýrandi øki í danska kongsríkinum. Grønland fekk sína heimastýrslóg í 1979, og í 2009 kom sjálvstýrslógin í gildi. Hon gevur landinum víðfevnt sjálvstýri. Danmark hefur ábyrgðina av uttanríkismálum, trygðarpolitikki og verju- og búskaparpolitikki⁸⁰.

Í 1972 havnaði grønlenssk fólkaatkvøða EF limaskap, men Grønland noyddist at fara við Danmark upp í felagsskapin í 1973, av tí at Grønland ikki tá hevði heimastýri. Í 1982 var nýggj fólkaatkvøða, og meiriluti atkvøddi fyri at taka Grønland úr EF. Grundin var, at grønlendingar vildu hava fult ræði á fiskileiðum sínum, og eisini vildu teir sum heild minka um beinleiðis ávirkanina uttan ífrá á egin viðurskifti. Samráðingar vóru um treytirnar fyri at fara burturúr, og 1. februar 1985 tók Grønland seg formliga úr EF.

Samstundis, sum afturtøkusáttmálin var gjørdur, gjørdur partarnir ein fiskiveiðisáttmála, har Grønland varðveitti EF veitingina, og EF varðveitti fiskirættindi síni. Afturtøkusáttmálin loyvir grønlenskum fiskavørum tollfrítt inn á ES marknaðin, so leingi ein fiskiveiðisáttmáli er galdandi, sum báðir partar eru nøgdir við. Grønland varð eisini knýtt at ES umvegis “Avgerð um at knýta lond og øki handan hav at EF⁸¹”.

Í 2003 var fiskiveiðisáttmálin býttur sundur í tveir partar: ein framhaldandi sáttmála um fiskiveiðisamstarv sambært handilstreytum og ein samstarvsáttmála. 1. januar 2007 kom nýggj sáttmálin um fiskiveiðisamstarv í gildi. ES rindar 17,8 milliónir evrur um árið fyri fiskirættindi og kvotur í grønlenskum sjógvi. Endamálið við sáttmálanum er at útvega ES fiskiveiðikvotur og at verja og styrkja fiskivinnusambandið millum ES og Grønland⁸².

Í frumskjalinum til sáttmálan verða nevndir fiskiveiðimøguleikarnir hjá ES skipum, fíggjarliga veitingin, hvat og hvussu fiskast skal og treytirnar fyri hesum. Frumskjalið fevnir um eitt tíðarskeið upp á 6 ár (2007-2012). Í frumskjalinum er eisini móguleiki fyri tættari búskaparligum samstarvi í fiskivinnuni, tí til ber at stovnseta felags virki við fyrítøkum úr báðum pørtum.

78) Act on the Autonomy of Åland (16 august 1991/1144), section 59a

79) Fagerlund, Niklas: “Chapter 9: The Special Status of the Åland Islands” í *Autonomy and Demilitarisation in International Law: The Åland Islands in a Changing Europe*, ed. Lauri Hannikainen and Frank Horn, Kluwer Law International, The Hague, 1997, s. 231

80) Act No. 577 of 29 November 1978 The Greenland Home Rule Act, http://www.stm.dk/_a_1602.html

81) Í ES verður henda skipan kallað Overseas Countries and Territories Association Decision stýtt OCT. 82)

Á danskum er stýtingin OLT, sum merkir Oversøiske Lande og Territorier.

82) OJ L 208, 29.07.2006, s. 28-31

Samstarvssáttmálin var staðfestur í júní 2006 og kom í gildi 1. janúar 2007. Sáttmálin sagnar seg í hövuðsheitum um útbúgving og frálæru, og hann veitir Grønlandi 25 milliónir evrur um árið til hetta endamál.

Grønland strembar eisini eftir at styrkja samstarvið við ES á øðrum økjum, eitt nú á umhvørvis-, granskningar- og mattrygðarøkinum. Til ber at samstarva á henda hátt, tí Grønland er knýtt at ES umvegis OCT skipanina⁸³.

Um OCT skipanina

20 lond og øki handan hav (OCT lond) eru knýtt at ES. Tey eru partar av Danmark, Fraklandi, Hollandi ella Stórabretlandi.

OCT londini eru knýtt at ES ígjøgnum ásetingarnar í parti IV í sáttmálanum um EF. Nærri reglur og mannagongdir um OCT londini eru lýst í núverandi OCT Avgerð frá 27. november 2001⁸⁴. Endamálið við OCT sambandinum er at stimbra búskaparligu og sosialu menningina í hesum serligu londum og økjum og at stovna tøtt búskaparlig sambond millum tey og Samveldið sum heild. OCT skipanin er serliga ætlað teimum londum og økjum handan hav, sum eru tilafturskomin bygnaðarlíga. Mangan hongur tað saman við, at tey búskaparliga og landafrøðiliga eru viðbrekin⁸⁵.

ES skipar eina menningarætlan fyri hvørt OCT land sambært einum verkætlanarskjali. (Single Programming Document). ES hevur fyri árinum 2008-2013 játtað OCT londunum tilsamans 286 milliónir evrur í menningarstuðli.

Nakað av tí, sum OCT londini serliga fáa burtúr, er: 1) Búskapar- og handils-samstarv við ógvuliga lønandi handilsskipan, sum loyvir tollfríum vörum inn í ES við fyrimunar upprunareglum. 2) Burðardyggja menning, ið leggur dent á at stuðla politikki og ætlanum, sum hava samband við framleiðslu, handils-menning, menniskjansliga menning, sosiala menning og umhvørvismenning, mentanarligt og sosialt samstarv. 3) Økissamstarv og sameining, ið leggur dent á stuðul til búskaparsamstarv og búskaparmenning, frælsi fyri persónar, vörur, tænastr, arbeiði og tøkni, frælsan handil og gjöld, og 4) økisbundnar menningarætlanir⁸⁶.

OCT londini hava rætt til at taka lut í og at fáa stuðul úr ES skráum, eitt

83) European Commission, Development, Geographical Partnerships, Regions and Counties, Overseas Countries and Territories (OCTs), Greenland, http://ec.europa.eu/development/geographical/re-scountries/countries/country_profile.cfm?cid=gl&type=short&lng=en

84) Council Decision 2001/822/EC of 27 November 2001 on the association of the Overseas Countries and Territories with the European Community ("Overseas Association Decision"), OJ L 314, 30.11.2001, s. 1. Decision last amended by Council Decision 2007/249/EC of 19 March 2007 amending Decision 2001/822/EC on the association of the Overseas Countries and territories

84 Territories with the European Community, Council OJ L 109, 26.04.2007, s. 33

nú granskningarrámmuskránni, útbúgvingar- og frálæruskránni, kappingar- og nýskapanarrámmuskránni og mentanar- og audiovisuella skráum.

OCT skipanin og framtíðin

Í sambandi við, at núverandi “Avgerð um at knýta at ES lond og øki handan hav” gongur út í 2013, vil ES Nevndin endurskoða sambandið millum ES og OCT londini. ES umhugsar at fremja grundleggjandi broytingar í OCT skipanini⁸⁷.

ES Nevndin heldur, at brúk er fyri eini munandi broyting í tilgongdini hjá ES til OCT londini. Í slíkari broyting metir ES Nevndin tað vera týðningarmikið, at ES ger vart við, at millum ES og OCT londini valda serlig viðurskifti. Hetta átti at verið grundarlag fyri nýggjum samstarvi, ið byggir á felags áhugamál, sínámillum gagn, javnbjóðis rættindi og skyldur báðar vegir.

Í Fráboðan síni frá 2009 sigur ES Nevndin, at viðurskiftini millum ES og OCT londini áttu at farið frá gamla, siðbundna hugburðinum um menningar-samstarv til eitt samstarv, sum stuðlar burðardyggju menningini hjá OCT londunum. Samstundis skal virkast fyri, at ES virði og meginreglur festa seg í umheiminum. Nevndin heldur, at framtíðarviðurskiftini áttu at verið bygd á felags áhugamál:

”Við hesi nýggju, skilvísu grundgeving í huga átti framtíðarsambandið at stremba eftir at bótta um kappingarførið hjá OCT londunum, at styrkt teirra treystleika og virkað fyri samstarvi millum OCT londini og aðrar handilsfelagar um teirra leiðir, í ES ella uttanfyri. Hetta krevur ikki longur eitt gevara-mótakara samband millum partarnar, soleiðis sum stóðan er í dag, men krevur ein nýggjan samstarvskarm.”⁸⁸

85) Declaration 36 to the Treaty of Amsterdam, OJ C 340 10.11.1997, s. 138

86) European Commission, Development, Geographical Partnerships, Regions and Countries, Overseas countries and Territories (OCTs), http://ec.europa.eu/development/geographical/regionscountries/regionscountriesocts_en.cfm

87) Green Paper: Future relations between the EU and the Overseas Countries and Territories, (SEC(2008) 2067), Brussels, 25.6.2008, COM/2008/383 final

88) Communication from the Commission: Elements for a new partnership between the EU and the Overseas Countries and Territories (OCTs), Brussels, 6.11.2009, COM/2009/623 final, s. 4.

Fylgiskjal 6: Undanfarin nevndarálit

Uttanríkisráðið skrivaði

Gjøgnum 1990 árinum bað landsstýrið triggjar ferðir um frágreiðingar, sum lýstu móguleikarnar at víðka samstarvið Føroya og ES millum. Limirnir í teimum trimum nevndunum vóru føroysk embætisfólk, føroyskir ES serfrøðingar og umboð fyri føroyska vinnulívið.

Endamálið við fyrstu frágreiðingini, Ljósareyða álitinum frá 1991⁸⁹, var at kanna móguleikarnar fyri einum handilssáttmála Føroya og EF millum. Stovnar, feløg og fyritøkur í Føroyum vórðu biðin um at gera eitt yvirlit yvir fyrimunir og vansar í mun til handilssáttmála, tollsamgongu, ES limaskap ella støðu sum triðjaland hjá ES. Úrskurðurin var, at eingin av hesum valmóguleikum var nøktandi. Teir vóru mettir at vera annaðhvørt veruleikafjarir ella ov víðfevndir.

Meðan arbeiðt varð við Ljósareyða álitinum, fóru fyrstu samráðingarnar fram millum EFTA londini og EF um ein EBS sáttmála. EBS sáttmálin kom seinni í gildi í 1994. Hóast EBS sáttmálin ikki varð nevndur sum ein valmóguleiki, kom Ljósareyða álitid til ta niðurstøðu, at ein EBS sáttmáli kanska fór at vera mest sambæriliga loysnin fyri føroyska samfelagið; eftirsum ein tílíkur sáttmáli framvegis fór at loyva Føroyum at skipa sín egna fiskivinnupolitikk. Sostatt metti nevndin, at EBS sáttmálin við samstarvi innan útbúgving, gransking og mentan var skilagóð loysn fyri føroyska samfelagið.

Onnur frágreiðingin, Bláa álitid frá 1995⁹⁰, kannaði, hvussu Føroyar frægest kunnu sleppa fram at ES marknaðinum. Úrskurðurin í tí Bláa álitinum var, at við at vera uttanfyri ES, EFTA ella EBS, fóru Føroyar at gerast eftirbátur í handilspolitisku samansjóðingini í Evropu. Tí varð mælt til, at Føroyar strembaðu eftir at fáa ein “EBS líknandi sáttmála við eini tollsamgongu” ella ES-limaskap umvegis Danmark.

Nevndin, ið skrivaði Bláa álitid, grundaði tilmæli sítt á tann veruleika, at ein EBS líknandi skipan gav Føroyum fyrimunir við tí breiða samstarvinum í EBS innan eitt nú arbeiðsmarknað, heilsufrøði, útbúgving, gransking, samskipti og annað. Viðvíkjandi fiski og fiskavørum gevur EBS sáttmálin einsamallur á leið somu marknaðarsømdir í ES sum táverandi handilssáttmáli, og tí

89) “Føroyar og EF – Útlit fyri samvinnu”, Frágreiðing latin Føroya Landsstýri 14. juni 1991

90) “Móguleikar fyri samvinnu við Evropeiska Samveldið.” Frágreiðing frá nevndini at kanna gagnligastu marknaðaragongd til ES. Fróðskaparsetur Føroya fyri Føroya Landsstýri., 1995

varð mælt til eina tollsamgongu við ES til tess at fáa betri marknaðaratgongd fyri hesar vørur.

Nevndin, ið skrivaði Bláa álitid, ásannaði samstundis, at tað fór at verða torført at koma á mál við hesum málinum. Orsøkirnar vóru fleiri:

- ES hevur ongantíð gjørt tollsamgongu við triðjalond um fisk og fiskavørur.
- Ríkisrættarliga støðan ger, at samráðingarnar lutvíst koma at snúgvá seg um viðurskifti millum Føroyar/Danmarkar øðrumegin og ES hinumegin og lutvíst um viðurskiftini millum Danmarkar og Føroyar.
- At Føroyar hava fiskivinnu sum høvuðsvinnu. Í ES høpi er fiskivinna politiskt ein sera viðkvom vinnugrein. Fiskivinnupolitiskar samráðingar eru truplar tí, at andsagnirnar millum ES-londini á hesum øki eru sera stórar. Tað er trupult hjá ES at fáa innanhýsis kabalina at ganga upp.
- At ein skipan, har EBS og tollsamgonga eru sett saman, er trupul at samráða seg fram til. Talan er ikki um fasta skipan, har onnur lond hava slóðað fyri, men um eina heilt nýggja serskipan. Harumframt er ivasamt, um ES yvirhøvur er sinnað at gera eina slíka serskipan fyri Føroyar.

Triðja frágreiðingin, Reyða álitid frá 1998⁹¹, kannaði, hvørjar møguleikar Føroyar fóru at hava, tá ið tær fóru at samráðast við ES um nýggjan handilsáttmála. Uppgávan hjá nevdini, sum skrivaði Reyða álitid, var at taka við, har Bláa álitid slepti. Niðurstøðan var, at fleiri samráðingarleiðir vóru møguligar í royndini at røkka teimum málum, sum lógu aftanfyri eina serskipan við einum “EBS líknandi áttmála saman við eini tollsamgongu”.

Nevndin viðgjørdi eisini spurningin um tollsamgongu fyri seg. Niðurstøðan var, at skuldu Føroyar fáa betri tollsømdir á ES marknaðinum fyri fisk og fiskavørur enn í verandi handilssáttmála við ES, og betri tollsømdir enn Noreg og Ísland fingi í EBS áttmálanum, noyddust Føroyar helst at lata ES veiðirættindi í føroyskum sjógvi afturfyri. Vildu Føroyar hava fult tollfrælsi í eini tollsamgongu, var kravið, at vit tóku lut í øllum fiskivinnupolitikkinum hjá ES.

91) “Frágreiðing um samráðingar við Evropeiska Samveldið. Frágreiðing frá nevdini, ið varð sett at gera tilmæli um samráðingar við Evropeiska Samveldið”, Føroya Landsstýri. 1998

Heildarúrskurðurin í Reyða álitinum var, at ein EBS líknandi skipan, sett saman við tollsamgongu, hevði nøktað tørv Føroya.

Bókmentalisti

Bøkur/ritgerðir

Anderson, Benedict. **Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism.** Verso, London. 1991

Andreasen, Anja. **Sambandsflokkurin í 100 ár – tættir úr søgu Sambandsflokksins.**

Sambandsflokkurin, Tórshavn. 2006

Arge, N. J. **Stríðsárin 1940-45, Hersettar oyggjar.** Forlagið Hvessingur, Tórshavn. 1985

Baldacchino & Milne, Godfrey & David. **Lessons from the Political Economy of Small islands,** MacMillan Press Ltd, 2000

Debes, H. J. **Nú er tann stundin, tjóðskaparrørsla og sjálvstýrispolitikkur til 1906 – við søguligum baksýni.** Føroya Skúlabólagrunnur, Tórshavn. 1982

Gellner, Ernest. **Nations and Nationalism.** Basil Blackwell, UK. 1983

Harhoff, Frederik. **Rigsfællesskabet.** Forlaget Klim, Århus. 1993

Hobsbawm, E. J. **Nations and Nationalism since 1780,** Programme, Myth, Reality. Cambridge, UK. 1990

Smith, Anthony D. **National Identity.** Penguin Books, London. 1991

Smith, Anthony D. **Nationalism and Modernism.** Routledge, London and New York. 1998

Sølvará, Hans Andrias. **Løgtingið.** Bind I, Tórshavn. 2002

Wang, Zakarias. **Føroyar á vegamóti,** Stíðin, Hoyvík. 1999

Wang, Zakarias. **Stjórn málafrøði**. Stíðin, Tórshavn. 1989

Kapitlar í ritstjórnaðum útgávum

Debes, H. J. “The Formation of a Nation: The Faroe Islands” í Tägil ed. **Ethnicity and Nation Building in the Nordic World**. Hurst & Company, London. 1995

Duursma, Jorri. “Micro-states: the Principality of Liktein”, í **Small States in international relations**, ed Christine Ingebritsen, Iver Neumann, Sieglinde Gstøhl and Jessica Beyer, University of Washington Press. 2006

Fagerlund, Niklas: “Chapter 9: The Special Status of the Åland Islands” í **Autonomy and Demilitarisation in International Law: The Åland Islands in a Changing Europe**, ed. Lauri Hannikainen and Frank Horn, Kluwer Law International, The Hague. 1997

Mørkøre, Jógvan “The Faroese Home Rule Model – Theory and Reality” í Lyck ed: **Constitutional and Economic Space of the Small Nordic Jurisdiction**. 1997

Risse, Thomas. “Social Constructivism and European Integration” í Wiener and Diez: **European Integration Theory**. Oxford University Press, England. 2004

Thorhallsson, Baldur. “The role of Small States in the European Union” í **Small States in international relations**, ed Christine Ingebritsen, Iver Neumann, Sieglinde Gstøhl and Jessica Beyer, University of Washington Press. 2006

Thorsteinsson, Jákup & Rasmussen, Sjúrdur. “Rigsfællesskabet mellem Danmark og Færøerne” in **Folketingets Festskrift i anledning af Grundlovens 150 års jubilæum**. København. 1999. s. 492-532.

Greinir í tíðarritum og ársritum

Archer, C. & Nugent, N. "Introduction: Small States and the European Union", *Current Politics and Economics of Europe*, vol. 11 (1), 2002. s. 1-10

Debes, H. J. "Færøerne: Identitetserkendelse og nationalisme i en rigspolitisk periferi. I nordatlantiske foredrag." *Seminar om nordatlantiske kulturforskning i Nordens Hus på Færøerne 27-30. august 1990*. Norðurlandahúsið í Føroyum, Tórshavn. 1991

Debes, H. J. "Omkring formationen af en nation." *Fróðskaparrit*, 41. bók. Føroya Fróðskaparfelag, Tórshavn. 1993

Dózsa, Dániel. "EU Relations with European Micro-States. Happily Ever After?" *European Law Journal*, Vol. 14 (1), January 2008, Blackwell Publishing Ltd, UK. 2008, s. 93 -104

Joensen, Jóan Pauli. "At finna ella uppfinna tað føroyska." *Fróðskaparrit 36.-37. bók*, 1988-1989, Tórshavn. 1991

Kemiläinen, Aira. "The Idea of Nationalism." *Scandinavian Journal of History*, vol. 9 (1), 1984

Rasmussen, Petur M. "Den færøske sprogrejsning med særligt henblik på kampen om færøsk som kirkesprog i national og partipolitisk belysning." *Annales soc. Sc. Færoensis*. Supplementum XII, Tórshavn. 1987

Frágreiðingar og sáttmálar

Ársfrágreiðing 2008, Ríkisumboðið í Føroyum

"Føroyar og EF – Útlit fyri samvinnu." Frágreiðing latin Føroya Landsstýri 14. juni 1991 (Ljósareyða álitid)

"Møguleikar fyri samvinnu við Evropeiska Samveldið." Frágreiðing frá

nevndini at kanna gagnligastu marknaðaratgongd til ES. Fróðskaparsetur Føroya fyri Føroya Landsstýri. 1995 (Reyða álitid)

”Frágreiðing um samráðingar við Evropeiska Samveldið.” Frágreiðing frá nevndini, ið varð sett at gera tilmæli um samráðingar við Evropeiska Samveldið, Føroya Landsstýri. 1998 (Bláa álitid)

Faroe Islands Fisheries and Aquaculture, Responsible Management for a Sustainable Future, Fiskimálaráðið, Apríl 2008. www.fisk.fo

Spiermann, Prof. Ole, Responsum om muligheder for Færøernes tilknytning til EFTA samt for Færøernes og Grønlands tilknytning til EU, Copenhagen, 31.12.2008, <http://www.dnag.dk/get.file?ID=2795>

“Upprit um økismenningarpolitik í ES”, Jonhard Eliassen og Pól Esper H. Hansen, Brússel, 2008

“Upprit um fíggarligar fylgjur, ið standast av luttøku í ES, EFTA og EBS”, Jonhard Eliassen, Brússel. 2008

Green Paper: Future relations between the EU and the Overseas Countries and Territories, (SEC(2008) 2067), Brussels, 25.6.2008 COM/2008/383 final

Communication from the Commission: Elements for a new partnership between the EU and the overseas countries and territories (OCTs), Brussels, 6.11.2009 COM/2009/623 final, s. 4.

Viðtal, minnisupprit, fundarfrásagnir og fyrirspurningar og svar í tinginum

Frásagnir frá fundum í Brússel, ið Gunnar Holm-Jacobsen, sendimaður Føroya til Evropasamveldið, og Atli Suni Leo, limur í kanningarnevndini, høvdu við sendimannin hjá Andorra, Ambassadør Imma Tor Faus, og sendimannin úr San Marino, Ambassadør Gian Nicola Filippi Balestra, hin 29.06.09 og frá fundinum við varasendimannin úr Liktin Stein, Georges Baur, hin 30.06.09

Frásagnir frá fundum við við Bóndafelagið hin 12.03.10, Reiðarafelagið hin 26.04.10. og Magistarafelagið hin 11.05.10

Besvarelse af spørgsmål nr. S 1560 af 9. marts 2009 til Udenrigsministeren stillet af Høgni Hoydal (TF) – Folketinget 2008-09, S 1560 Svar på Offentligt

<http://www.ft.dk/dokumenter/tingdok.aspx?samling/20081/spoergsmaal/s1560/svar/610731/660091/index.htm>

Folketingssamling 2006-07, § 20 question, Om hvornår Færøerne forventes at opnå medlemskab af EFTA Document reference: 2006-07 – svar til § 20-questions (S 2379), 31.01.2007

European Council in Copenhagen, 21-22 June 1993, Conclusions of the Presidency, DOC/93/3, 22.06.1993 <http://Evropa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=DOC/93/3&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en>

Aide-Mémoire by Republica di San Marino, Segretaria di Stato per gli Affari Esteri: http://ec.Evropa.eu/external_relations/sanmarino/docs/aidememoire_en.pdf

Lógartekstir

Heimastýrslógin, Lóg nr 11 frá 31. mars 1948 <http://logting.elektron.fo/logjak/logir/1948.11.htm>

Lóg nr. 79 frá 12. mai 2005 um mál og málsøki føroyskra myndugleika at yvirtaka
<http://logting.elektron.fo/logkjak/logir/Yvirtoeka-Sattmalar/Yvirtoekulog.htm>

Lóg nr. 80 frá 14. mai 2005 um altjóðarættarligu sáttmálar Føroya landsstýris at gera
<http://logting.elektron.fo/logkjak/logir/Yvirtoeka-Sattmalar/AltjodaSattmalar.htm>

Løgtingslóg nr. 41 frá 10. mai 2006 um ræði á málum og málsøkjum, sum seinast broytt við løgtingslóg nr. 7 frá 17. Februar 2010
<http://www.logir.fo/foldb/llofo/2006/0000041.htm>

Løgtingslóg nr. 31 um kolvetnisvirksemi 16.03.1998 www.jardfeingi.fo

Løgtingsins figgjarlóg 2010
<http://www.fmr.fo/Index.asp?pID=39941026-D9EC-489D-A5F2-A01A16071323>

Handilssáttmáli Føroya og ES millum frá 1996, OJ L 053 22.2.1997, s. 0002-0135
[http://eur-lex.Evropa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:21997A0222\(01\):EN:HTML](http://eur-lex.Evropa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:21997A0222(01):EN:HTML)

Handilssáttmáli Føroya og EF millum frá 1991, OJ L 371, 31.12.1991, s. 0002-0120
[http://eur-lex.Evropa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:21991A1231\(01\):EN:HTML](http://eur-lex.Evropa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:21991A1231(01):EN:HTML)

Heilsufrøðiligi sáttmálin Føroya og ES millum, OJ L 305, 30.11.1999, s. 25,
<http://eur-lex.Evropa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1999:305:0025:0025:EN:PDF>

2001/127/EC: Decision No 1/2001 of the EC-Faeroe Islands Joint Committee of 31 January 2001 laying down the provisions to implement the Protocol on veterinary matters supplementing the Agreement between the European Community, of the one part, and the Government of Denmark and

the Home Government of the Faeroe Islands, of the other part. OJ L 46, 16.02.2001 p.24, [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:22001D0216\(01\):EN:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:22001D0216(01):EN:HTML)

2006/287/EC: Decision No 1/2005 of the EC/Denmark-Faroe Islands Joint Committee of 10 November 2005 amending Protocol 3 to the Agreement, concerning the definition of the concept of originating products and methods of administrative cooperation. Protocol 3 concerning the definition of the concept of originating products and methods of administrative cooperation, OJ L 110, 24.04.2006, p. 1–106, <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=425379:cs&lang=en&list=425379:cs,&pos=1&page=1&nbl=1&pgs=10&hwords=&checktexte=checkbox&visu=#texte>

Treaty of Lisbon, http://Evropa.eu/lisbon_treaty/full_text/index_en.htm

Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13 December 2007, <http://eur-lex.Evropa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:EN:HTML>

Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union, OJ C 115, 09.05.2008, s. 0001-0388

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:115:0001:01:EN:HTML>

ES Fíggjarætlanin 2010 <http://eur-lex.Evropa.eu/budget/www/index-en.htm>

Lov Nr. 577 fra 29 November 1978 om Grønlands Hjemmestyre, http://www.stm.dk/_a_1602.html

Treaty amending, with regard to Greenland, the treaties establishing the European Communities, OJ L 29, 01.02.1985 s. 0001-0007

Council Decision of 17 July 2006 on relations between the European Community on the one hand, and Greenland and the Kingdom of Denmark on

the other (Text with EEA relevance), OJ L 208, 29.07.2006, s. 28-31
Agreement on fisheries between the European Economic Community, on the one hand, and the Government of Denmark and the local Government of Greenland, on the other, OJ L 29, 1.2.1985, s. 9-12
Treaty amending, with regard to Greenland, the treaties establishing the European Communities, Articles 1-6, OJ L 29, 1.2.1985, s. 3

Council Decision 2003/908/EC of 15 December 2003 on the conclusion of an agreement in the form of an Exchange of Letters relating to the provisional application of the Protocol modifying the fourth Protocol laying down the conditions relating to fishing provided for in the Agreement on fisheries between the European Economic Community, on the one hand, and the Government of Denmark and the Local Government of Greenland, on the other with regard to the provisions for experimental fisheries and the budgetary support programme, OJ L 342, 30.12.2003, s. 37-48

Fisheries Partnership Agreement between the European Community on the one hand, and the Government of Denmark and the Home Rule Government of Greenland, on the other - Protocol setting out the fishing opportunities and financial contribution provided for in the Fisheries Partnership Agreement between the European Community on the one hand, and the Government of Denmark and the Home Rule Government of Greenland, on the other hand, OJ L 172, 30.6.2007, s. 4-25

Danmarks Riges Grundlov, LOV nr 169 af 05.06.1953 <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=45902>

Council Decision of the European Community of 1 January 1973 adjusting the instruments concerning the accession of new Member States to the European Communities. OJ L 2, 01.01.73, s. 1-37, <http://www.legaltext.ee/text/en/T50439.htm>

Documents concerning the Accession to the European Communities of the Kingdom of Denmark, Ireland, the Kingdom of Norway and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, Protocol no 3 on the Channel Islands and the Isle of Man. OJ L 73, 27.03.1972, s. 164

ACT concerning the conditions of accession of the Kingdom of Norway, the Republic of Austria, the Republic of Finland and the Kingdom of Sweden and the adjustments to the Treaties on which the European Union is founded, Protocol No 3 – on the Åland islands, OJ C 241, 29.08.1994, s. 352
Protocol No 2 on the Åland Islands, <http://eur-lex.Europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=en&ihmlang=en&lng1=en,da&lng2=da,de,el,en,es,fi,fr,it,nl,pt,sv,&val=201434:cs&page>

Ålands Lagting, Ålands självstyrelse, Självstyrelselagen, <http://www.lagtinget.ax/text.con?iPage=59&m=228>

Act on the Authonomy of Åland (1991/1144), <http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1991/en19911144.pdf>

Liktingsteinisches Landesgesetzblatt, Jahrgang 1923 Nr. 24, ausgegeben am 28. Dezember 1923, <http://www.Liktingstein.li/en/fl-aussenstelle-bern/fl-aussenstelle-bern-bilateral.htm>

Agreement on the European Economic Area - Final Act - Joint Declarations - Declarations by the Governments of the Member States of the Community and the EFTA States - Arrangements - Agreed Minutes - Declarations by one or several of the Contracting Parties of the Agreement on the European Economic Area, OJ L 1, 3.1.1994, s. 3-36

Agreement between the European Community and the Principality of Liktingstein providing for measures equivalent to those laid down in Council Directive 2003/48/EC on taxation of savings income in the form of interest payments - Memorandum of Understanding, OJ L 379, 24.12.2004, s. 84-104

Agreement in the form of an Exchange of Letters between the European Economic Community and the Principality of Andorra - Agreement between the European Economic Community and the Principality of Andorra - Joint Declarations, OJ L 374, 31.12.1990, s. 14-32

Protocol on veterinary matters supplementary to the agreement in the form of an exchange of letters between the European Economic Community and the Principality of Andorra, OJ L 148, 6.6.1997, s. 16-18

Cooperation Agreement between the European Community and the Principality of Andorra, OJ L 135, 25.5.2005, s. 14-18

Agreement between the European Community and the Principality of Andorra providing for measures equivalent to those laid down in Council Directive 2003/48/EC on taxation of savings income in the form of interest payments - Memorandum of Understanding, OJ L 359, 4.12.2004, s. 33-53

Agreement on Cooperation and Customs Union between the European Economic Community and the Republic of San Marino – Declarations, OJ L 84, 28.3.2002, s. 43-52

Monetary Agreement between the Italian Republic, on behalf of the European Community, and the Republic of San Marino, OJ C 209, 27.7.2001, s. 0001-0004

Council Decision 2004/903/EC of 29 November 2004 on the signing of the Agreement between the European Community and the Republic of San Marino providing for measures equivalent to those laid down in Council Directive 2003/48/EC on taxation of savings income in the form of interest payments and the approval and signing of the accompanying Memorandum of Understanding, OJ L 381, 28.12.2004, s. 32-32

Council Regulation (EEC) No 2913/92 of 12 October 1992 establishing the Community Customs Code, OJ L 302, 19.10.1992, s. 1-50

Monetary Agreement between the Government of the French Republic, on behalf of the European Community, and the Government of His Serene Highness the Prince of Monaco, OJ L 142, 31.5.2002, s. 59-73

Commission Decision 2006/558/EC of 2 August 2006 updating the Annexes to the monetary agreement between the Government of the French Republic, on behalf of the European Community, and the Government of His Serene Highness the Prince of Monaco, OJ L 219, 10.8.2006, s. 23-27

Agreement between the European Community and the Principality of Monaco on the application of certain Community acts on the territory of the

Principality of Monaco, OJ 332,19.12.2003, s. 42-51

Agreement between the European Community and the Principality of Monaco providing for measures equivalent to those laid down in Council Directive 2003/48/EC, OJ L 19, 21.1.2005, s. 55-69

The Schengen acquis as referred to in Article 1(2) of Council Decision 1999/435/EC of 20 May 1999, OJ L 239, 22.9.2000, s. 0001-0473

Council Decision 2001/822/EC of 27 November 2001 on the association of the Overseas Countries and Territories with the European Community (“Overseas Association Decision”), OJ L 314, 30.11.2001, s. 1

Council Decision 2007/249/EC of 19 March 2007 amending Decision 2001/822/EC on the association of the overseas countries and territories with the European Community, Council OJ L 109, 26.04.2007, s. 33

Declaration 36 to the Treaty of Amsterdam, OJ C 340 10.11.1997, s. 138

Artikel 299 EF: Traktatens geografiske udstrækning, <http://www.euo.dk/dokumenter/traktat/ef/alle/299/>

The EFTA Convention, <http://www.efta.int/legal-texts.aspx>

The EEA Agreement, <http://www.efta.int/content/legal-texts/eea/EE-Atext>

Ymisk skjöl og heimasíður

“Yvirlit yvir málsøki, ið enn ikki eru yvirtikin.”

Upprit frá Løgmannsskrivstovuni, uttanríkisdeildini, 13.06.2005, journal nr. 403-002/05, 13.06.2005

Hagstova Føroya, www.hagstova.fo

Aland.ax, det offentliga Åland, <http://www.aland.ax>

European Commission, External Relations, Andorra, <http://ec.Evropa.eu/>

[external_relations/andorra/index_en.htm](http://www.mae.ad/angles/htmls/menu/funcionsdireccio.html)

Government of Andorra, Ministry of Foreign Affairs and Institutional Relations, “Fonctions de la direction Générale et du department des relations institutionnelles et des affaires Européennes”, <http://www.mae.ad/angles/htmls/menu/funcionsdireccio.html>

States of Jersey, Government and administration, International Affairs, Jersey’s relationship with the UK and EU <http://www.gov.je/HomeAffairs/CusAndImm/Customs+and+Excise/Traders+Information/Jerseys+relationship+with+the+European+Union>

Isle of Man Government, External Relations, Relationship with European Union <http://www.gov.im/cso/externalrelations/eu.xml>

Isle of Man, External Relations, Our relations with the United Kingdom, <http://www.gov.im/isleofman/externalrelations.xml>

European Commission, External Relations, Monaco: http://ec.Evropa.eu/external_relations/monaco/index_en.htm

European Commission, External Relations, Liechtenstein, http://ec.Evropa.eu/external_relations/Likinstein/index_en.htm

European Commission, External Relations, San Marino, http://ec.Evropa.eu/external_relations/sanmarino/index_en.htm

European Commission, Development, Geographical Partnerships, Regions and Countries, Overseas Countries and Territories (OCTs), Greenland, http://ec.Evropa.eu/development/geographical/regionscountries/countries/country_profile.cfm?cid=gl&type=short&lng=en

European Commission, Development, Geographical Partnerships, Regions and Countries, Overseas Countries and Territories (OCTs), http://ec.Evropa.eu/development/geographical/regionscountries/regionscountriesocts_en.cfm

European Commission, Enlargement, Conditions for Enlargement: http://ec.Evropa.eu/enlargement/the-policy/conditions-for-enlargement/index_en.htm

European Commission, Enlargement, Accession Criteria, http://ec.Evropa.eu/enlargement/enlargement_process/accession_process/criteria/index_en.htm

European Commission, European Research Area, 7th Framework Programme, International instruments associating Third Countries to FP7, ftp://ftp.cordis.Evropa.eu/pub/fp7/docs/third_country_agreements_en.pdf